

T.C.
BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

“MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER”DEKİ HİKÂYE KİTAPLARININ İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEDEKİ İŞLEVLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
EFTAL SÜNGÜ

TEZ DANIŐMANI
PROF. DR. ABDURRAHMAN GÜZEL

Ocak, 2011
ANKARA

T.C.
BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

“MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER”DEKİ HİKÂYE KİTAPLARININ İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEDEKİ İŞLEVLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
EFTAL SÜNGÜ

DANIŐMAN
PROF. DR. ABDURRAHMAN GÜZEL

Ocak, 2011
ANKARA

T.C
BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

“MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER”DEKİ
HİKÂYE KİTAPLARININ İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN
ZİHİNSEL BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEDEKİ İŞLEVLERİ

Bu Yüksek Lisans Tezi 17.01.2011 tarihinde aŐađıdaki jüri tarafından oy birliği / oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.

DanıŐman

Prof. Dr. Abdurrahman Güzel

Üye

DoÇ. Dr. Ali Yakıcı

Üye

Yrd. DoÇ. Dr. Tülay Kuzu

Bu Yüksek Lisans Tezinin kabulü, EĞitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve Sayılı kararıyla onaylanmıŐtır.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Osman AltıntaŐ

TEŞEKKÜR

Çalıőmamın baőlangıcından sonuna kadar değerli katkılarıyla beni yönlendiren, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam ve danıőmanım Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e teőekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansım boyunca beni yüreklendiren hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet Demir'e, katkılarından dolayı Arő. Gör. Özlem Bay'a, Öğr. Gör. Nihal Kara'ya teşekkür ederim.

Hayatım her anında desteklerini hissettiğim aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı 100 Temel Eser’de yer alan hikâye kitaplarının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmedeki işlevlerini irdelemektir.

Çalışmanın ilk kısmında 100 Temel Eser genel olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra Zihinsel (Bilişsel) Alan ve bu alanda çalışmış kuramcıların fikirlerine yer verilmiştir. Yine bu bölümde ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimleri hakkında bilgi verilmiştir. Çünkü çocukların zihinsel gelişimleri için seviyelerine uygun kitaplar okumaları çok önemlidir. Çocuklara verilecek her türlü metnin zihinsel iletiler yönüyle özenle seçilmiş olması gerekmektedir. Bu sebeple; çalışma için 100 Temel Eser’de yer alan hikâye kitaplarından 4 tanesi seçilmiştir. Bu kitaplar; Dede Korkut Hikâyelerinden Seçmeler, Mevlana’nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, İnsan Ne İle Yaşar, Yalnız Efe adlı hikâye kitapları ve bu hikâye kitaplarının içinde yer alan 78 hikâyedir.

Hikâye kitapları, Türkçe Öğretim Programında yer alan Eleştirel Düşünme ve Yaratıcı Düşünme zihinsel becerilerinin, altı adet alt zihinsel becerileri çerçevesinde incelenmiştir. Bu beceriler; Kuşku Temelli Sorgulayıcı Bir Yaklaşımla Konulara Bakma Becerisi, Sebep-sonuç İlişkilerini Bulma Becerisi, Çıkarımda Bulunma Becerisi, Olaylara Farklı Bakabilme Becerisi, Sorunlara Benzersiz ve Kendine Özel Çözümler Bulma Becerisi, Bir Fikre Çok Farklı Açılardan Bakma Becerisi’dir.

Son olarak hikâyeler tek tek incelenerek hikâyelerde hangi zihinsel unsurlara yer verildiği tespit edilmiştir. Ve bu tespitlerden yola çıkılarak değerlendirmeler ve yorumlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yüz Temel Eser, Zihinsel Beceriler, Hikâye Kitapları, İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri

ABSTRACT

This study aims to investigate the effects of the story books in 100 Basic Works on developing senior primary school students' cognitive skills.

In the first phase of the study 100 Basic Works were broadly assessed. Following this, the Cognitive Domain and views of the theoreticians working in this area were considered. Similarly, in this section information on senior primary school students' cognitive development was provided. For, in terms of cognitive development it is important for students to read books appropriate for their level. It is essential that any text to be given to children should be selected carefully in terms of cognitive messages. Therefore, 4 of the story books in the 100 Basic Works were selected for the study. These were "Selection of Dede Korkut Stories", "Selected Stories from Rumi's Mesnevi", "How Much Land Does a Man Need?", "Yalnız Efe" (The Lonely Efe) and the 78 stories in them.

The story books were analyzed within the framework of six sub-cognitive skills of Critical Thinking and Creative Thinking cognitive skills stated in the Turkish Education Program. These skills were Approaching the Topics with a Suspicion-Based Questioning Approach, Finding Cause-Effect Relationships, Deduction Skills, Ability to View Events Differently, Ability to Find Unique and Specific Solutions to Problems, Ability to View an Idea From Very Different Aspects.

Finally, the stories were analyzed one by one and the cognitive elements in these stories were determined. On the basis of these, some assessments and comments were made.

Key words: 100 Basic Works, Cognitive Skills, Story Books, Senior Primary Level Students

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI

I BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	4
1.3. ALT PROBLEMLER.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.6. VARSAYIMLAR.....	5
1.7. SINIRLILIKLAR.....	5

II. BÖLÜM

2.1. YÜZ TEMEL ESER'E GENEL BAKIŞ.....	7
2.2. ZİHİNSEL (BİLİŞSEL) ALAN	9
2.2.1. PİAGET' YE GÖRE BİLİŞSEL ALAN.....	10
2.2.2. BENJAMİN BLOOM'A GÖRE BİLİŞSEL ALAN.....	12
2.2.2.1. Bilgi Basamağı:.....	12
2.2.2.2. Kavrama Basamağı:.....	12
2.2.2.3. Uygulama Basamağı:.....	12
2.2.2.4. Analiz Basamağı:.....	13

2.2.2.5. Sentez Basamağı:.....	13
2.2.2.6. Değerlendirme Basamağı:.....	13
2.2.3. GAGNE'YE GÖRE BİLİŞSEL ALAN.....	13
2.2.4. GUİLFORD'A GÖRE BİLİŞSEL ALAN.....	14
2.2.5. VYGOTSKY'E GÖRE BİLİŞSEL ALAN.....	14
2.3. İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL (BİLİŞSEL) GELİŞİMLERİ.....	15
2.3.1. OKUMA VE ZİHİNSEL BECERİLERLE OLAN İLİŞKİSİ	16
2.3.2. HİKÂYENİN TANIMI VE ZİHİNSEL BECERİLERLE OLAN İLİŞKİSİ	19

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	21
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	21
3.3. VERİ TOPLAMA.....	21
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	21

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ ADLI KİTABIN İNCELENMESİ.....	23
4.1.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han.....	23
4.1.1.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	24
4.1.1.2. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması	26
4.1.1.2.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	26
4.1.1.3. Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek.....	27
4.1.1.3.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	28
4.1.1.4. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul	29
4.1.1.4.1. Hikâyenin İncelenmesi	30
4.1.1.5. Basat'ın Tepegözü Öldürüşü	30
4.1.1.5.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	31

4.1.1.6. Begil Oğlu Emre	32
4.1.1.6.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	32
4.1.1.7. Uşan Koca Oğlu Seyrek	33
4.1.1.7.1. Hikâyenin İncelenmesi	33
4.2. MEVLANA'NIN MESNEVİSİNDEN SEÇME HİKÂYELER KİTABININ İNCELENMESİ.....	34
4.2.1. Sevginin Gücü.....	34
4.2.1.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	36
4.2.2. Bakkal ve Papağanın Hikâyesi	37
4.2.2.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	38
4.2.3. Şaşının İnadı.....	39
4.2.3.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	40
4.2.4. Leyla'nın Cevabı.....	40
4.2.4.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	41
4.2.5. Aslan İle Tavşan.....	42
4.2.5.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	43
4.2.6. Birinin Dilinden Anlamayan Dört Kişinin Kavgası	44
4.2.6.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	45
4.2.7. Sineğin Hayali	46
4.2.7.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	46
4.2.7. Hüdhüd kuşu ile karga.....	46
4.2.7. 1. Hikâyenin İncelenmesi.....	47
4.2.8. Başsız Kulaksız Kuyruksuz Bir Arslan.....	48
4.2.8.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	49
4.2.9. Annenin Nasihati.....	50
4.2.9.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	50
4.2.10. Sağırın Hasta Ziyareti	50
4.2.10.1. Hikâyenin İncelenmesi	51
4.2.11. Lokman Hekim Ve Köleler.....	52
4.2.11.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	52
4.2.12. Yolun Kenarına Diken Eken Adam.....	53
4.2.12. Hikâyenin İncelenmesi.....	53
4.2.13. Zünnun-U Mısırî'nin Tımarhaneye Düşmesi.....	54

4.2.13.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	55
4.2.14.Garip kişi ile padişah	56
4.2.14.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	56
4.2.15.Kör Dilencinin Hali.....	57
4.2.15.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	57
4.2.16.Sarhoşun Cevabı.....	58
4.2.16. Hikâyenin İncelenmesi.....	59
4.2.17. Hayat Ağacı	59
4.2.17.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	60
4.2.18. Fil Yavruları	61
4.2.18. Hikâyenin İncelenmesi.....	62
4.2.19. Aslan Payı.....	63
4.2.19.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	64
4.2.20. Doğanın Kazları Karaya Davet Etmesi.....	64
4.2.20.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	65
4.2.21. Darvanlıların Hilesi.....	66
4.2.21.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	66
4.2.22. Mecnun'un Köpeği Öpmesi.....	67
4.2.22.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	68
4.2.23. Kuyruk Parçasıyla Bıyıklarını Yağlayan Adamın Hikâyesi.....	68
4.2.23.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	69
4.2.24. Fil Nedir.....	70
4.2.24.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	71
4.2.25. Derviş Dekuki'nin Hikâyesi.....	71
4.2.25.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	72
4.2.26. Hırsızın Cevabı.....	72
4.2.26.1. Hikâyenin İncelenmesi	73
4.2.27. İki Demircinin Farkı.....	73
4.2.27.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	73
4.2.28. Kölenin cevabı.....	74
4.2.28.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	75
4.2.29. Nöbet davulu dinleyen deve.....	75
4.2.29.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	75

4.2.30. Atın Yavrusuna Nasihati.....	76
4.2.30.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	76
4.2.31. Bekçiden Kaçan Âşık.....	77
4.2.31.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	77
4.2.32. Gül Kokusundan Bayılan Adam.....	78
4.2.32.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	79
4.2.33. Toprak Yiyen Adam	79
4.2.33.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	80
4.2.34. Yalancının Hali.....	80
4.2.34.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	81
4.2.35. Düşmanın Tavsiyesi.....	82
4.2.35.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	82
4.2.36. Üç Balığın Hikâyesi.....	83
4.2.36.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	84
4.2.37. Padişahın Doğanı İle Kocakarı.....	85
4.2.37.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	86
4.2.38. Kör, Sağır ve Çıplak.....	86
4.2.38.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	87
4.2.39. Padişahın Öfkesi.....	87
4.2.39.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	88
4.2.40. Katırın Hikâyesi.....	89
4.2.40.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	89
4.2.41. Üç karınca.....	90
4.2.41.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	90
4.2.42. Bedevinin Köpeği.....	91
4.2.42.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	92
4.2.43. Sağırın Gülmesi.....	93
4.2.43.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	93
4.2.44. Deve Öküz Ve Koç.....	93
4.2.44.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	94
4.2.45. Üç Önemli Arkadaş.....	95
4.2.45.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	95
4.2.46. Mecnun'un Endişesi.....	95

4.2.46.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	96
4.2.47. Eyaz'ın Sırrı.....	97
4.2.47.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	97
4.2.48. Sakanın Eşeği.....	98
4.2.48.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	99
4.2.49. Eşek İle Tilki.....	100
4.2.49.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	101
4.2.50. Ya Beni De Götürürlerse.....	101
4.2.50.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	102
4.2.51. Aç Gözli Öküz.....	102
4.2.51.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	103
4.2.52. Gündüz Kandille Dolaşan Adam.....	103
4.2.52.1. Hikâyenin İncelenmesi	103
4.2.53. Leyla'nın Güzelliği	104
4.2.53.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	105
4.2.54. Padişahın Satrançta Yenilmesi.....	105
4.2.54.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	106
4.2.55. Kuyruğu Mu, Başı Mı?.....	106
4.2.55.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	107
4.2.56. Hintli Köle.....	107
4.2.56.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	108
4.2.57. Üç Öğüt.....	108
4.2.57.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	109
4.2.58. Eğer İstersiniz.....	110
4.2.58. Hikâye İncelemesi.....	111
4.2.59. Şairin Şaşkınlığı.....	111
4.2.49.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	112
4.2.60. Bir Sillenin Bedeli.....	112
4.2.60.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	113
4.2.61. Terzinin Hilesi.....	114
4.2.61.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	115
4.2.62. İmrülkays'ın Aşkı	116
4.2.62.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	116

4.2.63. Borçlunun Ümidi.....	117
4.2.63.1. Hikâyenin İncelenmesi	118
4.2.64. Atın Kusuru.....	118
4.2.64.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	119
4.3. İNSAN NE İLE YAŞAR ADLI HİKÂYE KİTABININ İNCELENMESİ.....	120
4.3.1. İnsan Ne İle Yaşar	120
4.3.1.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	121
4.3.2. Üç soru	124
4.3.2.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	125
4.3.3. İnsana Ne Kadar Toprak Lazım.....	127
4.3.3.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	127
4.3.4. Efendi İle Uşak.....	129
4.3.4.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	130
4.4. YALNIZ EFE ADLI HİKÂYE KİTABININ İNCELENMESİ.....	131
4.4.1. Perili Köşk	131
4.4.1.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	132
4.4.2. Balkon	133
4.4.2.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	133
4.4.3. Yalnız Efe	134
4.4.3.1. Hikâyenin İncelenmesi.....	135
V. BÖLÜM	
SONUÇ	137
KAYNAKÇA.....	140
EKLER.....	142

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk dil kurumu

ÖĞRT: Öğretim

PROG: Program

S: Sayfa

C: Cilt

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Hikâye Kitaplarında Gözlemlenen Zihinsel Becerilerin Dağılımı.....	138
--	-----

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Öğrenmenin nasıl gerçekleştiği artık günümüz eğitim anlayışının temelini oluşturmaktadır. Eğitimde ve öğrenmede sonuca odaklanma anlayışı, yerini sürece odaklanmaya bırakmıştır. Bu süreç esnasında bireyin hangi zihinsel becerilerini kullandığı ve hangi zihinsel becerilerinin geliştirmesi gerektiği üzerinde durulmalıdır.

Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmek için onların yaş seviyelerine uygun kitapları okumaları gerekmektedir. Çünkü okuma esnasında öğrencinin birçok zihinsel becerisi gelişmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programında, öğrenciden ulaşması beklenen beceriler şunlardır:

- Eleştirel düşünme
- Yaratıcı düşünme
- İletişim
- Araştırma-sorgulama
- Problem çözme becerisi
- Bilgi teknolojilerini kullanma
- Girişimcilik
- Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma

Programda verilen bu temel beceriler ise şu şekilde açıklanmıştır.

Eleştirel Düşünme:

Eleştirel düşünme; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisidir. Sebep-sonuç ilişkilerini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli kriterleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma gibi alt becerileri içerir.

Yaratıcı Düşünme:

Yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar. Ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma; bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma alt becerileri içerir.

İletişim Becerisi:

İletişim becerisi; konuşma, dinleme, okuma, yazma gibi sözel ve vücut dili, işaret dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini etkili ve bulunduğu ortama uygun olarak kullanmayı kapsar. Bulduğu ortama uygun olarak kullanması gereken konuşma üslûbunu belirleme, uygun şekilde hitap etme, vücut dilini gerektiği yerde gerektiği ölçüde kullanma, aktif olarak dinleme, söz hakkı verme, grup içerisinde aktif biçimde arkadaşlarıyla etkileşim hâlinde olma, okurken etkin ve hızlı bir şekilde okuma, okuduğunu anlama ve eleştirme, yazarken ve konuşurken hedef kitleye uygun üslûp kullanma, kendi ve başkalarının yazdıklarını eleştirme gibi alt becerileri içerir.

Araştırma-Sorgulama Becerisi:

Araştırma becerisi; doğru ve anlamlı sorular sorarak problemi fark etme ve kavrama, problemi çözmek amacıyla neyi ve nasıl yapması ile ilgili araştırma planlaması yapma, sonuçları tahmin etme, çıkabilecek sorunları göz önüne alma, sonucu test etme ve fikirleri geliştirmeyi kapsar. Anlamlı tahminde bulunma, uygun araştırma ortamına karar verme, araştırmada ne tip ve ne kadar delil toplaması gerektiğine karar verme, bilimsel yaklaşımı kullanarak araştırmayı planlama, nasıl gözlem ve kıyas yapacağını belirleme, araç- gereç kullanma, doğru ve hassas ölçümler yapabilme, sonuçları sunma yollarını belirleme, sonuçların tekrar incelenmesi gerekip gerekmediğine karar verme, bulunanlarla asıl fikrin bağlantısını kurma, bulunanları uygun bir dille ifade etme, verileri ortaya koyma, sonucu destekleyici verilerin yeterliliğine karar verme, bulunanların ilk beklentileri karşılayıp karşılamadığına karar verme gibi alt becerileri içerir.

Problem Çözme Becerisi:

Problem çözme becerisi; öğrencinin hayatında karşısına çıkacak problemleri çözmek için gerekli olan beceriyi kapsar. Alt becerileri ise şöyle sıralanabilir; problemin anlaşılması, gerekirse alt basamakların ya da problemin köklerinin bulunması, problemi uygun şekilde çözmek için planlama yapma, işlemler sırasında çalışmaların gözlenmesi, gerektiğinde stratejilerin ve planların değiştirilmesi, yöntemlerin sınanması, çözüm aşamasında elde edilen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, çözüme ulaşıncaya çözümlerin anlamlılığının ve işe yararlılığının değerlendirilmesini ve yeni problemleri fark etmesini içerir.

Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi:

Bilgi Teknolojilerini kullanma becerisi; bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesinde teknolojiyi kullanabilme becerilerini kapsar. Bilgi teknolojilerini yerinde kullanma konusunda doğru karar verme, bilgi teknolojilerini kullanırken planlama yapma, bu teknolojilerin kullanılması için gerekli becerilere sahip olma, bu kaynaklardan bilgiye ulaşma, taranan bilgilerin işe yararlılığını sezme ve ayırma, ayrılan bilgileri analiz etme, işe yarayanları seçme, seçilen bilgileri değerlendirme, sonuca varma, sonucu uygun formda sunma ve yeni alanlarda kullanma alt becerilerini içerir.

Girişimcilik Becerisi:

Girişimcilik; sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve uygun zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan becerilerdir. Girişimcilik; empati kurma, insan ilişkilerinde uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma; herhangi bir alanda ihtiyaç duyulabilecek bir ürünün gerekliliğini sezme, ürünü planlama, üretme, pazar araştırması yapma, pazarlayabilme gibi alt becerileri içerir.

Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma Becerisi:

Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlayabilme; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade edebilme, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma, zengin bir söz varlığına sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi alt becerileri içerir (Türkçe Dersi Öğrt. Prog., 2005).

Öğrencilerin bu zihinsel beceri süreçlerini yaşayabilmeleri için okudukları kitapların onların zihinsel gelişim düzeylerine uygun olması gerekmektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine hitap eden metinler; soyut ve sembolik öğelerle çevrilmiş, öğrenci tarafından ilişki kurmaya, karşılaştırma yapmaya yarar sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 100 Temel Eser listesinde yer alan hikâye kitaplarının öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmedeki işlevlerini ortaya koymak açısından bu çalışmaya gereksinim duyulmuştur.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

”Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 100 Temel Eser”deki hikâye kitaplarının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmede işlevsel midir?

1.3. ALT PROBLEMLER

- 1) Yüz Temel Eser’de yer alan hikâye kitaplarındaki zihinsel unsurlar nelerdir?
- 2) Yüz Temel Eser’de yer alan hikâye kitapları, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın öngördüğü zihinsel becerileri kazandırmakta yeterli midir?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 100 temel eser’deki hikâye kitaplarının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmedeki işlevlerinin tespit etmektir.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukların zihinsel becerilerinin geliştirilebilmesinde okuma öğrenme alanı büyük önem taşımaktadır. Okumanın bilişsel boyutu, zihinsel süreçlerden oluşmaktadır. Düşünmek, işitmek, görmek, dinlemek, anlamak, konuşmak ve öğrenmek zihinsel süreçlerin birer parçasıdır. İlköğretim ikinci kademedeki öğrenci, hikâyeler vasıtasıyla empati kurma, problem çözme, mukayese etme, organize etme, anlamlandırma, yorumlama, ayırt etme gibi zihinsel süreçleri yaşamaktadır. Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği 100 Temel Eser'deki hikâyeye kitaplarından yola çıkılarak, bu kitapların ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmedeki işlevleri irdelenecektir. Hikâyelerin öğrenciye nasıl bir süreç yaşattığı ve hangi becerileri kazandırdığı bu çalışmayla ortaya konulacaktır. Bununla birlikte Türkçe Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşımı esas almaktadır bu çalışmada programa paralel olarak çocuğun zihinsel becerileri geliştirmedeki süreçleri de ele alınmaktadır.

Bu çalışma, öğretmenlerin, eğitimcilerin ve bu alanda çalışanların yararlanması açısından önemlidir. Bu çalışma ile öğrencilerin zihinsel becerilerinin daha farklı bir bakış açısıyla ele alınması amaçlanmaktadır. Öğretmenlerin ise örneklendirilmiş hikâyelerin öğrencinin hangi zihinsel becerisini geliştirdiği ve öğrenciye hangi zihinsel süreçleri yaşattığını fark etmesine sebep olacağından dolayı alanında özgün bir çalışma olacaktır. Türkçe öğretimine ve edebiyat eğitime katkı sağlayacaktır.

1.6. VARSAYIMLAR

- 1) Yüz Temel Eserde yer alan hikâyeye kitaplarında zihinsel unsurlar mevcuttur.
- 2) Zihinsel beceriler kazandırmada Yüz Temel Eserde yer alan hikâyeye kitaplarından faydalanılabilir.

1.7.SINIRLILIKLAR

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığının tavsiye ettiği Yüz Temel Eser içinde yer alan hikâyeye kitaplarından 4 tanesi ve Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 6 zihinsel beceri ile sınırlıdır. (Bu eserler ve zihinsel beceriler Random Yöntemi ile belirlenmiştir)

Eserler:

- 1) Dede Korkut Hikâyeleri, Parıltı Yayıncılık, 2005, İstanbul.
- 2) Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, Parıltı Yayıncılık, 2005, İstanbul.
- 3) Lev N. Tolstoy, İnsan Ne İle Yaşar, Parıltı Yayıncılık, 2005, İstanbul.
- 4) Ömer Seyfettin, Yalnız Efe, Morpa Kültür Yayınları, 2009, İstanbul.

Hikâyelerde Gözlemlenecek Zihinsel Beceriler:

- 1) Kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma
- 2) Sebep-sonuç ilişkilerini bulma becerisi
- 3) Çıkarımda bulunma becerisi
- 4) Olaylara farklı bakabilme becerisi
- 5) Sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi
- 6) Bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi

II. BÖLÜM

2.1. YÜZ TEMEL ESER'E GENEL BAKIŞ

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 04.08.2005 tarihinde hazırlanan genelge (Genelge Nu: 2005/70) ile okullarda, örgencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla, özellikle 5,6,7,8. sınıflar için Türk ve Dünya edebiyatının değişik türlerinden oluşturulan 100 eserlik bir listedir. 100 Temel Eser Listesi “Türk edebiyatı”, “Hazırlatılacak eserler” ve “Dünya Edebiyatı” başlıkları altında hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığının Yüz Temel Eser ile ilgili yaptığı açıklamada; “ Millî Eğitim Bakanlığımızın amaçlarından birisi de öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onların düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir. Kitap okuma insan şahsiyetini zenginleştirir. İyi seçilmiş bir kitap, insan için yeni bir ufuktur. Dünyaya bakış tarzı kitaplarla şekillenir. Kültür okuma yolu ile özellikle klasik hâle gelmiş eserleri tekrar tekrar okuma yoluyla, kazanılır. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5.6.7 ve 8. sınıflar için bir liste oluşturulmuştur”¹ denilmiştir.

Yüz Temel Eser ile 4. 8. 2005 tarihli 8081 numaralı genelgede:

1. Öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerden faydalanmaları, boş zamanlarını değerlendirmek üzere öncelikle başvurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilmesi,
2. Tavsiyesinin öğrencilerin sınıf seviyeleri ve öğretim programları dikkate alınarak zümre öğretmenler kurulunca yapılması,

¹ (<http://iogm.meb.gov.tr/files/mevzuat/45.pdf>)

3. Türkçe dersi müfredatı ile ilişkilendirilip okutulması,
4. Çoğunu okuyan öğrencilere Bayrak Törenlerinde ödül verilmesi,
5. Tanıtımları için konularını içeren münazara ve dinleti programlarının düzenlenmesi, dramaların hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Yüz Temel Eser ile ilgili yayınlanan genelgede kitapların öğrencinin zihinsel gelişimine katkı yapması amacı da belirtilmiştir. Bu bağlamda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları arasında yer alan şu noktalara dikkat etmek gerekir:

1. Türkçeyi sevdirmek, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak,
2. Zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
3. Metinler arası düşünme becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek,
4. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
5. Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,
6. Kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerden gelişmelerini sağlamak,
7. Millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
8. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,

9. Okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktır (MEB, 2005).

Öğrencilerin hem yabancı hem de yerli eserlere ulaşması ve okuması için Yüz Temel Eser bir rehber niteliğindedir. Bu sayede öğrencinin hem kültürel unsurları öğrenebilmesi hem de düşünen, sorgulayan, değerlendirebilen bireyler olabilmeleri için kitaplara ihtiyaç vardır. Bu sebeple; Yüz Temel Eser'de yer alan hikâye kitaplarının zihinsel beceriler yönüyle incelenebilmesi için " Biliş, Zihinsel (Bilişsel) Alan" kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

2.2. ZİHİNSEL (BİLİŞSEL) ALAN

Biliş, canlının bir nesne veya olayın varlığına ilişkin bilgili ve bilinçli duruma gelmesidir (TDK, 2005: 271).

Çocukların doğumlarından itibaren dünyayı tanımaya başlamak için gösterdikleri gelişmeler, çevrelerini algılama yetenekleri ve özellikle de düşünme becerileri bu sürece girer (Özbay, 2006:109).

Çağdaş biliş kuramcıları öğrenenin kendi girişimine ve kendini kontrolüne önem verirler. Genel olarak öğrenmenin odak noktası, öğrenenin uyarıcıları nasıl aldığı, onları nasıl işlediği, organize ettiği ve bilginin kalıcılığının nasıl sağladığı üzerinedir (Demirel, 2010: 32).

Okulda öğrenme, bilişsel süreci içermekte ve daha çok okullardaki öğrenmenin bilişsel alanına daha çok önem verilmektedir. Bu nedenle kimi eğitimciler de öğrenmeyi, bilişsel gelişim kavramı ile eş anlamda görmektedir (Demirel, 2010: 35).

Bilişsel davranışlar semboller kullanılarak meydana gelen öğrenmeleri kapsar. İnsanlar semboller yoluyla çevreleriyle etkileşime girebilir, zihinsel işlemler yapabilir, düşünür ve problem çözebilir. Bilişsel öğrenmelerde daha çok zihinsel faaliyetler ön plana çıkar. Okul öğrenmelerinin önemli bir kısmı bilişseldir (Erden ve Akman, 2009: 188).

Bu konuyla ilgili olarak kuramcılarda yeni kuramlar üretmişler ya da görüşlerini ortaya koymuşlardır.

Bilişsel kuramcılar öğrenme-öğretme sürecinde yeni gelen bilgilerin algılanması, önceki bilgilerle karşılaştırılması, yeni bilgilerin oluşturulması; elde edilen bilgilerin belleğe kodlanması ve hatırlanması süreçleriyle ilgilenmektedir. Bilişsel kuramcılara göre öğrenme bireyin var olan şemalarının gelişmesi ya da yeni şemaların oluşması ile mümkün olur. Bu da anlamlı öğrenmeyi gerektirir. Anlamlı öğrenme sürecinde birey, yeni gelen bilgiler ile önbilgilerini karşılaştırarak sahip olduğu şemaları genişletir ya da yeni şemalar oluşturur. Bu nedenle anlamlı öğrenmeyi savunan eğitimciler, öğretimin düzenlenmesinde bireydeki temel şemaların oluşmasına yardım eden kavram ve ilkelerin öğretimine, bilgilerin örgütlenerek bireyin önbilgilerine uygun olarak sunulmasına önem verirler (Erden ve Akman, 2009: 173).

Bugüne kadar birçok bilim adamı, ortaya koydukları farklı kuramlarla çocuğun bilişsel gelişimini açıklamaya çalışmıştır. Bunlar arasında en çok etkisi olanlardan biri Piaget'nin çocuğun gelişimine göre hazırladığı bilişsel gelişim aşamaları ve özellikleridir. Piaget, bu aşamaları dört noktada değerlendirir (Özbay, 2006:109).

2.2.1. PİAGET' YE GÖRE BİLİŞSEL ALAN

Çok yönlü bir özelliğe sahip olan insanın gelişimini birçok alanda incelemek olanaklıdır. Bunlardan üç temel gelişim alanını biyolojik-fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim oluşturmaktadır. Bu üç genel alandaki değişim ve gelişmeler birbiriyle etkileşim ve iletişim içindedir. Bu alanlardan bilişsel gelişim alanı bireydeki akıl yürütme, düşünme, bellek ve dildeki gelişmeleri kapsar. Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre her insan dünyaya semalar oluşturma, özümseme, uyum sağlama, organize etme, uzlaşma yetenekleriyle gelmektedir. Bilişsel gelişim deneyim, sosyal geçiş, olgunlaşma, dengeleme yoluyla gerçekleşmektedir. Piaget'ye göre dönem kavramı yasa bağılı olarak zihinsel gelişimin doğasında ve yapısında ortaya çıkan niteliksel değişikliklerdir (Yesilyaprak, 2002: 77).

Bilişsel gelişim, büyük ölçüde biyolojik olgunlaşmadan etkilenmekle birlikte bireyin yaşını bilmek, onun hangi dönemde olduğunu yordamak için kesin bir ölçü olmamaktadır. Öte yandan herhangi bir yaşta bilişsel olarak birden fazla dönemin özelliğini taşımak da olasıdır. Piaget ergenlik dönemi ve sonrasına denk gelen son gelişim dönemini “soyut işlemler dönemi” olarak ifade etmektedir. Ancak, yine Piaget’e göre, bilişsel gelişim biyolojik olgunlaşma ile birlikte geçirilen yaşantılardan da etkilendiği için bazı yetişkinlerin yaşları ne olursa olsun, soyut işlemler dönemine ulaşmamış olması da mümkün olabilir (Erden ve Akman, 2009: 64)

Piaget’e göre zihinsel gelişim, çocuğun çevreyle etkileşimi ve uyumu ile gerçekleşir. Uyum, bireyin iletişim ve etkileşimle çevresindeki değişikliklere, yeni bilgilere alışmasıdır. Uyum sürecinde iki önemli zihinsel işlem yapılır. Bunlar özümleme ve alışmadır (Güneş, 2007: 33)

Özümleme, yeni bilgileri, kavramları, anlamları vb. zihinsel yapıya yerleştirme işlemidir. Yerleştirme işleminde yeni bilgi öğrencinin ön bilgileriyle çelişmiyor, zihinsel şemasına uyuyorsa, bilgi kolayca yapılandırılır. Buna özümleme denilmektedir. Yeni bilgiler, kavramlar vb. öncekilerle çelişiyor, öğrencinin zihinsel şemasına uymuyorsa, zihinsel çatışma ve dengesizlik oluşmaktadır. Böyle durumlarda bilgiyi yapılandırmak, zihinsel yapıya yerleştirmek için zihinde yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Bu işlemler alışma denilmektedir. Alışma sürecinde birey var olan zihinsel şemalarını değiştirmekte ya da niteliklerine yeniden şekil vermektedir. Böylece zihinde dengeleme olmaktadır. Dengeleme, ön bilgileriyle yeni bilgileri birleştirmek için yapılan zihinsel etkinliklerdir. Bir başka ifadeyle dengeleme, özümleme ve alışma işlemleri sonucunda öğrencinin yeni şemalar oluşturarak yeni bilgilere uyum sağlamasıdır. Bu süreçte dil önemli bir etkidir. Birey dil aracılığıyla yeni bilgileri öğrenir, ön bilgileriyle bütünleştirir ve zihninde yapılandırır (Güneş, 2007: 33)

Bilişsel gelişim dönemlerinin özelliklerinden bir başkası da, her bir dönemin kendisinden önce gelen dönemlerin özelliklerini de içermesidir. Başka bir anlatımla, bir önceki dönemin özellikleri, yeniden düzenlenip, formüle edilerek bir sonraki döneme aktarılır. Piaget, bilişsel gelişim dönemlerini Duyusal-Motor, İşlem Öncesi, Somut İşlemler

ve Soyut İşlemler olmak üzere dört dönem içinde incelemektedir (Erden ve Akman, 2009: 64).

2.2.2. BENJAMİN BLOOM'A GÖRE BİLİŞSEL ALAN

Benjamin Bloom'a göre bilişsel gelişim basamakları 6 basamaktan oluşmaktadır.

2.2.2.1. Bilgi Basamağı:

Bilginin öğrenildiği şekliyle hatırlanması, söylenmesi, yazılması, tanınması, ezberden tekrar edilmesi davranışlarını kapsar. Terimlerin, temel ilkelerin, genellemelerin, belirli olayların, kişilerin, tarihlerin, yerlerin hatırlanması bilgi düzeyine girer. Öğrencilerin kendilerine daha önce sunulan bilgileri tekrarlayıp tekrarlayamadığına bakılır. Hiçbir yorum ve düzenleme gerekmez (Demirel, 1987: 95).

2.2.2.2. Kavrama Basamağı:

Kavrama düzeyi anlamının en alt düzeyidir. Öğrenilen bir konuyla ilgili basit yorumlar ve değişiklikler yapılmasının gerektirir. Bir konunun değişik kelimelerle ifadesi, özetlemesi veya açıklanması ya da bazı öngörülerle bulunulması kavrama düzeyinde işlemlerdir. Bir öğrencinin bilgiyi, iletişimin bir başka şekline dönüştürebilmesi, grafikten, diyagramdan ya da formülden çıkarabilmesi veya bilimsel bir terimi tanımlaması, bir öğrencinin niye bir bilimsel olgunun ortaya çıktığını açıklayabilmesi kavrama yeteneği ile ilgilidir. Bu basamakta derste öğretilenlerin aynısı sorulamaz (Demirel, 1987: 96).

2.2.2.3. Uygulama Basamağı:

Bu düzeyde bilgi ve kavrama basamağındaki davranışlara dayalı olarak öğrenciden kendisi için yeni bir sorunu çözmesi istenir. Öğrenciye verilen yazılı bir durumun çözümünü için kullanılacak ilkeleri belirleyip, yazma, söyleme önerilenler arasından seçip işaretleme, sınırlama, denence kurma, uygulayıp verileri toplama, denenceleri kabul ya da red etme gibi davranışlar uygulama düzeyinin kapsamı içindedir (Demirel, 1987: 98).

2.2.2.4. Analiz Basamağı:

Materyali daha iyi anlamak için temel öğelerini ayrıştırmak analizdir. Öğelerin tanınmasını, öğeler arasındaki ilişkilerin, yapının ve örgütlenme biçiminin anlaşılması için analize gerek vardır. Öğrenciler, bütünü tamamlayan parçaları tanımlamak ve parçalar arasındaki ilişkileri fark etmek, bütünü parçalara ayırabilmek zorundadır. Bir hikâyenin ana fikrine ulaşmak için ya da hücrenin yapısının anlaşılması için analiz gerekir (Demirel, 1987: 99).

2.2.2.5. Sentez Basamağı:

Sentez öğeleri belirli kural ve ilişkilere göre birleştirip, bir bütün oluşturma işidir. Ancak yeni oluşturulan her bütün sentez olmayabilir. Çünkü sentezde özgünlük, yenilik ve yaratıcılık olmalıdır. Bir örneğini, benzerini ya da taklidini yapmak sentez değildir. Ancak öğrenci mevcut bir kuralı, ilkeyi, yöntemi yapılanlardan habersiz olarak kendisi ortaya koyarsa sentez yapmış olur (Demirel, 1987: 100).

2.2.2.6. Değerlendirme Basamağı:

Değerlendirme, bireyin bir konu üzerinde yargıya varmasını gerektirir. Bizlerden bir fikri, bir aday, bir işi, bir problemin çözümünü veya herhangi bir konuyu yargılamamız istenir. Değerlendirme ölçme sonuçlarını bir ölçüte vurup bir yargıya varma sürecidir. Bilginin, kavramanın, uygulamanın, analizin, sentezin, bileşimlerini, içeren karmaşık bir süreç olarak devreye en son girer. Değerlendirme, yeni bilgilerin kazanılmasını, kavramada, uygulamada, analizde, sentezde başlangıç olarak kullanılabilir. Bir materyalin değerini, kişisel görüşlere, değerlere, verilen bir amaca, gerçek doğru ya da yanlış cevaplar olmaksızın yargılamaktır (Demirel, 1987: 101).

2.2.3. GAGNE'YE GÖRE BİLİŞSEL ALAN

Piaget'nin önceki öğrenmelerin sonraki öğrenmelere temel oluşturması düşüncesi Bruner'in "sarmal eğitim programı" düzenleme yaklaşımının temelini oluşturmuştur. Bruner de Piaget gibi öğrenmenin üç aşamada oluştuğunu düşünmektedir. Ona göre öğrenme; kazanım, dönüştürme ve değerlendirme aşamalarını içerir (Demirel,2010: 33).

2.2.4. GUILFORD'A GÖRE BİLİŞSEL ALAN

Bilişsel alan kuramcıları arasında yer alan Guilford, zihin yapısını incelemiş, zihinsel becerileri; 1. işlemler, 2. ürünler ve 3. içerik olarak üç boyutta ele almış; ancak, düşünmenin karmaşık ve soyut olması nedeniyle zihin yapısına ilişkin ayrıntıları açıklamada yeterli olamamıştır (Demirel, 2010: 35).

Buna karşın zihin sürecinin karmaşıklığını çözebilmek için ona farklı açılardan yaklaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yaratıcı düşünme, yansımacı düşünme, eleştirel düşünme, sezgici düşünme ve keşfedici düşünme gibi kavramlarla düşünmenin karmaşıklığı çözülmeye çalışılmıştır (Demirel, 2010: 35).

2.2.5. VYGOTSKY'E GÖRE BİLİŞSEL ALAN

Vygotsky, çocuğun bilişsel gelişimini etkilemede yetişkin rolünün çok önemli olduğunu vurgular. Yetişkin, çocuğun bilgiyi içselleştirebilmesi için çocuğu bağımsız olarak kendi kendine sağlayabileceği gelişim düzeyini ve kendisinin rehberliğinde çalıştığında potansiyel gelişim düzeyini belirlemelidir. Bu Vygotsky'nin gelişim ve eğitime getirdiği gelişmeye açık alandır. Dolayısıyla çocuğun kendisiyle ve diğer çocuklarla ve yetişkinlerle etkileşimini sağlayan öğretim çocuğun bilişsel gelişiminde önemlidir (Vygotsks, 1986; akt.: Senemoğlu, 2007: 56-57) .

2.3. İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ZİHİNSEL (BİLİŞSEL) GELİŞİMLERİ

En üst bilişsel gelişim dönemi olan soyut işlemler dönemi, 12 yaş sonrasında yer almaya başlayarak, yetişkinlik yıllarına uzanır. Somut işlemler döneminde, bir soruna değişik yollardan yaklaşımda güçlük çekilirken, soyut işlemler dönemi içinde göreceli düşünce gelişerek, bir sorun değişik biçimlerde ele alınabilir. Genelleme, tümdengelim, tümevarım gibi zihinsel işlemler yapılır. Hipotezler kurularak, doğrulukları kontrol edilir. Soyut düşünce yetisi geliştiği için, soyut kavramlar kullanılarak, üzerlerinde fikir yürütülür. Bu döneme ulaşan çocuklar düşünce ile oynayabilme becerisini kazanmışlardır. Tartışmalara katılmayı severler, mantık oyunlarıyla uğraşmaktan hoşlanırlar. Öte yandan resim, müzik, şiir, dans gibi duyu ve düşüncelerin sembollerle aktarıldığı etkinliklere ilgi artarak sadece izleyici olmakla yetinilmez, uğraşı alanı olarak da seçilir (Erden ve Akman,2009: 68).

Soyut işlemler dönemi, düşünmenin yetişkinler düzeyine ulaştığı dönemdir. Dönemin başlangıcı ergenlik yıllarına denk gelir. Böylece ergenlik döneminde hızlı bedensel gelişmeye paralel olarak zihinsel gelişme de hızlanır. Soyut işlemler dönemi içinde çocukluk çağına has düşünce biçimi, yetişkinlik dönemindeki düşünce biçimine dönüşmekle birlikte, bu dönüşüm birdenbire olmaz. Ergenlik dönemi içinde, yetişkin düşüncesinin özelliklerini tümüyle içermeyen, ergenlik dönemine has olarak kabul edilebilecek bir düşünce biçimi kendini gösterir (Erden ve Akman, 2009: 68).

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerini kapsayan bu dönemde birey, kendi zihinsel süreçlerinin farkındadır. Bu sebeple eleştirmek, sorgulamak, bağlantı kurmak, karar vermek bu dönemin ortaya çıkan temel zihinsel becerileridir. Günümüz öğretim yöntemlerinin sürece odaklanması ile birlikte bu becerilerin birey tarafından geliştirilebilmesi gerekmektedir.

Bireyi sürece iten sürecin sonucunda sorumluluk almaya zorlayan onun iç dünyasından ve dış dünyasından gelen uyarılardır. İçten ve dıştan gelen uyarılara bireyin anlam verme çabası, öğrenmenin ilk aşamasını oluşturur. İkinci aşamada bilişsel

yapı bir yandan daha önceki yaşantılara dayalı bilgileri muhafaza ederken, diğer yandan da yeni uyaranlara anlam vermeyi, bunları organize etmeyi ve ilişkilendirmeyi sürdürür. Bilişsel yapı bu görevini yerine getirirken, bireyin o andaki motive olma gücünden, duygusal yapısından ve öğrenmeye karşı tutumundan önemli derecede etkilenir. Öğrenmenin oluşmasında üçüncü aşamayı, bireyin sahip olduğu bilişsel yapıdaki mevcut şema ile yeni yaşantılardan çıkarılan yeni anlam şeması arasındaki çatışmaları oluşturur. Başka bir ifadeyle daha önceden edinilmiş anlamla sonradan edinilen anlamın bilişsel yapı içinde bağdaştırılması izler (Beydoğan, 2007:258)

Bu yapıların gelişebilmesi için öğrencinin okuma öğrenme alanında kendini geliştirmesi gerekmektedir. Okuma öğrenme alanı öğrenciye zihinsel gelişim olanaklarını sağlamaktadır. Bu sebeple okuma ve zihinsel gelişim arasındaki ilişkinin ortaya konması gerekmektedir.

2.3.1. OKUMA VE ZİHİNSEL GELİŞİM İLİŞKİSİ

Okuma, zihinsel bir faaliyettir. Sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp yorumlanmasıdır. Algılama merkezine gönderilen sözcüklerin anlamlandırılması, kavranması, yorumlanması, senteze tabi tutulması ve değerlendirilmesidir. Bütün bu işlemler sonucunda okuyucunun belleğinde taze bir bilgi birikimi olarak neticelenmesidir (Çiftçi ve Çeçen, 209: 639).

Okuma ile ilgili tanımlar, okumanın iki yönünü ortaya çıkarmaktadır. Bunlar, yazıyı oluşturan sembolleri görmek, tanımak ve bu sembollerin anlamlarını kavramaktır. Karmaşık bir süreç olarak nitelendirilen okuma, görme ve seslendirme yönüyle fizyolojik, kavrama yönüyle de zihinle ilgili bir süreçtir. Bu karmaşık sürecin kişiye kazandırılması çalışmalarına okuma eğitimi denir. Okuma eğitiminde öğrenciye okuma ile ilgili bilgilerin öğretilmesinden çok, öğrencinin fiziki ve zihinsel unsurların geliştirilmesi çalışmaları yapılmaktadır (Özbay, 2007: 3).

Öğrencinin, okuduğunu anlayabilmesi için metnin içinde geçen bilinmeyen kelimeleri anlaması, cümleler ve paragraflar arasındaki bütünlüğü hissetmesi ve kavraması şarttır. Okuma, yazılanı anlamaktır. Yazarın verdiği mesajı almak ve metnin derin yapısına hâkim olabilmektir. Anlama için öğrenciye bilişsel becerilerin kazandırılması; öğrencinin,

kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme yeteneğini kazanması gerekir. Bu becerilerden bir veya birkaçını kazanamamış bir öğrenci, okuduğunu tam olarak anlayamaz. Okuduğunu tam olarak anlayamayan öğrencinin, öğrenim hayatında başarılı olması da zordur (Çiftçi ve Çeçen, 2009: 639).

Öğrencilerin, okuduklarını anlayabilmeleri için en az şu dört işlemi yerine getirmeleri gerekir. Bunlar; kelimeleri tanımak, anlamı kavramak, okunan metindeki fikirlere karşı en uygun tepkiyi göstermek, kazanılan fikirleri kullanmak ve uygulamaktır. Bir öğrenci, bir metni okuduktan sonra metinden edindiği fikri, benzer fikirlerle karşılaştırabilmeli, bilinmeyen kelimelerin anlamlarını sezgi yoluyla çıkarabilmeli, metin ve metin yazarı hakkında bir kanıya varabilmelidir (Çiftçi ve Temizyürek, 2008: 111).

Dünyadaki gelişmeler, ilköğretimin ve Türkçe ders programının ilke ve hedefleri, şura kararları, araştırma sonuçları, bireyin gelişimi, düşünmeye ve okuduğunu anlamaya olan ihtiyaç, 21. yy'da eğitim alanındaki somut gelişmeler, yeni yaklaşımlar, bireyin gelişim özellikleri ve tutumların düşünmeye ve öğrenmeye etkisi göz önüne alındığında bilişsel farkındalık düşünme stratejilerinin yedinci sınıf Türkçe dersinde okuduğunu-anlamaya, derse ilişkin öğrenci tutumlarına ve bunların kalıcılığına olan etkisi ile ilgili bir araştırmanın gereği ortaya çıkmaktadır (Gelen, 2004: 4). Bunun yanında okumanın yalnızca anlamak için yapılmadığını savunanlarda vardır.

Bireyin okuma becerisindeki yeterlilik düzeyi ve okuma biçimi ile öğrenmesi arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Örnek vermek gerekirse, temel okuma düzeyini aşamamış olan birisi büyük bir olasılıkla okuduklarını ezberlemekle yetinecek, yani yalnızca bilişsel alanın en alt düzeyindeki bilgileri edinecektir. Oysa günümüzde insanın hızla değişen dünyaya ve yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için, bilgiyi olduğu gibi alma yerine, onu kavraması, yeni durumlarda kullanabilmesi, geçmiş deneyimlerinden de yararlanarak çözümleyebilmesi, yeni bireşimler yapabilmesi ve birtakım ölçütleri de kullanarak değerlendirmesine ihtiyaç vardır. Okuyucunun bir metinde anlatılanları yalnızca anlamak yerine, o metne kendinden bir şeyler de katarak yeni anlamlar yaratabilmesi için eleştirel okuma becerisini kazanmış olması gerekir (Aşılıoğlu, 2008: 4).

Bireyin okuma biçimiyle bilişsel öğrenme düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. Temel okuma düzeyindeki kişilerin öğrendikleri daha çok bilgi basamağındaki davranışlardan oluşur. Çünkü onlar için okuma, bilgiyi hiçbir değişikliğe uğratmadan, anlamak için yapılan bir etkinliktir. Eğer yazıda anlatılanlar yazılı ya da sözlü olarak aynen tekrar edilebiliyorsa “öğrenme” gerçekleşmiştir. Öğrenmeyi bu şekilde görenler kavrama basamağındaki bazı davranışlara sahip olsalar bile, öğrendiklerini yorumlama, bir başka forma çevirme, bilgilerini kullanarak kestirimde bulunmada zorlanırlar (Aşılıoğlu, 2008: 6).

Bireyin, okuma ve dinleme etkinlikleriyle sağladığı bilgileri işleme tabi tutması; kendinde yani uzun süreli bellekte var olan bilgilerle karşılaştırması, ilişkilendirmesi, o bilgilerden yeni anlamlar çıkarılması ve o anlamları kodlayarak depolaması, gerektiğinde geri çağırması, yeni bir problemin çözümünde, yeni bir bilginin değerlendirilmesinde ve bir ürünün ortaya konmasında kullanılması, zihinsel işlemler olarak açıklanabilir. Çocuk edebiyatının da asıl amacı, "bireyin zihin gücünü geliştirerek yapıcı, yaratıcı bireyler haline gelmesini sağlamaktadır". Süreç olarak bireyin zihinsel işlem gücü, ortaya konacak ürünün niteliğini belirler. Sorulan bir soruya dönük olarak geliştirilen çözüm yolları, belli bir konuda yazılan bir yazı, yapılan bir konuşma, zihinsel işlemlerin niteliği ve ortaya çıkacak ürün konusunda bize önemli ipuçları verebilir. Bu ipuçlarını değerlendirerek bireyin zihinsel işlem gücü ve ortaya konan ürünün niteliği hakkında bir yargıya varabiliriz (Güleryüz, 2006: 34).

Sözcüklerden oluşan bir metni okurun anlayabilmesi için olması gereken alt yapı şöyle sıralanabilir:

1. Metnin duygu ve düşüncelerini oluşturan öğeleri ayırabilmeli,
2. Yazının amacını kestirebilmeli,
3. Yazının türünü anlayabilecek deneyimi olmalı,
4. Yazarın metin içindeki öznel tutumunu, önyargılarını kavrayabilmeli,
5. Metnin ana düşüncesini ve yan düşünceleri kavrayabilmeli,
6. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerindeki düşünsel neden-sonuç ilişkisini kurabilmeli,
7. Metnin konusuyla ilgili kavramları, metnin içinde yan anlamlarda kullanılmış sözcüklerin anlamlarını metnin genel anlamından çıkarabilmeli,

8. Okumayı bir eğlenme, dinlenme, kendini geliştirme ve gerçekleştirme etkinliği olarak görebilmelidir(Güleryüz, 2006: 109).

2005 Türkçe Öğretim Program'ında, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmek amacıyla önce okuma kuralları üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede okumaya hazırlık, okuma amacını belirleme, amaca uygun yöntem seçme, dikkatini yoğunlaştırma ile ilgili kazanımlar verilmektedir. Ardından öğrencilerin okuduklarını anlama ve anlamlandırma becerilerine ağırlık verilmektedir. Bu amaçla ön bilgilerini kullanma, görsellerden yararlanma, zihninde canlandırma, karşılaştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sınıflama, değerlendirme, özetleme gibi çeşitli zihinsel becerileri geliştirmeye dönük kazanımlar sıralanmaktadır. Ayrıca metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma, çeşitli tekniklerden yararlanarak söz varlığını geliştirme ile ilgili kazanımlar da mevcuttur (Çiftçi ve Temizyürek, 2008: 112).

İlköğretim iki kademe öğrencilerinin bu süreçleri yaşayabilmesi için hiç kuşkusuz zihinsel gelişimlerine uygun hikâye kitapları okumaları gerekmektedir. Bu aşamada hikâye kitaplarının görevi devreye girmektedir.

2.3.2. HİKÂYENİN TANIMI VE ZİHİNSEL BECERİLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Hikâye, bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılmasıdır (TDK,2005: 891). Yaşanmış ya da yaşanabilir olayları anlatan kurguya dayalı yazılardır. Olay, kişi yer ve zaman öğeleri üzerine kurulur. Bir ya da birkaç kahramanın yaşadığı tek bir olay çerçevesinde kaleme alınır. Öyküde hayattan bir kesit anlatılır (Şimşek, 2005: 91).

Çocukların zihinsel becerilerini geliştirilebilmesinde hikâye kitaplarının önemi büyüktür. Çocuk bir hikâyeyi okurken, düşünürken, arkadaşlarına anlatırken, çocuğun zihinsel becerileri oldukça aktiftir. Bir kitap çocuğa neden, niçin, nasıl gibi sorulara yöneltebilmelidir.

Öğrencilere metin-içi, metin-dışı ve metinler-arası çalışmalar çerçevesinde okuduklarını anlama, okuduklarından yola çıkarak karşılaştırmalar yapma, sorular sorma,

sorgulama ve eleştirme becerileri kazandırmak ve bu becerileri geliştirmek, yani etkin okur kimliği kazandırmak gerekir (Güzel, 2006: 100)

Bu sebeple çocukların hikâye okuması hem onların zihin gelişimleri hem de dil gelişimleri açısından çok önemlidir. Çünkü:

Dil, bilgi aktarmak, kişiler arası ilişki kurmak, düşünceyi dile getirmek ya da açıklığa kavuşturmak, oyun için yaratıcı zihinsel etkinlikleri anlamak ve benzeri durumlar için kullanılabilir. Ama dilin asıl işlevi ve amacı düşünceyi ifade etmedir (Özbay, 2006:117).

Dil, hem zihinsel gelişmenin göstergesi hem de anlamının aracıdır. Bu tanım, dilin çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminde ne denli önemli bir yer kapsadığını açıkça ortaya koymaktadır. Dil aynı zamanda çocuğun sosyal beceriler edinmesinin ve bu becerileri kullanmasının da aracı ve ön koşuludur. Sosyal becerilerin başında gelen iletişim, bunu gerçekleştirecek araç olan dilin de gelişmesine bağlıdır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 31).

Özet olarak dil gelişimi bilişsel gelişme ve olgunlaşmaya bağlı olarak ortaya çıkar. Kullanılan sözcükler, kurulan cümle biçimleri, konuşma içerikleri bilişsel gelişimin düzeyi ile birlikte, anne babanın çocukla iletişim biçimi, geçirilen yaşantıların nitelikleri, bireyin özdeşim kurduğu grubun özellikleri gibi çevresel faktörlerden de etkilenir (Erden ve Akman, 2009: 75).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada kullanılacak yöntem, tarama modelidir. Yüz Temel Eser’de yer alan; Dede Korkut Hikâyeleri, Mevlana’nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, İnsan Ne İle Yaşar, Yalnız Efe adlı hikâye kitapları taranarak; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi, sebep-sonuç ilişkilerini bulma becerisi, çıkarımda bulunma becerisi, olaylara farklı bakabilme becerisi, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi, bir fikre çok farklı açılardan bakma becerileri ile ilgili unsurların kitapta ne şekilde yer aldığı belirlenerek sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Yüz Temel Eser’de yer alan hikâye kitapları oluşturmaktadır. Örneklemine ise; Dede Korkut Hikâyeleri, Mevlana’nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, İnsan Ne İle Yaşar, Yalnız Efe adlı hikâye kitaplarının içindeki 78 hikâye oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama

Yüz Temel Eser’de yer alan hikâye kitapları kitapçılardan temin edilmiştir. İçlerinden rastgele 4 kitap seçilmiştir. Bunlar; Dede Korkut Hikâyeleri, Mevlana’nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, İnsan Ne İle Yaşar, Yalnız Efe adlı hikâye kitaplarıdır. Kitaplar taranarak, fişlenmiştir. Zihinsel beceriler ile ilgili olarak kütüphanelerden ve internetten kaynak taraması yapılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Çalışmada; zihinsel beceriler çerçevesinde hangi hikâyelerin, hangi zihinsel unsurları içerdiği bulunmuştur. Hikâyelerde yer alan zihinsel unsurlar bulunurken; yazarın kendi dilinden veya kahramanın dilinden hangi zihinsel unsurların kullanıldığı belirlenmiştir. Her

hikâye önce incelenmiş sonra da bulgular değerlendirilerek sonuç kısmında yorumlanmıştır. Değerlendirme kısımlarında; hikâyelerde hangi zihinsel becerilere yer verildiği ve bu becerilerin işlevsel olup olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Dede Korkut hikâyelerinin değerlendirmelerinde Türk Mitolojisinden öğelere de yer verilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. DEDE KORKUT HİKÂYESİ ADLI KİTABIN İNCELENMESİ

4.1.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han

Kamgan oğlu Bayındır Han, yılda bir defa ziyafet verir ve bütün Oğuz beylerini bu ziyafete çağırırdı. Bayındır Han üç tane çadır kurdurur. Adamlarına emir verir ve oğlu olanları beyaz çadıra, kızı olanları kırmızı çadıra, hiç çocuğu olmayanları da kara çadıra aldırır. Kara çadırda kalacakların altına kara keçe döşenecektir ve kara koyun yahnisi verilecektir.

Oğuz Hanları'ndan Dirse Han'ın hiç çocuğu yoktur. Bu yüzden onu kara çadıra yerleştirirler. Sebebini bir türlü anlayamayan Dirse Han, Bayındır Han'ın adamlarına neden kara çadıra alındığını sorar ve çocuğunuz olmadığı için cevabını alınca, yiğitlerini yanına alır ve ziyafeti terk eder. O kızgınlıkla eve gider ve hanımına acı sözler söyler. Hanımı ona; açları doyurmasını, çıplakları giydirmesini, borçluların borcunu ödemesini ve o insanların hayır dualarını almasını işte o zaman Allah'ın onun dualarını kabul edeceğini söyler. Dirse Han, hanımının dediğini yapar ve büyük bir ziyafet verir.

En sonunda duaları kabul olur. Hanımı gebe kalır ve bir erkek çocukları olur. Oğlan büyür ve on yaşına gelir. Üç arkadaşı ile meydanda oyun oynarlarken, Bayındır Han'ın adamları üç kişinin sağ yanından, üç kişinin de sol yanından zincirlerle tuttıkları boğayı meydana bırakırlar. Herkes kaçar; fakat Dirse Han'ın oğlu kaçmaz. Boğa üzerine hücum eder. O da yumruğu ile boğanın alnına yumruk vurur. Boğa sendeleyip yere düşer ve oğlan boğanın boğazını bıçağıyla keser. Dedem Korkut gelir ve oğlana Boğaç adını verir.

Dirse Han, oğluna beylik ve taht verir. Dirse Han'ın kırk yiğidi Boğaç'ı kıskanırlar ve baba ile oğlunun arasını açmak isterler. Baba ile oğlun arasını açmak için yalanlar söylerler. Dirse Han kırk yiğide inanır ve oğluna düşman olur. Bir av esnasında Dirse Han, okuyla oğlunu iki kürek kemiğinin arasından vurur ve çadırına döner. Hanımı oğlunu

sorar; fakat Dirse Han cevap veremez. O kırk korkak, Boğaç'ın birazdan geleceğini söylerler. Fakat annesi inanmaz ve yanına kırk ince belli kız alır, oğlunu aramaya çıkar. Bir derenin içinde kanlar içinde yatmaktadır. Hızır gelir, oğlanın yarasına bakar ve dağ çiçeği ile annesinin sütünün onu iyi yapacağını söyler, oradan ayrılır. Anası oğlunun yanına gider. Ve ağlamaya başlar, oğlu Hızır'ın söylediklerini anasına söyler. Anası memesini üç defa sıkar ve memesinden süt gelir. Dağ çiçeğiyle sütü karıştırıp, oğlanın yarasına sürerler ve oğlanı gizlice çadırın yakınlarına getirirler. Aradan kırk gün geçer ve oğlan iyileşir. Kırk korkak oğlandan kurtulmak isterler. Dirse Han'ı kaçırlar kâfir ellerine götürürler. Anası bütün olan biteni oğluna anlatır. Oğlan yiğitlerini yanına alır ve babasını kırk korkağın elinden alır. Babası oğluna beylik verir, taht verir.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

“...Bayındır Han, benim ne kusurumu gördü? Kılıcında mı, soframda mı kusur gördü. Benden aşağı kişileri beyaz çadıra, kırmızı çadıra koydu da, benim ne suçum vardı ki, beni kara çadıra koydu? ...” (Ramazan, 2005:8).

Hikâyede; sebep-sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

“...Görür müsiün neler oldu? Bayındır Han bir yere beyaz çadır, bir yere kırmızı çadır, bir yere de kara çadır kurdurmuş. Oğulları olanı beyaz çadıra, kızları olanı kırmızı çadıra, oğlu kızı olmayanı da kara çadıra oturtun! Kara keçeyi altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne koyun! Yerse yesin, yemezse kalkıp gitsin! Onun oğlu kızı yoksa Allah hor görmüştür, biz de hor görürüz, demiş. Gelip beni karşıladılar, kara çadıra oturtular, kara keçeyi altıma döşediler, kara koyun yahnisinden getirip önüme koydular, oğlu kızı olmayanı Allah hor görmüştür, biz de hor görürüz, böyle bil, dediler...” (Ramazan, 2005: 9,10).

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisini içeren iki unsur bulunmaktadır:

“...Ođlan dūřındū ve kendi kendine dedi ki; "Bir dama direk vururlar, o dama dayak olur. Ben bunun alnına niçin dayak olur dururum!" dedi..."(Ramazan, 2005: 12).

“... Dirse Han'ın silah arkadaşları, şöyle dedi:

- Biz senin oğlunu nasıl getirelim? Senin oğlun bizim sözümüzü dinlemez. Bizim sözümüzle gelmez. Kalk yerinden, doğrul, yiğitlerini okşa, yanına al! Oğluna uğra, yanına alıp ava çık. Kuş uçurup, av avlayıp, oğlunu oklayıp öldür. Eğer böyle öldürmezsen başka türlü öldüremezsin, böyle bil, dediler..." (Ramazan, 2005: 14).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Dirse Han Oğlu Boğaç Han adlı hikâye, Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan 7 hikâyenin birincisidir. Bu hikâyede; Dirse Han ve Boğaç Han'ın başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Bu hikâye, zihinsel becerilerin yanı sıra bir kahramanlık hikâyesi olması ve Türklerin geçmiş yaşantılarını anlatması sebebiyle öğrencilere Türk mitolojisi öğretimi açısından ayrıca önemlidir. Hikâye; eski adetlerle günümüzdeki adetlerin öğrenci tarafından karşılaştırılmasına katkı sağlamaktadır.

Hikâyede Dirse Han'ın hanımı, kırk ince belli kızı yanına alarak oğulları Boğaç Han'ı bulmak için gitmesi, oğlunun yarasını iyileştirmek için dağ çiçekleri ile sütünü karıştırması anlatılmaktadır.

Annelik içgüdüğü ve dertlere çare bulmanın en güzel örneğini, Dirse Han'ın eşi, babası tarafından avda vurulan oğlunun yarasını iyileştirip, oğlunu yeniden hayata döndürürken vermiştir. Dirse Han'ın eşinin yanındaki kırk ince belli güzel kız ise, aynı zamanda ilaç yapımında da hüneri olan iyi yetişmiş birer hemşire görünümündedir. Bu durum, Türk sosyal hayatında ilaç yapımı, hemşirelik mesleğinin yüzyıllardır var olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Yakıcı, 1999: 354).

Hikâyede yer alan bu bilginin öğrenciye öğretilmesi için öğretmenin bu konuda bilgi sahibi olması gereklidir. Bunun yanı sıra Türkçe öğretmenin, öğrencilerin hangi eserleri okuduğunu takip etmesi ve sınıfta hikâyeler ile ilgili böyle önemli hususlara da değinmesi gerekir.

Aynı zamanda hikâyede, yalan söylemenin ve hilelerle insanları kandırmanın nasıl sonuçlar doğuracağına yer verilmiştir. Bu durum öğrencinin olayları sebep sonuç ilişkileri içerisinde incelemesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

4.1.1.2. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması

Bir gün Salur Kazan Han ve Oğuz Beyleri ava gitmek için yurtlarından ayrılırlar. Casuslar, Şökli Melik'e haber verirler. Şökli Melik'in adamları Salur Kazan Han'ın obasına baskın yaparlar oğlu Uruzu, Burla Hatunu ve adamlarını esir alırlar. Her yeri yağmalarlar. Salur Kazan Han'ın tüm bu olanlardan haberi yoktur. Şökli Melik ve adamları yaptıkları tüm kötülüklerle yetinmeyip Kazan Han'ın sürüsünü yok etmek için saldırırlar. Sürünün çobanı kötü bir rüya görür. Bunun üzerine iki kardeşi ile birlikte sürünün kapısını sağlamlaştırır. Çoban sapanı ile birçok kâfiri öldürür. Bu arada kendi kardeşleri de şehit olmuştur. O gece Salur Kazan Han korkunç bir düş görür. Düşünde kuduz kurtlar evini basmıştır. Adamlarını av yerinde bırakır, atına atlar ve nihayet obasına varır. Durumu görünce kanlı gözyaşları döker. Sonra çobanın yanına gider. Çoban her şeyi anlatır. Salur Kazan kâfirlerin peşine düşer. Bu arada Şökli Melik ve adamları eğleniyorlardır. Şökli Melik'in adamları, Burla Hatun'un kendilerine içki servis etmesini isterler. Kırk esir kıza sorarlar Burla Hanım'ın hangisi olduğunu fakat hepsi de benim der. Bu yüzden Burla Hatunu bulamazlar. Onlarda Uruz'u öldürüp etini kim yemezse onun Burla Hatun olduğunu anlayacaklarını söylerler. Tam bu sırada Salur Kazan ve çobanı yetişirler. Salur Kazan Han ve Oğuz Beyleri, Şökli Melik ve adamlarıyla savaşırlar ve savaşı kazanıp ailesi ile obalarına dönerler.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.2.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

"... Beyler bilir misiniz, Kazan'a nasıl acı vermek gerek? Boyu uzun Burla Hatun'a içki dağıttırmak gerek, dedi. Boyu uzun Burla Hatun bunu içti, yüreğiyle canına ateşler düştü. Kırk ince belli kızın içine girdi, öğüt verdi. Kazan Hatun'un hanımı hanginiz diye sorarlarsa hep bir ağızdan benim diye bağırın dedi..." (Ramazan, 2005: 34).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması adlı hikâye, Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan 7 hikâyenin ikincisidir. Hikâyede Salur Kazan' a ve ailesine yapılan kötülükler anlatılmaktadır.

Hikâyede yer alan kadın kahramanın özellikleri de dikkat çekicidir. Ekici'ye (1999) göre; Hikâyede yer alan Burla Hatun karakteri yalnızca evinde yaşayan bir kadın değil, ailesine yardımcı olan, ailesini koruyandır. Evin erkeği kadar önemli bir yere sahiptir. Akıllı ve kabiliyeti sayesinde örnek alınabilecek bir kişidir.

Bu özelliklere bakıldığında hikâyedeki güçlü kadın karakterler, eski dönemlerde kadınlara nasıl değer verildiği gibi konulara dikkat çekmesi bakımından önemlidir. Bu sayede öğrenci, zeki, yetenekli, güçlü kadın karakterleri hakkında fikir sahibi olacaktır.

Yine hikâyede verilen; iyilik-kötülük, dost-düşman gibi soyut kavramlar öğrencilerin soyut düşünme yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.1.1.3. Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek

Oğuz beyleri toplanmış sohbet ederlerken, aralarında Bay Büre Bey sürekli ağlamaktadır. Bunu fark eden Salur Kazan sebebini sorar. Büre Bey bir oğlu olmadığını söyler. Oğuz Beyleri ellerini açıp dua ederler. O sırada Bican Bey'de kendisinin de bir kızı olması için dua etmelerini ister. Bican Bey eğer kızı olursa onu Büre Bey'in oğluna vereceğini söyler.

Aradan zaman geçer Büre Bey'in bir oğlu, Bican Bey'in bir kızı olur. Büre Bey tüccarlardan oğlu için hediyeler ister. Oğlu on beş yaşına gelir. Bu arada tüccarlar gelirken, kâfirler tüccarların yolunu keser. Kâfirler tam malları yağmalarken bir yiğit yetiştir ve kabileyi kurtarır. Yiğit otağına döner. Tüccarlar gelince yiğidi tanırlar ve elini öperler. Onun kervanı kurtaran kişi olduğunu söylerler. Bunun üzerine Bay Büre Bey çok sevinir. Dedem Korkut'u çağırırlar, Dedem Korkut oğlana Bamsı Beyrek adını verir.

Bamsı Beyrek boz aygırına biner ve ava çıkar. Ok atıp geyik vurur. Orada bir çadır görür. O çadır Bican Bey'in çadırıdır. Sonra ikisi yarış yaparlar. Bamsı Beyrek, Banuçiçeği yener. Sonra kendi aralarında nişanlanırlar. Oğlan eve gelip kızını istediğini söyler fakat kızın kardeşi Deli Karçar'dır. Kızını isteyenleri öldürmektedir. Oğuz Beyleri, kızını istemeye Dedem Korkut'u gönderirler. Dedem Korkut, Deli Karçar'ın yanına gider, Banuçiçeği ister fakat Deli Karçar çok sinirlenir. Dedem Korkut'un peşine düşer. Eline kılıcını alır tam elini kaldırmışken Dedem Korkut elin kurusun der tam da öyle olur. Deli Karçar aman dilenir. Ve kız kardeşini Bamsı Beyrek'e verir. Ama şart koşar dişi deve görmemiş bin deve, bin aygır, kuyuksuz bin köpek ve bin tane iri pire ister. Deli Karçar'ın isteklerini yerine getirirler. Dedem Korkut bin pireyi bir çadıra koydurur. Ve Deli Karçar'ı çadıra götürür. Deli Karçar çadıra girer. Pirelerin saldırısına uğrayan Deli Karçar, Dedem Korkut'a ben ettim sen etme diye ağlar.

Düğün kurulur fakat o esnada casuslar Bayburt Hisarı'na haber götürürler. Kâfirler toplanıp düğünü gece basarlar. Yalancuk Bamsı Beyrek'in kanlı gömleğini gösterir. Banuçiçek ve diğerleri, Bamsı Beyreğin öldüğüne inanır.

Bayburt Hisarı'nda ziyafet verilir, Bamsı Beyrek'e kopuz çaldırdılar. O sırada Bayburt Hisarı Beyi'nin kızı, Bamsı Beyrek'i üzgün görür. Nedeni sorar. Bamsı Beyrek başından geçeni anlatır. Kız eğer beni nikâhına alırsan seni bırakırım der. Bamsı Beyrek de kabul eder. Çadırına döner. Bamsı Beyrek adamlarını alır ve Hisardaki zindanda kalan dostlarını almaya gider. Sonra çadırına döner ve düğün kurulur.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.3.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede, olaylara farklı bakabilme becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

"...-Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsiz kalmak daha iyidir, dedi. Atını kamçıladi, yola düştü. Tüccarlar bakakaldı. Boz oğlan babasının evine geldi..."
(Ramazan, 2005: 49).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek adlı hikâye Dede Korkut Hikâyeleri kitabının üçüncü hikâyesidir. Hikâyede, çocuğa ad koyma, evlilik gelenekleri, beşik kertmesi gibi Türklere ait bir takım adetlere yer verilmiştir. Değinilen bu konular; öğrencinin, geçmişteki yaşantılar ile günümüz yaşantıları arasında karşılaştırma yapmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

4.1.1.4. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul

Oğuz'da bir Deli Dumrul adında bir yiğit vardır. Kuru bir çayın üzerine köprü yaptırmış, geçenden otuz akça, geçmeyenden döve döve kırk akça almaktadır. Bunu yapmasının sebebi de kendisinin çok güçlü olduğunu ve bunu başka insanlara da duyurmak istemesidir.

Bir gün köprünün yakınında bir yiğit ölür. Deli Dumrul niye yiğidin öldüğünü sorar. Etrafındakiler Azrail'in gencin canını aldığını söylerler. Deli Dumrul Azrail'e meydan okur ve onunla savaşmak ister. Bu da Allah'ın gücüne gider. Azrail'i, Deli Dumrul'a gönderir. Deli Dumrul, kırk arkadaşıyla yemek yerken, Azrail gelir. Deli Dumrul kılıcını çeker ve Azrail'e saldırır. Azrail bir güvercin olur. O da atı ve doğanı ile peşine düşer. Bir iki güvercin öldürür tam dönerken, Azrail atını ürkütünce Deli Dumrul yere kapaklanır. Azrail, Deli Dumrul'un göğsüne oturur. Deli Dumrul korkusundan hırlamaya başlar. Azrail'e aman dilenir. Azrail de Allah'a yalvarmasını söyler Deli Dumrul da Allah'a yalvarır. Allah, Azrail'e eğer kendi yerine başka bir can bulursa Deli Dumrul'un hayatını bağışlayacağını söyler. Deli Dumrul, babasına ve annesine gider ikisi de canını vermez. Karısına gider ve o canını vereceğini söyler. Allah, Deli Dumrul'un ve karısının canını bağışlayıp anne ve babasının canını alır. Deli Dumrul da uzun yıllar daha yaşar.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.4.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

“...*Oğuz yurdunda Duha Koca oğlu Deli Dumrul denilen bir yiğit vardı. Kuru bir çayın üzerine köprü yaptırmıştı, geçenden otuz akça alırdı, geçmeyenden döve döve kırk akça alırdı. Bunu niçin böyle yapardı?...*” (Ramazan, 2005: 84).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul adlı hikâye, Dede Korkut Hikâyeleri adlı kitabın dördüncü hikâyesidir. Deli Dumrul’un başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede dini motiflere yer verilmiştir. Hikâyede yer alan ölüm ve kader kavramı öğrencinin oluşmakta olan inanç sistemine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.1.1.5. Basat’ın Tepegözü Öldürüşü

Bir gün düşman Oğuz halkının obasına saldırır. Oğuz halkı hazırlıksız olduğu için karşılık veremez ve topraklarını terk eder. Kaçarken Aruz’un yere düşen oğlunu bir aslan alır ve kendi çocuğu gibi büyütür.

Aradan zaman geçtikten sonra Oğuzlar yurtlarına dönerler. Aslana benzer bir adam, sürekli Oğuz atlarına saldırır ve kanlarını emer. Aruz onun yıllar önce kaybolan oğlu olduğunu anlar. Beyler oğlanı bulurlar. Onun için ziyafet verirler fakat oğlan durmaz ve kaçır. Her sefer getirdiklerinde oğlan yine kaçır. Dedem Korkut’a danışır. Dedem Korkut, oğlanla konuşur ona Basat adını koyar.

Bir gün Oğuzlar yaylaya göçerler. Yaylada bir çoban bir peri kızı görür. Peri kızı kendine dokunulmamasını eğer ona dokunan olursa obalarına büyük bela geleceğini söyler. Fakat çoban periye dokunur. Bir yıl sonra peri kızı gelir ve çobana hediyesi olan toprak yığını gösterir. Çoban bu toprak yığını taşlar fakat vurdukça o toprak yığını iyice büyür. İçinden bir gözü tepesinde olan bir yaratık çıkar. Aruz Koca, Han’a bunu kendisine vermesini Basat ile beraber büyütme istediğini söyler. Han izin verince alıp evine getirir. Bir dadı Tepegöze süt verir fakat üç emmede dadının canını alır. Birkaç dadı daha getirirler

fakat akıbetleri aynı olur. Sonunda çocuğu sütle beslemeye karar verirler. Çocuk büyür fakat ele avuca sığmaz yaramaz bir çocuk olur. Aruz'a her gün şikâyet gelir. Aruz Tepegöz'e kızar en sonunda da onu kovar. Peri anası gelir ve Tepegöz'ün parmağına bir yüzük takar. Bundan sonra onu kılıç kesmeyecek, ona ok batmayacaktır. Oğuzlar Tepegöz ile baş edemezler. Dedem Korkut gelir ve Tepegözle konuşur. Tepegöz günde iki adam ve beş yüz koyun ister. Oğuzlar kabul eder. Bir gün analardan biri oğlunu verdiği için ağlar. Basat'ın yanına gider. Basat, Tepegöz ile savaşmaya gider. Birkaç ok atar fakat çarpanlar hep paramparça olur. Tepegöz, Basat'ı çizmesinin içine koyar. Basat hançeriyle oradan çıkar. Tepegöz'ün sadece gözünde et vardır. Kızgın şişi alır gözüne sokar. Tepegöz nara atar. Basat kaçar, Tepegöz de peşine düşer. Bir mağaraya giren Basat, koyun kılığına girer. Tepegöz ne yaparsa Basat ile başa çıkamaz. En sonunda Basat Tepegöz'ün kendi kılıcı ile onu öldürür.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.5.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

“... Bir gün Oğuz halkı kendi halinde yaşamlarını sürerken düşman aniden üzerlerine saldırdı. Düşmana karşı gelmek isteseler de hazırlıklı olmadıklarından buldukları toprakları terk etmek zorunda kaldılar. Kaçarken Oğuz Beylerinden Aruz'un küçük attan düştü. Tüm aramalara rağmen bulunamadı. Bu çocuğu bir aslan bulup kendi öz çocuğu gibi bakıp büyüttü...” (Ramazan, 2005: 95).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi içeren bir unsur bulunmaktadır:

“... -Bre hizmetçiler, bunun ölümü nedendir, dedi.

- Bilmeyiz ama gözünden başka yerde et yoktur, dediler. Basat, Tepegöz'ün başucuna geldi, göz kapaklarını kaldırdı, baktı, gördü ki, gözü ettir.

- Bre hizmetçiler, şişi ocağa sokun kızsın dedi...” (Ramazan, 2005:104).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Basat'ın Tepegözü Öldürüşü adlı hikâye, kitabın beşinci hikâyesidir. Hikâyede insanların haksızlık yapılarak yurtlarından edilmesi; değer yargıları oluşan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bu konu hakkında düşünmesini sağlaması açısından önemlidir.

Tepegözün ölümlü olmayışı fakat akıllı bir insanın akli sayesinde sorunların üstesinden gelerek onu öldürmesi hikâyede yer alan en önemli unsurlardan biridir. Bu sebeple hikâyenin; öğrencinin sorunlara akılcı çözümler bulabilmesini, olaylara farklı açılardan bakabilmesini sağlayacak nitelikte olduğu düşünülebilir.

4.1.1.6. Begil Oğlu Emre

Kamgan oğlu Bayındır Han çadırında kendine gelen hediyeleri alır. Gürcistan'ın haracı; bir at, bir kılıç ve bir çomaktır. Bayındır Han hediyeleri az bulur. Ve çok sinirlenir. Dedem Korkut gelir. Bayındır Han'a niye kızdığını sorar. Durumunu anlatır. Dedem Korkut bu hediyeleri Begil Bey'e vermeyi uygun bulur çünkü Begil Bey görevini çok iyi yapan bir beydir. Kazan Han hünerin Begil Bey'in atında olduğunu söyler. Begil bu durumdan hiç hoşlanmaz. Bir gün ava çıkar. Bir geyiğin peşinden giderken ayağı kırılır. O halde obasına varır. Herkes Begil Bey'in ayağının kırıldığını duyar tabi düşmanda duyar. Babasının bu halini gören oğlu, babasının atına biner ve düşmana gider. Kâfirler Begil Bey'in atını tanırlar fakat atın üstündekinin Begil Bey olmadığını anlarlar. Oğlan çok güçsüzdür Allah'a yalvarır. Allah da bu kuluna kırk yiğidin gücünü verir. Oğlan, kâfiri yener ve obasına döner. Dedem korkut gelir ve oğlana ad verir. Adı Begil oğlu Emre olur.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.6.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

“... *Kazan Bey:*

- *Bu hüner atın mıdır, erin midir? Dedi.*

- Hanım, erindir, dediler.

Han:

- Yak, at işlemese er övünmez, hüner atındır, dedi...” (Ramazan, 2006:113).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Begil Oğlu Emre hikâye, kitabın altıncı hikâyesidir. Bu hikâyede de diğer Dede Korkut hikâyelerinde olduğu gibi mitolojik ve doğüstü öğelere yer verilmiştir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin soyut işlemler döneminde olduğu kabul edilirse bu hikâyeyi anlamlandırıp, yorumlayabilecek düzeyde oldukları söylenebilir.

4.1.1.7. Uşun Koca Oğlu Seyrek

Uşun Koca adında bir bey'in iki oğlu vardır. Biri Eğrek adında bir yiğittir. Beylerbeyi divanına ne zaman istese varır oturur. İnsanların üzerine basarak otururdu. Bir gün Ters Uzamış adlı yiğit Eğrek'e sitemde bulunur. Baş kesip kan dökmesi gerektiğini söyler. Bu sözler Eğrek'in ağırına gider. Savaşa çıkar zaferler kazanır.

Yolu Kara Tekfur'un korusuna düşer, koruya adamlarıyla girip tavuk, kaz, tavşan alırlar. Kâfirler üzerine yürüyüp Eğrek'i esir alırlar. Oğuz iline haber varır. Eğrek'in yiğit bir kardeşi vardır. Adı Seyrek'dir. Kardeşini kurtarmaya gider. İki kardeş düşmanla savaşıp obalarına dönerler.

(Kısaltılmıştır.)

4.1.1.7.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisini içeren bir unsur bulunmaktadır:

“...- Bre Uşun Koca oğlu, bu oturan beylerin her biri oturduğu yeri kılıcının ekmeğiyle almıştır. Bre sen baş mı kestir, kan mı döktün? Aç mı doyurdun, çıplak mı giydirdin?”

Eğrek ;

- *Bre Ters-Uzamuş, baş kesip, kan dökmek hüner midir? Dedi. Ters- Uzamuş; ...*”
(Ramazan, 2005:124).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Uşan Koca Oğlu Seyrek adlı hikâye, kitabın yedinci hikâyesidir. Hikâyenin konusu yiğitlik kazanma ile ilgilidir.

Hikâyenin kahramanlarından birinin yiğit olabilmenin şartlarını sorgulaması, öğrencinin geçmiş yaşantılarla günümüzdeki yaşantıları sorgulamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2. MEVLANA’NIN MESNEVİSİNDEN SEÇME HİKÂYELER KİTABININ İNCELENMESİ

4.2.1. Sevginin Gücü

Zamanın birinde bir padişah vardı. Padişah bir gün adamlarıyla ava giderken yolda dünya güzeli bir kız görüp ona âşık oldu.

Onu alıp sarayına getirdi. Fakat bir müddet sonra o güzel kız hastalandı. Günden güne eriyip tükenmeye başladı. Memleketin en iyi doktorları kızın hastalığına bir çare bulamadılar. Padişah bunu görünce çok üzüldü. Günlerce çareler aradı. Sağa koştu, sola gitti olmadı. Sonunda bir mescide gidip el açarak dua etti, secdeye kapanarak ağladı. Kızın iyileşmesi için yalvardı. Bu sırada uykuya daldı. Rüyasında nur yüzlü, beyaz sakallı bir ihtiyar gördü; ihtiyar ona:

“Artık üzülme duan kabul oldu. Yarın şehrinize bir yabancı gelecek. O bizdendir. Onun yapacağı tedaviyle o dünya güzeli kız iyileşecek,” dedi.

Sabah olup güneş doğunca, padişah pencereye koşup rüyasında gördüğü ihtiyarı beklemeye başladı. Uzaktan onun geldiğini gören padişah, kendisi sarayın kapısına koşarak kapıyı açıp: nur yüzlü, beyaz sakallı ihtiyarı içeriye aldı. Konuşup görüşükten sonra padişah ihtiyara kızın hastalığını anlattı. Daha sonra onu hastanın yanına götürdüler.

Yaşlı ve tecrübeli doktor önce hasta kızın yüzüne baktı sonra nabzını saydı. Hastalığın belirtilerini sorup sebeplerini dinledi.

Sonra: "Diğer doktorların tedavileri iyileştirmek yerine büsbütün harap etmiş hastayı," dedi. Sonra şöyle devam etti.

"Onların hastanın iç dünyasından haberleri yok, onun için de hepsinin akli fikri işin dış görünüşünde." dedi.

Yaşlı doktor hastalığın ne olduğunu anlamıştı, fakat bunu padişaha söylemedi. Hastanın halinden, inlemesinden onun gönül hastası olduğunu hemencecik anlayıverdi. Çünkü hiçbir hastalık gönül derdi gibi değildir.

Nur yüzlü ihtiyar doktor durumu anlayınca: "Padişah emretti, oda boşaldı. Hastayla hekimden başka kimse kalmadı. Hekim yaklaşıp hastanın başucuna geldi. Yumuşak ve tatlı bir sesle: "Memleketin neresi, nerelisin? Bana söyle, çünkü her memleketin halkının ilacı başka başkadır," dedi. Sonra: "Memleketinde yakın akrabandan kimler var, kime yakınsın?" diye sordu.

Doktor, elini kızın nabzına koymuştu. Hem soruyor hem de nabzını kontrol ediyordu. Kız yavaş yavaş hekime bütün olanları anlatıyor, başından ne geçtiyse söylüyordu. Doktor kızın nabzını tutmuştu ve: "Bu kız kimin adını söylediğinde heyecanlanır, nabızı hızlanırsa demek ki sevdiği, uğruna hasta olup yataklara düşerek mum gibi eridiği odur" diye düşünüyordu.

Kız önce doğup büyüdüğü memleketi ve oradaki dostlarını sayıp döktü. Fakat nabzında bir değişiklik olmadı. Doktor: "Doğduğun yerlerden ayrılınca hangi memlekete gittin? Diye sordu.

Bunun üzerine kız bir şehir ismi söyleyip geçti, ama ne yüzünün rengi ne de nabzının atışı değişti. Daha sonra sırasıyla götürüldüğü yerleri, şehirleri görüşüp tanıştığı insanları birer birer sayıp döktü. Lakin halinde bir değişiklik olmadı. Ta ki doktor Semerkant şehrini soruncaya kadar.

Semerkant'ın adı geçince kızın nabzı hızlandı. Yüzü, yanakları kızardı. Çünkü o Semerkant'ta bir kuyumcuya âşıktı ve ondan ayrılmış olmanın acısıyla yanıp tutuşuyordu. Bunu öğrenen doktor, kuyumcunun Semerkant'ın hangi semtinde ve hangi mahallesinde olduğunu sorup öğrendi. Sonra kıza: "Ben senin hastalığını ve bu derdin çaresinin ne olduğunu çok iyi anladım. Fakat sen bu bana anlattıklarını sakın başkasına söyleme, hele hele padişaha hiç anlatma," diyerek tembih etti.

Hastanın yanından ayrılan doktor, doğruca padişaha gelip durumu anlattı. "Bu kızcağızın iyileşmesi için o kuyumcuyu getirmekten başka çare yok," dedi. Bunu duyan padişah hekimin nasihatini canı gönülden kabul etti. Hiç zaman geçirmeden kuyumcuyu

davet etmek üzere bir elçi gönderdi. Elçi Semerkant'a varınca doğruca gidip kuyumcuyu buldu. Padişahın gönderdiği hediyeleri takdim etti ve padişahın en yakın adamlarından olacağını, çok büyük ihsanlara ve iltifatlara mahzar olacağını söyledi. Kuyumcu zaman kaybetmeden yola koyulup padişahın sarayına en kısa zamanda ulaştı.

Saraya gelen kuyumcuyu doktor alıp padişahın huzuruna götürdü. Padişah kuyumcuya iltifatlar yağdırıp ihsanlarda bulundu. Hazinesini ona teslim etti. Doktor bunun üzerine: "Ey padişah o kızı bu kuyumcuya ver ki hastalıktan tamamen kurtulup iyileşsin," dedi.

Padişah o ay yüzlü güzeli kendi eliyle kuyumcuya verdi, altı ay murat alıp murat verdiler. Böylece kız tamamen iyileşmiş oldu.

- Bu dünya bir dağdır, bizim yaptıklarımız ise ses, seslerin aksi yine dönüp bize gelir.

(Zeren, 2005: 9)

4.2.1.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...Bu dünya bir dağdır, bizim yaptıklarımız ise ses, seslerin aksi yine dönüp bize gelir..."
(Zeren, 2005: 12).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili iki unsura yer verilmiştir:

"...Padişah emretti, oda boşaldı. Hastayla hekimden başka kimse kalmadı. Hekim yaklaşıp hastanın başucuna geldi. Yumuşak ve tatlı bir sesle: "Memleketin neresi, nerelisin? Bana söyle, çünkü her memleketin halkının ilacı başka başkadır..." (Zeren, 2005: 10).

"...Doktor, elini kızın nabzına koymuştu. Hem soruyor hem de nabzını kontrol ediyordu. Kız yavaş yavaş hekime bütüin olanları anlatıyor, başından ne geçtiyse söylüyordu. Doktor kızın nabzını tutmuştu ve: "Bu kız kimin adını söylediğinde heyecanlanır, nabzı hızlanırsa demek ki sevdiği, uğruna hasta olup yataklara düşerek mum gibi eridiği odur" diye düşünüyordu..." (Zeren, 2005: 11).

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almıştır:

“... ”Onların hastanın iç dünyasından haberleri yok, onun için de hepsinin akli fikri işin dış görünüşünde.” dedi...” (Zeren, 2005: 10).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Sevginin Gücü adlı hikâyeye bir padişahın bir kızı sevmesi ve o kızın hastalanması ile başlayan süreci anlatmaktadır.

Hikâyede, doktorların yanlış teşhisler koyması ile hastanın durumunun daha da kötü olması gibi hususlara değinilmiştir. Bu durum; öğrencinin, yanlış teşhis koymak ile doğru teşhis koymak arasındaki farkı anlamasını yardımcı olabilecektir.

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ve bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili zihinsel unsurlara yer verilmesi sebebiyle; hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.2. Bakkal ve Papağanın Hikâyesi

Bir bakkalın yeşil renkli, güzel sesli ve çok iyi konuşan bir papağanı vardı. Bu papağan dükkânının adeta dükkânın beççiliğini üstlenmişti; gelenlere güzel sözler söyleyip, şakalar yapardı. Tıpkı bir insan gibi konuşur, ayrıca çok güzel de öterdi.

Bakkal bir gün evine gitmişti. Papağan da her zaman olduğu gibi dükkânı bekliyordu. O sırada bir fareyi kovalayan bir kedi, dükkândan içeriye daldı. Korkudan ne yapacağını şaşırıp zavallı papağan, oradan oraya kaçarken gül yağı şişesini devirdi, ortalığı birbirine kattı. Biraz sonra evinden dönen dükkân sahibi durumu görünce çok kızdı ve kızgınlıkla papağanın başına vurdu. Vurunca da olan oldu. Papağanın dili tutuldu, başındaki tüyler döküldü. Zavallı papağanın tepesindeki tüyler dökülünce, başı kel oldu. Bunun üzerinden günler geçti, fakat papağan bir türlü konuşmadı.

Bakkal yaptığına bin pişman oldu. Ah vah ederek saçını sakalını yoldu: "Elim kırılıydı da zavallı kuşa vurmasaydım," diye kendi kendine söyleniyor, kuşu yeniden dile gelsin diye yoksullara sadakalar veriyordu. Aradan üç gün üç gece geçti, fakat kuş hiç

konuşmadı. Bakkal bu kuş artık konuşmayacak diyerek üzüntüyle kara kara düşünüyordu. O sırada bakkal dükkânın önünden başıkabak gibi tamamen tüysüz biri geçiyordu. Bunu gören papağan hemen dile gelerek konuşmaya başladı: "Ey kel, neden öyle kel oldun, yoksa sen de mi gül yağı şişesini döktün," diye seslendi.

Bunu duyan herkes gülmeye başladı. Çünkü papağan gördüğü bu adamın da kendisi gibi gül yağı şişesini devirip kırdığını, bu yüzden onun sahibinin de başına vurarak saçlarının dökülmesine sebep olduğunu sanmıştı.

- Her iki arı da aynı çiçeğe kondu. Bal arısı da, at arısı da aynı yerden beslendi. Birinin yediği bal diğerininki zehir oldu.

(Zeren, 2005: 13)

4.2.2.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisini içeren bir unsura yer verilmiştir:

"...Bakkal bir gün evine gitmişti. Papağan da her zaman olduğu gibi dükkânı bekliyordu. O sırada bir fareyi kovalayan bir kedi, dükkândan içeriye daldı. Korkudan ne yapacağını şaşırان zavallı papağan, oradan oraya kaçarken gül yağı şişesini devirdi, ortalığı birbirine kattı. Biraz sonra evinden dönen dükkân sahibi durumu görünce çok kızdı ve kızgınlıkla papağanın başına vurdu. Vurunca da olan oldu. Papağanın dili tutuldu, başındaki tüyler döküldü. Zavallı papağanın tepesindeki tüyler dökülünce, başı kel oldu. Bunun üzerinden günler geçti, fakat papağan bir türlü konuşmadı..." (Zeren, 2005: 12).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisini içeren iki unsura yer verilmiştir:

"...O sırada bakkal dükkânın önünden başıkabak gibi tamamen tüysüz biri geçiyordu. Bunu gören papağan hemen dile gelerek konuşmaya başladı: "Ey kel, neden öyle kel oldun, yoksa sen de mi gül yağı şişesini döktün," diye seslendi..." (Zeren, 2005: 14).

"...Her iki arı da aynı çiçeğe kondu. Bal arısı da, at arısı da aynı yerden beslendi. Birinin yediği bal diğerini ki zehir oldu..." (Zeren, 2005: 14).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Papağanın kel adamı gördüğünde gösterdiği tepkiden de anlaşılacağı üzere; Mevlana, Bakkal ve Papağanın hikâyesini nükteli bir biçimde anlatmaktadır.

Hikâyede; olayları dinleyip anlamadan tepkiler vermenin yanlış olduğu üzerinde durulmuştur. Bu durum öğrencinin yargıda bulunmadan önce olayları, kişileri iyice dinlemesi ve anlaması gerektiğine örnek teşkil etmektedir.

Hikâye zihinsel beceriler yönü ile oldukça zengindir. Bu sebeple ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülebilir.

4.2.3. Şaşımın İnadı

Bir ustanın şaşı bir çırağı vardı. Bir gün ustası ona : " Bizim eve git rafta bir şişe var. Onu al bana getir," dedi. Şaşı eve gitti. Kapıyı açıp içeriye girdi. Ustasının dediği rafa bakınca iki şişe gördü. Dönüp geldi;

"Ustacığım hangi şişeyi getireyim, çünkü dediğiniz rafta iki şişe var," dedi.

Usta: "O rafta iki değil, sadece bir şişe var. Git onu getir," diye tekrarladı.

Çırak ayak diretti, itiraz etti, " Beni boş yere azarlama usta. O tarafta iki şişe var. Hangisini getirmemi istiyorsan açıkça söyle," dedi. Usta ne söylerse söylesin çırağın inadını sürdüreceğini anlayınca: " Madem öyle, orada iki şişe var diye inat ediyorsun. Git birini kır, diğerini al getir," dedi.

Çırak gitti, şişenin birini yere çalıp kırınca, iki şişenin birden gözden kaybolduğunu gördü. Şaşırıp kaldı. Ustasını dinlemediği, inat ettiği için pişmanlıkla ustasının yanına geldi. İnadından dolayı çok utandı.

- İnsan tarafgirlikten hiddet ve hırstan şaşı olur. Hakkı ve hakikati olduğu gibi göremez.

(Zeren, 2005: 15)

4.2.3.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisini içeren iki unsura yer verilmiştir:

“...Çırac gitti, şişenin birini yere çalıp kırınca, iki şişenin birden gözden kaybolduğunu gördü. Şaşırıp kaldı. Ustasını dinlemediği, inat ettiği için pişmanlıkla ustasının yanına geldi. İnadından dolayı çok utandı...” (Zeren, 2005: 16).

“...İnsan tarafgirlikten hiddet ve hırstan şaşırır olur. Hakkı ve hakikati olduğu gibi göremez...”(Zeren, 2005: 16).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisini içeren iki unsura yer verilmiştir:

“ ...” Madem öyle, orada iki şişe var diye inat ediyorsun. Git birini kır, diğerini al getir,” dedi...” (Zeren, 2005: 16).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Şaşının İnadı adlı hikâyede usta ve çıracın aralarında geçen bir olay anlatılmaktadır. İnsanın yanlışta diretmemesi fikri üzerinde durulmuştur. Çıkarımda bulunma becerisinde verilen unsurlarla bu düşünce desteklenmektedir.

Hikâyenin son kısmında yer alan “İnsan tarafgirlikten hiddet ve hırstan şaşırır olur. Hakkı ve hakikati olduğu gibi göremez” sözü şaşılığın somut bir kavramdan çıkıp soyut ve sembolik bir kavram halinde verildiği görülmektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimleri göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin soyut ve sembolik kavramları kavrayabildikleri bir dönemde oldukları için hikâyeyi anlayıp, kavrayabilecekleri düşünülmektedir.

4.2.4. Leyla'nın Cevabı

Padişahın biri, Mecnun'u çöllere düşüren, deli divane eden Leyla'yı, çok merak eder. Leyla'nın bulunup huzurun getirilmesini emreder. Leyla'yı görünce hayretler içinde kalıp sorar: " Mecnun'u aşkından deli divane eden dağlara çöllere düşüren Leyla sen misin?"

Senin öyle fevkalade bir güzelliğin olmadığı gibi, sıradan bir kadından da hiçbir farkın yok. Hal böyle iken nasıl olur da Mecnun senin için deli divane olur, "

Leyla hiç tereddüt etmeden cevap verir: " Padişahım sus. Çünkü sen Mecnun değilsin. Bendeki güzelliği görebilmen için sende Mecnun'un gözlerinin olması ve bana Mecnun'un gözleriyle bakman gerekir. Yoksa bendeki güzelliği göremezsin, " der.

Padişah bu haklı sözler karşısında söyleyecek bir şey bulamaz, susup kalır.

(Zeren, 2005: 17)

4.2.4.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisini içeren iki unsura yer verilmiştir:

" ... "Mecnun'u aşkıdan deli divane eden dağlara çöllere düşüren Leyla sen misin? Senin öyle fevkalade bir güzelliğin olmadığı gibi, sıradan bir kadından da hiçbir farkın yok. Hal böyle iken nasıl olur da Mecnun senin için deli divane olur, "... " (Zeren, 2005: 17).

"...Leyla hiç tereddüt etmeden cevap verir: " Padişahım sus. Çünkü sen Mecnun değilsin. Bendeki güzelliği görebilmen için sende Mecnun'un gözlerinin olması ve bana Mecnun'un gözleriyle bakman gerekir. Yoksa bendeki güzelliği göremezsin, "der..." (Zeren, 2005: 17).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye Padişah ile Leyla arasında geçmektedir. Hikâyede padişahın Leyla'yı Mecnun kadar beğenmemesi; aslında Mecnun'un gözleriyle Leyla'ya bakamamasından dolayı olarak açıklanmıştır.

Hikâyede, öğrencinin bir kişiye, bir duruma farklı açılardan bakabilme becerisini geliştirecek bir konuya değinilmiştir. Bu da hikâyenin; öğrencinin, farklı bakış açıları kazanmasını sağlamak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.5. Aslan İle Tavşan

Güzel bir vadideki av hayvanları, aslanın korkusundan acı içindeydiler. Toplanıp bir araya geldiler: "Varalım aslana teklif edelim, onun günlük yiyeceğini gönderelim. O da bizi avlamaktan vazgeçsin," dediler.

Aslanın huzuruna gidip durumu söylediler. Aslan: "Eğer hile yapmayacağınıza, sözünüzde duracağınıza emin olsam buna razı olurum. Fakat ben size güvenmiyorum, onun için de kendi rızıkımı kendim arayacağım, avlanmaya devam edeceğim," dedi.

Hayvanlar aslanın huzurunda sözler verip, yeminler ettiler, bin bir diller dökerek aslanı sonunda razı ettiler.

Her gün kura çekiliyordu, kime isabet ederse o aslana kendi ayağıyla gidip teslim oluyor, diğerleri de böylece rahat ediyordu.

Tilki, geyik, çakal derken sıra tavşana geldi. Tavşana sıra gelince de tavşan yan çizmeye: "Bu zulüm daha ne kadar sürecek," demeğe başladı. Diğer hayvanlar toplanıp: "Yapma, etme, bu kadar zamandır sözümüzde durduk, yeminimizi tuttuk. Eğer sen bunu bozarsan aslan hepimizi perişan eder," dediler.

Tavşan: "Siz merak etmeyin. Ben aslana öyle bir oyun oynayacağım ki ebediyen ondan kurtulacağız. Yeter ki siz bana güvenin," dedi. Diğer hayvanlar tavşanın ne yapacağını, aslana nasıl bir oyun oynayacağını merak edip öğrenmek için çok çalıştılar. Fakat tavşan onlara sırrını söylemedi. Bir hayli geciktikten sonra aslanın huzuruna vardı. Aslan acıkmış, hayvanların sözlerini tutmadıklarını, anlaşmayı bozduklarını düşünerek kızmış, kükreyerek pençesiyle yeri kazıp duruyordu. Tavşanın yavaş yavaş geldiğini görünce iyice sinirlendi: "Bre neredesin! Neden geciktin!" diye çıktı. Tavşan: "Efendimiz eğer dinlemek lütfunda bulunursanız, gecikmemin çok önemli bir sebebi var onu anlatayım," dedi. Aslan daha da sinirlendi: "Ahmağın özrü, kabahatinden büyük olur. Nasıl bu kadar gecikirsin!" diye kükredi. Tavşan yumuşak yumuşak yalvararak, aslanı mazeretini dinlemeye razı etti.

Sonunda aslan: "Söyle bakalım neden geciktin," diyerek onu dinlemeye razı oldu. Tavşan söze başladı: "Efendim sabahın seher vakti yola çıktım. Yanımda da benden daha şişman, daha etli, tam ağzınıza layık bir tavşan arkadaşım daha vardı. Yolda gelirken bir aslan yolumuzu kesti. Biz yalvardık yakardık: "Yapma efendimiz kralımızın yemeğiyez ona gidiyoruz bizi yolunuzdan alıkoyup geciktirme," dedik dinlemedi.

" Sizin kral dediğiniz de kim oluyor, o benim ayağımın tozu bile olamaz," diyerek size hakaretlerde bulundu. Arkadaşımı yakaladı, ben de kaçarak izimi kaybettirip, gelene kadar zaman geçti, o yüzden geciktim, " dedi.

Bunu duyan aslanın aklı başından gitti. " Çabuk beni o kendini bilmezine yanına götür, " diye kükredi.

Tavşan önde, aslan arkada bir hayli zaman yürüdüler büyük ve derin bir kuyuya yaklaştıklarında, tavşan geri kalmaya başladı. Bunu gören aslan iyice sinirlendi.

"Neden geride kalıyorsun. İlerle yanıma gel!" diye emretti. Tavşan: "Yüce sultanım, o zalim aslan şu ilerdeki kuyuda yaşıyor. Korkumdan yürüyemiyorum, ayaklarım tutmaz oldu," dedi. Bunu duyan aslan, tavşana: " Ben bir kere onun zulmünü gördüm. Onun için korkumdan gözümü açıp oraya bakamam. Ancak beni kucağınıza alırsanız bakabilirim," dedi.

Bunun üzerine aslan, tavşanı kucağına alıp kuyunun başına gitti. Kuyunun içine baktı. Bakınca ne görsün, heybetli bir aslan kucağında şişman bir tavşanla kuyunun dibinde durmuyor mu?

Bu manzarayı gören aslanın aklı başından gitti. Bütün gücüyle kükreyerek elindeki tavşanı bir kenara fırlatıp, kuyuya atladı. Suya batarak, boğulup gitti. Suda görünen aksini başka biri, gerçek bir aslan sanmıştı.

Böylece tavşanın tuzağına düşen aslanın zulmünden bütün hayvanlar kurtulmuş oldu.

(Zeren, 2005: 18)

4.2.5.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"... "Neden geride kalıyorsun. İlerle yanıma gel!" diye emretti. Tavşan: "Yüce sultanım, o zalim aslan şu ilerdeki kuyuda yaşıyor. Korkumdan yürüyemiyorum, ayaklarım tutmaz oldu," dedi. Bunu duyan aslan, tavşana: " Ben bir kere onun zulmünü gördüm. Onun için korkumdan gözümü açıp oraya bakamam. Ancak beni kucağınıza alırsanız bakabilirim," dedi..." (Zeren, 2005: 20).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili iki unsura yer verilmiştir:

"...Güzel bir vadideki av hayvanları, aslanın korkusundan acı içindeydiler. Toplanıp bir araya geldiler: "Varalım aslana teklif edelim, onun günlük yiyeceğini gönderelim. O da bizi avlamaktan vazgeçsin," dediler..." (Zeren, 2005: 18).

"...Tavşan: "Siz merak etmeyin. Ben aslana öyle bir oyun oynayacağım ki ebediyen ondan kurtulacağız. Yeter ki siz bana güvenin," dedi. Diğer hayvanlar tavşanın ne yapacağını, aslana nasıl bir oyun oynayacağını merak edip öğrenmek için çok çalıştılar. Fakat tavşan onlara sırrını söylemedi..." (Zeren, 2005: 19).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye; aslan, tavşan ve ormanda yaşayan diğer hayvanlar arasında geçmektedir. Mevlana bu hikâyede tasavvufi sembollere yer vermiştir. Öğretmen yardımı olmadan öğrencilerin, tasavvufi sembolleri bulabilmeleri mümkün değildir. Fakat hikâye yalnızca bir fabl örneği olarak öğrenciler tarafından açıkça anlaşılacak bir yapıdadır.

Hikâyenin yer alan sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ve sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisini destekleyici unsurları içermesi, hikâyenin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.6. Birinin Dilinden Anlamayan Dört Kişinin Kavgası

Adamın biri çalıştırdığı dört kişiye bir miktar para verdi. "Bunu alın bir şeyler alıp karnınızı doyurun," dedi. Adamlar parayı aldılar içlerinden biri Acem'di: "Ben bununla" engur" alacağım," dedi. Diğer Arap'tı: "La, dedi. Ben" inep" isterim, bu parayla bunu alacağım." Üçüncüsü bir Türk'tü: "Ben onlardan hiçbirini istemem ben üzüm isterim," dedi. Dördüncü Rumdu: "Bırakın bu saçmalıkları! Diye bağırды. "Ben" istafil" isterim dedi.

Derken önce seslerini yükselttiler, sonra bağırmaya başladılar, nihayet kavga başladı. Kıyasıya vuruşuyorlardı. Hâlbuki hepsi de aynı şeyi istiyorlardı. Dilleri farklı olduğu için ayrı ayrı şeyler istediklerini sanıyorlardı.

Nihayet akıllı bir adam bu kavgayı görerek geldi, onları durdurdu her birini tek tek dinledi. Sonra ellerinden tutarak bir manavın önüne götürdü üzümü gösterdi. Her birine ayrı ayrı sordu: " Sen bunu mu istiyorsun?" Her biri ayrı ayrı " evet " dedi. Böylece kavga sona ermiş oldu.

(Zeren, 2005: 22)

4.2.6.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

“... Derken önce seslerini yükselttiler, sonra bağırmaya başladılar, nihayet kavga başladı. Kıyasıya vuruşuyorlardı. Hâlbuki hepsi de aynı şeyi istiyorlardı. Dilleri farklı olduğu için ayrı ayrı şeyler istediklerini sanıyorlardı...” (Zeren, 2005: 23).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

“...Nihayet akıllı bir adam bu kavgayı görerek geldi, onları durdurdu her birini tek tek dinledi. Sonra ellerinden tutarak bir manavın önüne götürdü üzümü gösterdi. Her birine ayrı ayrı sordu: " Sen bunu mu istiyorsun?" Her biri ayrı ayrı " evet " dedi. Böylece kavga sona ermiş oldu...” (Zeren, 2005: 23).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, farklı milletlerden insanların aynı şeyi istedikleri halde birbirlerini anlamadıkları için kavga etmeleri anlatılmaktadır. Fakat sonuçta akıllı bir kişinin araya girerek aslında aynı şeyi istediklerini onlara söylemesi kavgayı bitirmiştir.

Burada öğrenci, karşısındaki kişileri tam olarak anlamadan tartışmamak gerektiğini ve olayları farklı bir bakış açısıyla değerlendirmesi gerektiğini öğrenebilir.

Ve hikâye birçok zihinsel beceriyi içermesi bakımından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.7. Sineğin Hayali

Sineğin biri kendini fevkalade bir şey sanırdı. Kendi kendine: " Şüphesiz ki ben bu devrin zümrüdü anka kuşuyum. Benden daha üstün kimse olamaz," derdi. Bir gün, bir eşeğin sidiğinin içinde bulunan bir saman çöpüne kondu. Eşeğin sidiğini uçsuz bucaksız bir deniz, saman çöpünü gemi, kendini de usta bir denizci, bir kaptan sandı.

"İşte bu bir okyanus, bu da benim mükemmel gemim. Ben de dünyanın denizler aşan en büyük kaptanıyım," diye karar verdi. Kendi kendine gururlandı, koltuklarını kabarttı. Kendini bir şey sandı. Hâlbuki o zavallı, küçücük bir senekti.

- Kalemın rüzgârdan, kâğıdın sudan olursa ne yazarsan yaz derhal yok olur.

(Zeren, 2005: 24)

4.2.7.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisini içeren bir unsura yer verilmiştir:

"...*Kalemın rüzgârdan, kâğıdın sudan olursa ne yazarsan yaz derhal yok olur...*" (Zeren, 2005: 24).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir sineğin kendini ve bulunduğu yeri farklı görmesi anlatılmaktadır. Mevlana hikâyenin sonuna bir cümleden oluşan bir ileti vermiştir. Bu ileti öğrencinin çıkarımda bulunma becerisini geliştirebilecek ve öğrenciyi düşünmeye sevk edecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.7. Hüdhüd kuşu ile karga

Hz. Süleyman bir gün, büyük çadırını kurdu. Bunun üzerine bütün kuşlar gelip hünerlerini birer birer sayıp dökmeye başladılar. Her biri bir hünerini anlatıyor, sonra diğeri geliyordu. Nihayet sıra hüdhüd kuşuna geldi.

Hüdhüd:

"Ey ulu padişah, dedi. Ben size küçük bir hünerimden bahsedeceğim,"

Hz. Süleyman

"Buyur söyle seni dinliyorum," deyince, Hüdühüd: "Yükseklerde uçarken baktığımda yerin derinliklerindeki suyu görürüm. O suyun ne kadar derinlikte olduğunu, renginin nasıl olduğunu, topraktan mı, yoksa taştan mı kaynakıldığını görür, bilirim. Ey ulu padişah sefere gidersen beni yanına al. Sana konaklayacağıın yer konusunda faydalı olurum," dedi.

Hız. Süleyman da: "Ey güzel arkadaş, susuz ve uçsuz bucaksız çöllerde bize arkadaş ol. Böylece bize faydalı olursun," dedi. Bunu duyan karga araya girdi: "Bu zavallı yalan söyleyip yüzünü kara etmektedir," dedi. Çünkü eğer böyle bir hüneri olmuş olsa, önce yerdeki tuzağı görüp ona yakalanmaz ve kafeslerde mahkûm olmazdı," dedi.

Bunun üzerine Hız. Süleyman:

"Ey hüdühüd yaptığını beğendin mi, bizim huzurumuzda yalan söylemek olur mu?" diye hüdühüdü azarladı.

Hüdühüd:

"Ey yüce padişah, benim hakkımda karganın söylediklerine inanma. Ben huzurunuzda yalan söylemedim. Dediklerim doğrudur. Benim tuzağı görmeyişimin sebebi kaza ve kaderin gözümü kapatması, aklımı bağlamasıdır. Yoksa elbette ki yerin üstündeki tuzağı görürüm. Fakat ne yazık ki kaza gelince bilgi uykuya dalar, ay tutulur, gün kararır. Ben yalancı değilim," dedi.

(Zeren, 2005: 25)

4.2.7. 1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...Bu zavallı yalan söyleyip yüzünü kara etmektedir," dedi. Çünkü eğer böyle bir hüneri olmuş olsa, önce yerdeki tuzağı görüp ona yakalanmaz ve kafeslerde mahkûm olmazdı," dedi..." (Zeren, 2005: 26).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

"... 'Ey yüce padişah, benim hakkımda karganın söylediklerine inanma. Ben huzurunuzda yalan söylemedim. Dediklerim doğrudur. Benim tuzağı görmeyişimin sebebi kaza ve kaderin gözümü kapatması, aklımı bağlamasıdır. Yoksa elbette ki yerin üstündeki tuzağı görürüm. Fakat ne yazık ki kaza gelince bilgi uykuya dalar, ay tutulur, gün kararır. Ben yalancı değilim," dedi..." (Zeren, 2005: 26).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye; Hz. Süleyman, hüdhüd kuşu ve karga arasında geçmektedir. Mevlana yine bu hikâyede hayvanları konuşturmuştur.

Hüdhüd kuşunun son paragrafta "Benim tuzağı görmeyişimin sebebi kaza ve kaderin gözümü kapatması, aklımı bağlamasıdır. Yoksa elbette ki yerin üstündeki tuzağı görürüm. Fakat ne yazık ki kaza gelince bilgi uykuya dalar, ay tutulur, gün kararır. Ben yalancı değilim", şeklinde konuşması yazarın kaza ve kader unsurları üzerinde durduğunu göstermektedir. Bu kavramlar, soyut düşünebilecek bir dönemde olan öğrencinin sorgulayıcı bir bakış açısıyla düşünmesine katkı sağlayacaktır.

4.2.8. Başsız Kulaksız Kuyruksuz Bir Aslan

Rivayetçiler şöyle rivayet ederler. Kazvinli'nin biri bir gün vücuduna bir aslan resmi döğdürmek ister ve telkaka(dövmeciye) gider.

" Usta, der, bana bir döğme yap, fakat canımı acıtma." Telkak sorar: " Ne resmi istersin. Sana ne döğeyim," der. Adam: "Talihim aslandır, onun için bana bir aslan resmi döğ, fakat dikkat et bu işi adam akıllı yap" der. Telkak sorar: " Vücudunun neresine yapayım aslan resmini?"

Kazvinli:

" İki omzumun arasına yap," der. Döğmeci iğneleri alıp işe koyulur. Adamın canı acımaya başlar. Adam feryad eder: " Aman usta beni öldürdün ne yapıyorsun," diye bağırır. Usta: " Aslan resmi yap dedin ya onu yapıyorum," der. Kazvinli: " Aman iki gözüm canım ustacığım, bırak kuyruğu, aslanın kuyruğunu yapacaksın diye kuyruk sokumum sızladı. Canım burnuma geldi. Aslan varsın kuyruksuz olsun. İçime fenalık geldi, acıdan nerdeyse bayılacağım," der. Usta bunun üzerine aslanın başka bir tarafını yapmak üzere iğneleri batırmaya başladı.

Kazvinli feryada başladı. " Şimdi aslanın neresini çiziyorsun?" diye sordu. Usta: " Kulağımı çiziyorum," dedi. Kazvinli can acısıyla bağırır: " Bırak ustacığım Allah aşkına varsın aslan kulaksız olsun, canım çok acıdı," dedi. Usta bu defa aslanın başka bir yerini çizmeye başladı. Kazvinli yine feryad etti: " Bu defa aslanın neresini yapıyorsun," dedi. Usta: " Azizim şimdi aslanın karnını yapmaya çalışıyorum," dedi. Bunun üzerine Kazvinli: " Aman çok fena acıdı canım, bırak iğneleri batırma. Varsın aslan karınsız olsun, karnı eksik

olsun aslanın," deyince: Usta sinirlenerek iğneleri yere attı. " Bu benim başıma gelen, bu âlemde hiç kimsenin başına gelmemiştir. Hiç kuyruksuz, başsız, kulaksız ve karınsız aslan olur mu? Böyle bir aslanı kim görmüş," diye işi bıraktı. Kızarak Kazvinli'yi kovdu.

(Zeren, 2005: 27)

4.2.8.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...*Bu benim başıma gelen, bu âlemde hiç kimsenin başına gelmemiştir. Hiç kuyruksuz, başsız, kulaksız ve karınsız aslan olur mu? Böyle bir aslanı kim görmüş, " diye işi bıraktı...*" (Zeren, 2005: 28).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

"...*İki omzumun arasına yap, " der. Dövmeci iğneleri alıp işe koyulur. Adamın canı acımaya başlar. Adam feryad eder: "Aman usta beni öldürdün ne yapıyorsun, " diye bağıırır. Usta: "Aslan resmi yap dedin ya onu yapıyorum, " der. Kazvinli: "Aman iki gözüm canım ustacığım, bırak kuyruğu, aslanın kuyruğunu yapacaksın diye kuyruk sokumum sızladı. Canım burnuma geldi. Aslan varsın kuyruksuz olsun. İçime fenalık geldi, acıdan nerdeyse bayılacağım, " der..." (Zeren, 2005: 28).*

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye, Kazvinli ile dövmeci arasında geçmektedir. Kazvinli'nin yapılan dövmeden canı yanar ve bir türlü dövmeyi tam olarak yaptıramaz. Burada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çıkarabileceği fikir zahmetsiz hiçbir şeyin olmayacağıdır. Bir şeylere sahip olabilmek için sabırlı olmak gerektiği iletisi öğrencinin sebep-sonuç ilişkisi kurmasına neden olacağı düşünülmektedir.

4.2.9. Annenin Nasihati

Bir anne çocuğuna : " Geceleyin mezarlıktan yahut da korkulu bir yerden geçerken, gözüne bir hayal görünürse sakın korkma. Yüreğini sağlam tut, üstüne saldır. O zaman onun kaçtığını göreceksin, " dedi.

Çocuk düşünmeden şöyle söyledi: " Sevgili anneciğim güzel söylüyorsun da ya, o hayaletin annesi de senin söylediklerini ona söylemişse, ona söylemişse, ben ona saldırınca o da gırtladığıma sarılırsa ben o zaman ne yapacağım, " dedi.

(Zeren, 2005: 30)

4.2.9.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Çocuk düşünmeden şöyle söyledi: " Sevgili anneciğim güzel söylüyorsun da ya, o hayaletin annesi de senin söylediklerini ona söylemişse, ona söylemişse, ben ona saldırınca o da gırtladığıma sarılırsa ben o zaman ne yapacağım, " dedi..." (Zeren, 2005: 30).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir anne ve çocuğunun arasında geçen konuşma anlatılmaktadır. Hikâyede çocuğun, annesinin söylediklerine farklı bir bakış açısıyla bakması yer almaktadır. Bu sebeple hikâyenin, öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmede katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

4.2.10. Sağırım Hasta Ziyareti

Bir gün anlayışlı, yol, yordam; hal hatır bilen bir zat bir sağıra: " Komşum hasta, " diye haber verdi. Bunun üzerine sağır düşündü ve kendi kendine; " Bu sağır kulaklarla komşumun sözünü anlamam mümkün değil, fakat yine de gitmek lazım. Gitmezsem olmaz, " diye düşündü. Sonra kendi kendine şöyle dedi: " Hastayı ziyarete giderim ona: " Ey benim sevgili dostum nasılsın? " derim o zaman elbette ki " İyiyim yahut da şükürler olsun " diye cevap verecek. Ondan sonra: " Ne çorbası yedin, " diye sorarım. O da: " Mercimek

çorbası," diye cevap verecek, o zaman ben de:" Afiyet olsun, dedikten sonra hekimlerden kim geliyor, seni kim tedavi ediyor," diye sorarım. O da:" Felan doktor" deyince:" O doktorun ayağı çok uğurludur, o çok usta bir tabiptir, o geldi mi işin yolunda demektir. Biz de onu denedik. Neye elini sürerse, kimi tedavi ederse onun işi tamam demektir," derim.

Sağır kafasında soruları ve cevapları kurarak komşusunu ziyarete gitti; selam verdi:" Nasılsın komşum," diye sordu. Komşusu inleyerek:" Ölüyorum," dedi. Sağır daha önce düşündüğü ve tasarladığı gibi:" Çok şükür," deyince buna hastanın canı çok sıkıldı." Bu ne biçim komşu, galiba benim kötülüğümü düşünüyor," diye düşündü. Tam bu sırada:

Sağır devam etti:" Ne yedin," diye sordu.

Hasta kızgınlıkla:" Zehir!" dedi.

Sağır sükûnetle:" Afiyet olsun," dedi. Bunun üzerine hasta iyice sinirlendi, fakat sesini çıkarmadı. Sağır devam etti.

"Tedavi için doktorlardan kim geliyor," dedi. Artık dayanamayan hasta:" Başımdan defolup git be adam, kim gelecek Azrail geliyor!" diye bağırdı.

Bunun üzerine sağır:" Ha o mu onun ayağı çok uğurludur, artık üzüntüyü bırak, sevin, neşelen," dedi.

Artık hastanın üzüntüsünün sınırı yoktu, adeta kahrolmuştu. Sağır, komşuluk hakkını ödedim, hasta komşumun halini hatırını sordum diye sevinerek dışarı çıktı. Hasta bu sırada:" Bu adam benim düşmanımmış, kötülüğümü istiyormuş, bugüne kadar anlayamamışım," diye düşünüyordu.

(Zeren,2005: 31)

4.2.10.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...Bir gün anlayışlı, yol, yordam; hal hatır bilen bir zat bir sağıra: "Komşum hasta, " diye haber verdi. Bunun üzerine sağır düşündü ve kendi kendine;" Bu sağır kulaklarla komşumun sözünü anlamam mümkün değil, fakat yine de gitmek lazım. Gitmezsem olmaz, " diye düşündü..." (Zeren,2005: 31).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almıştır:

"...Artık hastanın üzüntüsünün sınırı yoktu, adeta kahrolmuştu. Sağır, komşuluk hakkını ödedim, hasta komşumun halini hatırını sordum diye sevinerek dışarı çıktı. Hasta bu

sırada: " Bu adam benim düşmanımış, kötülüğümü istiyormuş, bugüne kadar anlayamamışım, " diye düşünüyordu..." (Zeren, 2005: 32).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; sağır bir adam ve bu adamın hasta komşusunu ziyareti esnasında gelişen olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede iyilik ve kötülük kavramlarının verilmesi öğrencinin karşılaştırma yapma becerisini de geliştirmektedir. Kişinin iyilik yapmak isterken farkında olmadan karşısındakini incitmesi hikâyede eğlenceli bir diyalogla anlatılmıştır. Bu durum öğrencinin hem hikâyenin güldürücü öğelerinden yararlanmasını hem de çıkarımda bulunmasını sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.11. Lokman Hekim Ve Köleler

Lokman, efendisinin yanındayken diğer köleler tarafından oldukça kıskanılıyordu. Bir gün efendisi, kölelerini bağa meyve toplayıp getirmeleri için gönderdi. Köleler topladıkları meyveleri yolda gelirken yiyip bitirdiler ve gelip efendilerine : " Bütün meyveleri Lokman yedi, " dediler. Efendisi Lokman'a kızdı. Lokman efendisinin kızgınlığının sebebini araştırıp anlayınca: " Efendim, dedi. Hepimize sıcak su içir ovaya inelim sen atlı olarak biz de yaya olarak koşalım. O zaman gerçek ortaya çıkacak, " dedi.

Efendisi Lokman'ın dediğini yaptı. Büyük sahrada koşup yorulan köleler yediklerini kusmaya başladılar. Böylece kimin yalancı olduğu ortaya çıktı.

(Zeren, 2005: 34)

4.2.11.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...Efendisi Lokman'a kızdı. Lokman efendisinin kızgınlığının sebebini araştırıp anlayınca..." (Zeren, 2005: 34).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye; Lokman Hekim ve köleleri arasında geçmektedir. Hikâyede yalan söyleyen ve iftira atan insanların yalanlarının er geç ortaya çıkacağından bahsedilmektedir. Bu durum soyut düşünen ve eleştiri kabiliyeti yüksek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencisini sorgulamaya iteceği düşünülmektedir.

4.2.12. Yolun Kenarına Diken Eken Adam

Adamın biri, bir yolun kenarına dikenler ekti. Dikenler büyüyüp gelişince yoldan geçenleri rahatsız etmeye başladı. Gelip geçenler:

" Bu dikenleri sök, insanları rahatsız etmesinler," demeye başladılar. Adam bunları duyuyor, fakat aldırılmıyordu. Bir gün iyi kalpli bir kişi ona: " Mutlaka bu dikenleri sök," dedi. Adam itiraz etmedi: "Evet mutlaka bir gün sökerim," dedi.

Günler geçtikçe adam kendi kendine hep: " Yarın sökerim dikenleri," diye düşünüyordu. Adam habire yarın yarın dedikçe dikenler büyüyüp kuvvetleniyordu. İyi kalpli bir kişi, adama: "Ey vaadinde durmayan adam, sök şu dikenleri. Bu işi sürüncemede bırakma," dedi. Adam: " Babacığım, bir hayli gün var, bugün olmazsa yarın, bir gün mutlaka bu işi yapacağım," dedi.

İyi kalpli kişi bunun üzerine şu sözleri söyledi: " Sen, hep yarın diyerek bu işi erteliyordun fakat şunu bil ki her geçen gün o dikenler büyüyüp güçleniyor, dikenleri sökecek olan sen ise güç kuvvet kaybediyorsun. Dikenler gün geçtikçe gençleşiyor, sen ise ihtiyarlıyorsun," dedi.

- Cömertlik, istekleri ve lezzetleri terk etmektir.
- Dağ vardır sesi iki misli aksettirir, dağ vardır sesi yüz misli aksettirir.

(Zeren, 2005: 38)

4.2.12. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Adamın biri, bir yolun kenarına dikenler ekti. Dikenler büyüyüp gelişince yoldan geçenleri rahatsız etmeye başladı..." (Zeren, 2005: 38).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

“...Cömertlik, istekleri ve lezzetleri terk etmektir.

Dağ vardır sesi iki misli aksettirir, dağ vardır sesi yüz misli aksettirir...” (Zeren, 2005: 39).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

“... İyi kalpli kişi bunun üzerine şu sözleri söyledi:” *Sen, hep yarın diyerek bu işi erteliyordun fakat şunu bil ki her geçen gün o dikenler büyüyüp güçleniyor, dikenleri sökecek olan sen ise güç kuvvet kaybediyorsun. Dikenler gün geçtikçe gençleşiyor, sense ihtiyarlıyorsun, ”dedi...”* (Zeren, 2005: 39).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; yol kenarına diken adamın başından geçen bir olay anlatılmaktadır. Hikâyede yapacağı işi sürekli erteleyen bir adamdan bahsedilmektedir.

Hikâyede adamın sürekli yapacağı işi ertemesi ve iyi kalpli bir adamın gelip onu uyarması ve zamanın geçtiğini anlatması, öğrencinin zaman kavramını sezmesine katkı sağlayacaktır.

Hikâyenin; birçok zihinsel unsuru içermesi sebebiyle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.13. Zünnun-U Mısrî'nin Tımarhaneye Düşmesi

Zünnun-u Mısrî'nin başına bir hal geldi. Bu hal onda yeni yeni çöşkünüklükler, yeni yeni cezabeler meydana getirmekteydi. Bunu anlamayan gafiller, ondan rahatsız oldular. Nihayet Zünnun-u tımarhaneye attılar.

Bunu duyan dostları onu ziyarete gittiler. Zünnun onlara bağırdı: "Siz kimsiniz, neden geldiniz!" dedi. Onlar sükûnetle cevap verdiler: "Biz senin dostlarınız, buraya halini, hatırını sormak için geldik," dediler.

Zünnun bunun üzerine, onlara saldırdı, üzerlerine taş, toprak atmaya, onlara sopa sallamaya başladı. Her biri korkusundan bir yana kaçtı. Bunun üzerine Zünnun, bir kenarda durup gülmeye başladı.

" Neden böyle kaçıp her biriniz bir köşeye sığındınız. Hani dostlarımdınız. Dostun eziyeti dosta ağır gelir mi. Dostluğun alameti dosttan gelen zorluğa katlanmak değil midir, " dedi.

- Kalpte her an başka başka şeyler baş gösterir. İnsan bazen şeytanlaşır, bazen melekleşir, bazen tuzak kesilir, bazen de yırtıcı hayvan.
- Mademki hırsızlık ediyorsun, bari güzel bir inciye çal, mademki hamallık ediyorsun bari değerli bir yük taşı.

(Zeren, 2005: 40)

4.2.13.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili iki unsura yer verilmiştir:

"...Kalpte her an başka başka şeyler baş gösterir. İnsan bazen şeytanlaşır, bazen melekleşir, bazen tuzak kesilir, bazen de yırtıcı hayvan..." (Zeren, 2005: 41).

"...Mademki hırsızlık ediyorsun, bari güzel bir inciye çal, mademki hamallık ediyorsun bari değerli bir yük taşı..." (Zeren, 2005: 41).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili iki unsura yer verilmiştir:

"...Zünnun-u Mısrî'nin başına bir hal geldi. Bu hal onda yeni yeni çöşkunluklar, yeni yeni cezbelere meydana getirmekteydi. Bunu anlamayan gafiller, ondan rahatsız oldular. Nihayet Zünnun-u tımarhaneye attılar..." (Zeren, 2005: 40).

"... "Neden böyle kaçıp her biriniz bir köşeye sığındınız. Hani dostlarımdınız. Dostun eziyeti dosta ağır gelir mi. Dostluğun alameti dosttan gelen zorluğa katlanmak değil midir, "dedi..." (Zeren, 2005: 41).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; Zünnun-u Mısırî'nin tuhaf davranışlar göstermesi sonucunda arkadaşları tarafından tımarhaneye atılması anlatılmaktadır.

Dostluk, arkadaşlık gibi kavramların hikâyede irdelenmesi, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin insan ilişkilerini sorguladıkları bu dönemde, çıkarımda bulunmaları açısından önemlidir.

Hikâyede; yer alan birçok zihinsel unsur ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak niteliktedir.

4.2.14. Garip Kişi ile Padişah

Bir padişah; bir gün, garip bir adama: " Benden bir şey dile," dedi. Garip kişi cevap verdi: " Ey padişah! Bana bunu söylemekten utanmıyor musun? Hele biraz daha yüksel de öyle konuş. Benim iki kölem var, onlar çok basit kimseler oldukları halde her gün sana hükmederler, emrederler" dedi. Padişah bundan dolayı kızdı: " Ey garip kişi, bu sözün hatalı bir söz, kim bana emredebilir, o dediğin kişiler kimlerdir, söyle," dedi. Garip kişi, gülerek cevap verdi: " Sana emreden kölelerimden biri kızgınlık, diğeri istek ve arzudur," dedi.

(Zeren,2005: 42)

4.2.14.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

"...Padişah bundan dolayı kızdı: " Ey garip kişi, bu sözün hatalı bir söz, kim bana emredebilir, o dediğin kişiler kimlerdir, söyle..."(Zeren, 2005: 42).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Garip kişi, gülerek cevap verdi: " Sana emreden kölelerimden biri kızgınlık, diğeri istek ve arzudur, " dedi..." (Zeren, 2005: 42).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana bu hikâyede, insana hükmeden duygulardan bahsetmektedir. Bu sebeple hikaye, öğrencilerin soyut yaklaşımlardan somut kavramlara ulaşmasını sağlayacaktır.

Hikâye kısa olmasına rağmen birden fazla zihinsel beceriyi içermesi bakımından öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.15. Kör Dilencinin Hali

Mahallenin birinde, bir köpek, kör bir dilenciye saldırdı. Dilenci köpeğin elinden bizar olup, köpeğe yalvarmaya başladı.

"Ey aslanlar aslanı, dedi. Benim gibi zavallı bir körü avlayıp da ne yapacaksın. Senin şerefli dostların çöllerde yaban eşekleri, ceylanlar, koca koca hayvanlar avlıyorlar, senin benim gibi bir zavallıya saldırman reva mı?" dedi.

- Köpek bile ilim öğrenince azgınlıktan kurtulur.
- Köpek bile arif olunca bilgin olur.

(Zeren,2005: 46)

4.2.15.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Köpek bile ilim öğrenince azgınlıktan kurtulur.

Köpek bile arif olunca bilgin olur..." (Zeren, 2005: 46).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... "Ey aslanlar aslanı, dedi. Benim gibi zavallı bir körü avlayıp da ne yapacaksın. Senin şerefli dostların çöllerde yaban eşekleri, ceylanlar, koca koca hayvanlar avlıyorlar, senin benim gibi bir zavallıya saldırman reva mı?" dedi..." (Zeren, 2005: 46).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir köpeğin kör bir dilenciye saldırması ve dilencinin bu olaya tepki verdiği anlatılmaktadır. İnsanların ancak bilgiyle zorlukların üstesinden gelebildikleri konusuna değinilmiştir.

Hikâyede; birden fazla zihinsel unsura yer verildiği için öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.16. Sarhoşun Cevabı

Bekçinin biri gece yarısı bir yere uğradı. Duvarın dibinde bir adamın uyuduğunu gördü.

Adamı uyandırarak sorgu suale başladı: "Hey sarhoş musun ne içtin çabuk söyle." dedi.

Adam: "Testidekinden içtim" dedi.

Bekçi: "Söyle testide ne var?" diye sordu.

Adam: "İçtiğim şey" dedi.

Bekçi: "Bu gizli bir söz, açıkça söyle, ne içtin, içtiğin ne?" diye sordu.

Adam: "Testide gizli olan şey işte," dedi.

Bu sorular ve cevaplar birbirine eklenip sürdükçe bekçi eşek gibi çamura saplanıp kaldı.

Sarhoşa: "Gel de bir ah de bakalım" dedi.

Sarhoş söz söylerken "hu hu" dedi.

Bekçi: "Ben sana 'ah' de dedim, 'hu' de demedim. Sen hu diyorsun" deyince;

Sarhoş: "Ben neşeliyim, sen gamdan iki büklüm olmuşsun, ah dertten, gamdan ve zulümden olur. Bense neşeliyim.

Bekçi: "Hadi kalk zindana gel," dedi.

Sarhoş güldü: "Yürü işine git bekçi, eğer yürümeye takatim olsaydı burada yatar mıydım, evime giderdim dedi.

(Zeren, 2005: 47)

4.2.16. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer almaktadır:

“...Bekçinin biri gece yarısı bir yere uğradı. Duvarın dibinde bir adamın uyuduğunu gördü. Adamı uyandırarak sorgu suale başladı: “Hey sarhoş musun ne içtin çabuk söyle.” dedi...” (Zeren, 2005: 47).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

“...Ben neşeliyim, sen gamdan iki büklüm olmuşsun, ah dertten, gamdan ve zulümden olur. Bense neşeliyim...” (Zeren, 2005: 48).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; sarhoş bir adam ve bekçinin karşılaşmaları ve aralarında geçen konuşma anlatılmıştır.

Hikâyede yer alan; gam, keder, zulüm gibi soyut kelimeler öğrenciyi bu kavramlar üzerinde düşünmeye sevk edecektir.

Birçok zihinsel unsuru içermesi bakımından hikâyeni, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.17. Hayat Ağacı

Bir gün ülkenin birindeki bir bilgin: " Hindistan da bir ağaç var, meyvesini yiyen ne ihtiyarlar, ne de ölür," der. Bunu duyan padişah bu söylenenin doğru olduğunu sanarak o ağaca âşık olur. Bu ağacı bulmak ve meyvesini getirmek üzere en güvendiği, değerli bir adamını oraya gönderir. Adamcağız yıllarca Hindistan'da o ağacı arayıp durur. Bulmak için şehir şehir, kasaba kasaba, köy köy dolaşır, durur. Kime sorarsa kendisini alaya alırlar, kimi güler, geçer. Kimi adamı deli sanır.

Uzun yıllar aradıktan, diyar diyar gezdikten sonra, nihayet bütün ümitleri tükenir. Memleketine geri dönmeye karar verir. Geri dönerken memleketin birinde Allah dostu bir şeyhin olduğunu duyar ve o dergâha gider. Ağlayarak şeyhin huzuruna varır. Şeyh derdini sorunca, adam olanı biteni anlatır. Yıllar yılı aradığı ağacın özelliklerini sayıp döker. Sonuna kadar adamı dinleyen şeyh gülümseyerek: " Ey saf insan, bu bahsettiğin ağaç, ilim

sahibindeki ilimdir. Sen surete kapılıp yolunu kaybetmişsin, manayı elden bıraktığın için onu bulamamışsın. Kısaca, ilim öyle bir şeydir ki yüz binlerce eseri vardır. En aşağı derecedeki insana bile ebedi bir hayat bağışlar. İnsan ölür, ilmi ve ortaya koyduğu eseri yaşamaya devam eder," der.

(Zeren, 2005: 49)

4.2.17.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Ağlayarak şeyhin huzuruna varır. Şeyh derdini sorunca, adam olanı biteni anlatır. Yıllar yılı aradığı ağacın özelliklerini sayıp döker..." (Zeren, 2005: 50).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... Kısaca, ilim öyle bir şeydir ki yüz binlerce eseri vardır. En aşağı derecedeki insana bile ebedi bir hayat bağışlar. İnsan ölür, ilmi ve ortaya koyduğu eseri yaşamaya devam eder," der..." (Zeren, 2005: 50).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... "Ey saf insan, bu bahsettiğin ağaç, ilim sahibindeki ilimdir. Sen surete kapılıp yolunu kaybetmişsin, manayı elden bıraktığın için onu bulamamışsın..." (Zeren, 2005: 50).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir padişahın ölümsüzlüğü bulması için değerli bir adamını uzak ülkelere göndermesi anlatılmaktadır.

Aslında hayat ağacının ilim olması ve sureti ararken anlamdan uzaklaşılması gibi kavramlar, Mevlana'nın tasavvufi sembolleri kullandığının göstergesidir. Bu sebeple ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ancak öğretmen tarafından yönlendirilerek, onlara bu kavramların açıklanması daha doğru olur. Fakat hikâyenin birçok zihinsel unsuru içermesi bakımından öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.18. Fil Yavruları

Hindistan'da akıllı ve bilgili bir kişi vardı. Bir gün dostlarından iki üç kişinin uzak bir diyardan aç, çıplak ve perişan bir halde geldiklerini görerek, onlara acıyıp nasihat etti: Çünkü önlerinde gitmeleri gereken uzun bir yol vardı.

" Biliyorum son derece aç ve çok perişan bir haldesiniz. Çektiğiniz açlık belasından dolayı Kerbela çölüne düşmüş gibisiniz. Birçok dert ve sıkıntı çektiğiniz belli fakat beni çok iyi dinlemenizi istiyorum. Simdi bundan sonra gideceğiniz yolda filler var. Onlara rastlayınca; son derece semiz ve güçsüz olan fil yavrularını avlamak istersiniz. Bu size çok kolay ve cazip gelir. Fakat unutmayın ki anneleri pusuda onları beklemektedir. Yavrusu kaybolunca kilometrelerce yol yürüyerek yavrusunu arar ve durmadan ağlayıp inler. Hortumundan alevler saçarak, dumanlar çıkarır. Yavrularına çok düşkündür filler. Sakın ola ki fil yavrularını avlayıp yemeyin, açlıktan ölseyiz de bunu yapmayın çünkü nereye giderseniz gidin ana fil yavrusunun kokusunu takip ederek sizi bulur,"dedi. Sonra söyle devam etti: "Eğer bu öğüdümü tutarsanız basınızı belâdan kurtarmış olursunuz. Otlara, yapraklara, yabanî meyvelere razı olun, sakın nefsinize uyup fil yavrularına tamah etmeyin, onları avlamayın. Ben size gerekeni, icap edeni söyledim günah benden gitti. Benim bu söylediklerime uyan ancak sonunda bir zarar görmez kurtulur. Haydi, size uğurlar olsun, selâmetle gidin."

Bu yolcular yollarına devam ederlerken, yiyecekleri bitti kıtlığa düştüler, dayanılmaz hâlde acıktılar. Açlıkları, susuzlukları her an artıyor, dayanılmaz hâle geliyordu. Tam bu sırada, yeni doğmuş semiz nazik, iştah açıcı bir fil yavrusu gördüler. Âdeta aç kurtlar gibi fil yavrusunun basına üşüşerek, onu kesip yemek istediler. Onlardan biri kendilerine söylenenleri onlara hatırlattı. Fakat kimseye dinletemedi.

Arkadaşları fil yavrusunu kestikten sonra güzelce kebab yapıp yediler. Ona da ikram edip: "Bırak bu sözleri de gel karnını doyur, bak ne kadar nefis et,"dediler. Fakat bütün bu ısrarlara rağmen o akıllı kişi fil yavrusunun etinden yemedi. Karınlarını fil yavrusunun etiyle tıka basa doyuranlar biraz sonra yatıp derin bir uykuya varırlar. Fil yavrusundan etinden yemeyen ise açlıktan uyuyamadı, dolaşıp duruyordu. Aradan bir müddet geçtikten sonra kızgın bir fil çıkıp geldi önce o uyanık adamın yanına gelip korkudan titreyen, ecel terleri döken adamın ağzını üç kere kokladı, fakat yavrusunun kokusunu alamadı. Adamın

etrafından birkaç kere kızgın kızgın dolaşıp durduktan sonra adama dokunmadan çekip gitti. Uyuyanların yanına varıp ağızlarını kokladı. Kimden yavrusunun etinin kokusunu aldıysa onu havaya kaldırarak yere vurup parçaladı.

- Rüşvet alan, fil yavrusunu yiyen kimse gibidir, bir gün fil kökünü kazır, mahveder.

(Zeren,2005: 51)

4.2.18. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Rüşvet alan, fil yavrusunu yiyen kimse gibidir, bir gün fil kökünü kazır, mahveder...”
(Zeren,2005: 53).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...” Biliyorum son derece aç ve çok perişan bir haldesiniz. Çektiğiniz açlık belasından dolayı Kербela çölüne düşmüş gibisiniz. Birçok dert ve sıkıntı çektiğiniz belli fakat beni çok iyi dinlemenizi istiyorum. Simdi bundan sonra gideceğiniz yolda filler var. Onlara rastlayınca; son derece semiz ve güçsüz olan fil yavrularını avlamak istersiniz. Bu size çok kolay ve cazip gelir. Fakat unutmayın ki anneleri pusuda onları beklemektedir. Yavrusu kaybolunca kilometrelerce yol yürüyerek yavrusunu arar ve durmadan ağlayıp inler. Hortumundan alevler saçarak, dumanlar çıkarır. Yavrularına çok düşkündür filler. Sakın ola ki fil yavrularını avlayıp yemeyin, açlıktan ölseniz de bunu yapmayın çünkü nereye giderseniz gidin ana fil yavrusunun kokusunu takip ederek sizi bulur,” dedi...”
(Zeren, 2005: 51).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bilge bir kişinin, üç kişiye yolda giderken gördükleri fil yavrularını yememelerini nasihat etmesi ve akabinde gelişen olaylar anlatılmaktadır.

Bir olayın sonuçlarını derinlemesine düşünmeden karar vermenin yanlış olduğu hususuna hikâyede değinilmiştir. Hikâyenin, öğrencilere rehber olacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Hikâyede birçok zihinsel unsura yer verilmesi sebebiyle hikâyeye ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

4.2.19. Aslan Payı

Bir gün bir aslan, bir kurt ve bir tilki birlikte avlanmak üzere sözleşerek dağlarda dolaşmaya başladılar. Birbirlerine yardım edecek, böylece bol bol av hayvanı yakalayacaklardı. Gerçi bu iş aslanın ağırına gidiyor, onlarla avlanmaktan utanıyordu. Lakin sabrediyordu.

Üçü birden dolaşarak uzun süre avlandılar, derken bir yaban öküzü, bir dağ keçisi bir de semiz tavşan avladılar. Dolaşarak bir subaşına geldiler. Uzun süre dolaşmış yorulmuşlardı. Oturdular, aslan:

"Ey kurt, bu avladığımız hayvanları adaletli bir şekilde paylaşır, adaleti yerine getir," dedi.

Kurt kalktı. Kendinden son derece emin adımlarla yürüdü. Yaban öküzünü aldı aslanın önüne bıraktı:

"Efendimiz, dedi. Siz bizim efendimizsiniz. Ayrıca yaban öküzü de büyük ve iri, siz de onun için yaban öküzü sizin hakkınız. Keçi orta boyda ve orta irilikte, onun için o da bana düşer onu da ben alıyorum. En küçüğümüz tilki olduğuna göre tavşan da onun hakkıdır" dedi.

Bu paylaşırma karşısında aslan kızarak kükredi.

"Ey kurt ben iyice anlamadım bir daha söyle bakayım, ne dedin? Ey kendini bilmez yaklaş bakalım" dedi. Ve bir pençe vurarak kurdu parçaladı. Tilkiye döndü.

"Ey tilki bu avları sen adaletli bir şekilde paylaşır," dedi.

Tilki önce aslanın önünde secde etti; sonra: "Bu semiz öküz, siz efendimizin kuşluk yemeği, bunu kuşluk vakti yersiniz. Keçi, siz büyük kralımızın öğle yemeği için güzel bir yahni olur, onu da öğle vakti yersiniz. Tavşana gelince; o da size akşam yemeği olur. Onu da akşam afiyetle yersiniz," dedi.

Aslan sevinerek haykırdı.

"Ey tilki çok adil davrandın. Çok güzel bir şekilde pay etme işini hallettin. Söyle bakalım böylesine güzel pay etmeyi kimden öğrendin?" dedi.

Tilki fark ettirmeden her ihtimale karşı birkaç adım uzaklaştı. Sonra kurnaz kurnaz gülerek cevap verdi. "Kurdun başına gelenlerden öğrendim," dedi.

(Zeren, 2005: 54)

4.2.19.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Tilki fark ettirmeden her ihtimale karşı birkaç adım uzaklaştı. Sonra kurnaz kurnaz gülerek cevap verdi. "Kurdun başına gelenlerden öğrendim," dedi..." (Zeren, 2005: 55).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye; aslan, kurt ve tilki arasında geçmektedir. Ve tilkinin kurdun başına gelenlerden ders çıkarması anlatılmaktadır.

Öğrencinin hikâyeden geçmişte yaşanan olumsuzluklardan ders alarak gelecekteki benzer olaylarda bu durumu göz önünde bulundurarak davranması iletisini çıkarması mümkündür.

4.2.20. Doğanın Kazları Karaya Davet Etmesi

Kazlar suda nazlı nazlı yüzerek geziniyor, yiyecek toplayarak tehlikelerden uzak yaşıyorlardı. Bunu gören bir doğan kuşu onları karaya davet ederek:

"Kazlar, niçin öyle suyun ortasında gezinip duruyorsunuz. Karaya gelin, burada yeşil çayırlar, renkli çiçekler, bol taneli lezzetli ekinler var. Sudan çıkın bu nimetlerden faydalanın, kendinize yazık etmeyin," dedi. Akıllı bir kaz ona cevap verdi:

" Ey doğan iyi diyorsun, hoş diyorsun da. Su bizim kalemizdir, bizi korur. Sudan çıkarsak bin bir tehlikeye maruz kalırız. Kırların Yeşil imenleri renkli çiçekleri, ekinleri senin olsun, suyumuz bize yeter, " dedi.

- Şeytan da doğan kuşu gibidir, akıllı olan ona kanarak kalesini terk etmez.

(Zeren, 2005: 61)

4.2.20.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Şeytan da doğan kuşu gibidir, akıllı olan ona kanarak kalesini terk etmez..."(Zeren, 2005: 61).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

"... "Kazlar, niçin öyle suyun ortasında gezinip duruyorsunuz. Karaya gelin, burada yeşil çayırlar, renkli çiçekler, bol taneli lezzetli ekinler var. Sudan ıkın bu nimetlerden faydalanın, kendinize yazık etmeyin, "... " (Zeren, 2005: 61).

"... " Ey doğan iyi diyorsun, hoş diyorsun da. Su bizim kalemizdir, bizi korur. Sudan çıkarsak bin bir tehlikeye maruz kalırız. Kırların Yeşil imenleri renkli çiçekleri, ekinleri senin olsun, suyumuz bize yeter, "... " (Zeren, 2005: 61).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye doğan ile kazlar arasında geçmektedir. Doğan, kazları karaya çağırarak karada yemlenmelerini söyler fakat kazlar akıllıdır bunu kabul etmezler ve kendi yaşadıkları yerin daha güvenli olduğunu söylerler.

Mevlana;" Şeytan da doğan kuşu gibidir, akıllı olan ona kanarak kalesini terk etmez." sözüyle hikâyenin asıl anlatılmak istenen noktasını vermektedir.

Hikâyede birçok zihinsel unsura yer verilmiş olması hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlaması açısından önemli olduğu dűřünölmektedir.

4.2.21. Darvanlıların Hilesi

Darvan Yemen’de bir yerin adıdır. Burası Sana’ya yakın bir yerdir. Büyük bir çölün kenarında kurulmuş olan bu kasabada, iyi yürekli yardımsever bir kimsenin bir bağı vardı. Bu iyi kalpli yardımsever kişi bağdaki mahsulü toplayacağı zaman fakir fukarayı çağırır onlara hakkını verir, gönüllerini alırdı. Bundan dolayı da Cenabı Allah o kuluna her yıl bol mahsul ihsan ederdi.

O temiz kalpli kimse ne kadar cömert idiyse, çocukları da o derece cimriydi. Onun ölümü üzerine o yıl çocukları hiç kimseye bir şey vermemek üzere anlaştılar. Ertesi gün sabah erkenden kalkıp mahsulü toplayacaklar, hiçbir fakiri başa sokmayacaklardı.

İçlerinden birisi her ne kadar onları uyarmaya çalışarak:

"Yapmayın sizin bu yaptığınız doğru değil. Babamızın yaptığını devam ettirelim," dediyse de dinlemedi. Onlar geceyin uyurken Allah’tan afet indi. O bağın tamamını yakıp kavurdu, kül etti. Bağ adeta kapkara bir avuç kömür kesildi.

Kardeşler sabahleyin erkenden kalktılar. Birbirlerini uyandırıp bağa-mahsul toplamamak üzere- geldiklerinde gözlerine inanamadılar. Bu manzara karşısında şaşırıp kaldılar. Yaptıklarının kötülüğünü anlayıp:

"Ey Rabbimiz seni tesbih ve tenzih ederiz. Biz gerçekten büyük bir kötülük işledik," deyip, birbirlerini kınayıp, tövbe ederek Allah’a sığındılar.

(Zeren, 2005: 62)

4.2.21.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Davran Yemen’de bir yerin adıdır. Burası Sana’ya yakın bir yerdir. Büyük bir çölün kenarında kurulmuş olan bu kasabada, iyi yürekli yardımsever bir kimsenin bir bağı vardı. Bu iyi kalpli yardımsever kişi bağdaki mahsulü toplayacağı zaman fakir fukarayı çağırır onlara hakkını verir, gönüllerini alırdı. Bundan dolayı da Cenabı Allah o kuluna her yıl bol mahsul ihsan ederdi..." (Zeren, 2005: 62).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Ey Rabbimiz seni tesbih ve tenzih ederiz. Biz gerçekten büyük bir kötülük işledik," deyip, birbirlerini kınayıp, tövbe ederek Allah'a sığındılar..." (Zeren, 2005: 63).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; Darvanda yaşayan iyi kalpli bir adamın öldükten sonra oğullarının kimseye yardım etmemesi sonucunda bağlarının afete uğraması anlatılmaktadır.

Mevlana'nın hemen hemen bütün hikâyelerinde verdiği iyilik ve kötülük çatışması bu hikâyede de vardır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin zıtlıklardan yararlanabileceği bu hikâyede birden fazla zihinsel unsura yer verilmesi sebebiyle hikâye, öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak niteliktedir.

4.2.22. Mecnun'un Köpeği Öpmesi

Mecnun Leyla'nın aşkıyla yanıp dururken bir gün bir köpeği yakaladı. Öpüp koklamaya başladı. Bunu görenler başına toplandılar. Onu tan etmeye ayıplamaya başladılar:

"Ahlaksız Mecnun sen iyice işi azıttın. Bu yaptığın deliliğin de azgınlığın da sınırını aştı. Hiç köpek öpülüp sevilir mi? Köpek daima pis şeyler yer. Gerisini bile diliyle yalayarak temizler, o pis bir hayvandır." Bunları duyan Mecnun güldü:

"Ne gafil ne cahil kimselersiniz siz. Sizin gördüğünüz bu köpek sıradan bir köpek değil. O Leyla'nın mahallesinin köpeği. Bu köpek benim için çok değerli bir varlıktır. Allah'ın çözülmez bir sırrıdır. Birçok yer varken, o Leyla'nın mahallesini mekân tutmuş kutlu bir hayvandır.

Sizin gözünüzde aşağılık bir hayvan olan bu köpeğe bir de benim gözümle bakın bakalım. O zaman da böyle düşünebilecek misiniz?

Sizin gözünüzde rastgele bir hayvan olan bu köpek benim sırdaşım, gamdaşımdır. Onun gözleri Leyla'mı gören mübarek gözlerdir. Onun ayakları Leyla'mın bastığı

topraklarda dolaşan güzel ayaklardır. Ben bu gözleri nasıl öpmeyeyim, bu ayaklara nasıl yüz sürmeyeyim," dedi.

(Zeren, 2005: 64)

4.2.22.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili üç unsur yer almaktadır:

"...Ne gafil ne cahil kimselersiniz siz. Sizin gördüğünüz bu köpek sıradan bir köpek değil. O Leyla'nın mahallesinin köpeği. Bu köpek benim için çok değerli bir varlıktır. Allah'ın çözülmaz bir sırrıdır. Birçok yer varken, o Leyla'nın mahallesini mekân tutmuş kutlu bir hayvandır..." (Zeren, 2005: 64).

"...Sizin gözünüzde aşağılık bir hayvan olan bu köpeğe bir de benim gözümlle bakın bakalım. O zaman da böyle düşünebilecek misiniz? ..." (Zeren, 2005: 65).

"...Sizin gözünüzde rastgele bir hayvan olan bu köpek benim sırdaşım, gamdaşımdır. Onun gözleri Leyla'mı gören mübarek gözlerdir. Onun ayakları Leyla'mın bastığı topraklarda dolaşan güzel ayaklardır. Ben bu gözleri nasıl öpmeyeyim, bu ayaklara nasıl yüz sürmeyeyim, "dedi..." (Zeren, 2005: 6).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; Mecnun'un Leyla'nın mahallesinde yaşayan bir köpeği öpmesi ve etrafındaki insanların bu duruma verdiği tepki anlatılmaktadır.

Hikâyede; seven insanın sevdiğinin etrafındaki her şeyi değerli bulması konusuna değilmiştir. Bu sayede öğrenci, olayların görünenden çok daha farklı olabileceğini, bu hikâye sayesinde sezebileceği düşünülmektedir.

4.2.23. Kuyruk Parçasıyla Bıyıklarını Yağlayan Adamın Hikâyesi

Zavallı adamcağızın biri yaşlı bir kuyruk parçası buldu. Onunla her sabah bıyıklarını yağlar, sonra zenginlerin bulunduğu meclislere gider:

"Dostlar bugün bir toplantıda yaşlı ve tatlı yemekler yedim," der, yağlı bıyıklarını bu işte şahit göstermek istercesine, eliyle sıvazladı.

O böyle yaparken, aç olan karnı, guruldar ve kendi diliyle adama beddua eder dururdu. Günler geçtikçe, adam bıyıklarını yağlayıp ortalıkta dolaştıkça, bütün organları adeta isyan ediyordu.

Bir gün yine adam bir mecliste bıyıklarını sıvazlayıp, yağlı yemekler yediğini anlatıyordu. Tam bu sırada bir kedi o yağlı kuyruk parçasını alıp kaçtı. Bütün aile efradı kedinin peşine düştüler, fakat kediyi yakalayamadılar. Oğlu babamdan azar işitirim korkusuyla koşa koşa babasının yanına geldi. Babası yağlı yemekler yediğini anlatıyordu. Çocuk nefes nefese:" Baba, dedi baba, senin her sabah bıyıklarını yağladığın kuyruk parçasını bir kedi kapıp kaçtı. Peşine düştük yakalayamadık."

Adam birden şaşırıldı. Neye uğradığını anlayamadı. Etrafındakiler önce gülüştüler, sonra onun aç olduğunu anlayınca adama acıyıp karnını doyurdular...

Bunun üzerine adam kibirlenmeyi bırakıp, doğru olmayı seçti. Bir daha da yalan söylemedi.

(Zeren, 2005: 69)

4.2.23.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Bunun üzerine adam kibirlenmeyi bırakıp, doğru olmayı seçti. Bir daha da yalan söylemedi..." (Zeren, 2005: 70).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

"...Zavallı adamcağızın biri yaşlı bir kuyruk parçası buldu. Onunla her sabah bıyıklarını yağlar, sonra zenginlerin bulunduğu meclislere gider..."

"... "Dostlar bugün bir toplantıda yaşlı ve tatlı yemekler yedim," der, yağlı bıyıklarını bu işte şahit göstermek istercesine, eliyle sıvazladı..." (Zeren, 2005: 69).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana bu hikâyesinde; kibirli bir insanın kendini olduğundan farklı gösterdiğini anlatmaktadır.

Hikâyede iç organların bile beddua ettiği ve dile geldiği belirtilmiştir. Öğrencilerin bu yapılan kişileştirmeyi algılayabilecek bir çağda olmaları hikâyenin anlatım zenginliğine de ulaşmalarını sağlayacaktır.

Hikâyede; birden fazla yer alan zihinsel unsurlar, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.24. Fil Nedir

Hintliler karanlık bir ahıra bir fil koyup, o güne kadar hiç fil görmeyen insanlara onu göstermek istediler. Fili görmek için o karanlık yere birçok insan toplandı. Fakat filin bulunduğu yer o kadar karanlıktı ki hiçbir şey görünmüyordu. Onun için insanlar file elleriyle dokunmaya, ellerini filin orasına burasına sürmeye başladılar.

Bunlardan birisi filin hortumuna dokundu; dışarıya çıkınca 'fil nedir?' diye sorduklarında;

" Fil bir oluğa benzer, o bir oluktur," dedi.

Başka birisi filin kulağına dokundu o da:

" Fil bir yelpazeye benzer," dedi.

Bir başkası filin ayağını tuttu:

" Fil bir tahta benziyor, o bir tahttır," dedi.

Böylece herkes filin neresini tuttuysa fil öyle sandı ve ona göre anlatmaya başladı. Her birinin anlattığı başka başkaydı. Fakat eğer ellerinde bir mum olsaydı, aralarında ayrılık kalmaz, herkes aynı şeyi görür, aynı şeyi anlatırdı.

- Duygu gözü ancak avuca benzer, avuç bütün fili birden elleyemez ki doğruyu bilebilsin.

(Zeren, 2005: 71)

4.2.24.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Duygu gözü ancak avuca benzer, avuç bütün fili birden elleyemez ki doğruyu bilebilsin...” (Zeren, 2005: 72).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Böylece herkes filin neresini tuttuysa fil öyle sandı ve ona göre anlatmaya başladı. Her birinin anlattığı başka başkaydı. Fakat eğer ellerinde bir mum olsaydı, aralarında ayrılık kalmaz, herkes aynı şeyi görür, aynı şeyi anlatırdı...” (Zeren, 2005: 72).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; Hintlilerin karanlık bir ahıra fil koyarak, hayatlarında hiç fil görmemiş insanların onu tanımaya çalışması anlatılmaktadır.

Mevlana hikâyenin sonuna şu cümleyi eklemiştir” Duygu gözü ancak avuca benzer, avuç bütün fili birden elleyemez ki doğruyu bilebilsin.” Burada aşamalı olarak öğrenmekten bahsedilmiştir.

Zihinsel unsurlara hikâyede birden fazla yer verilmesi hikâyenin, ilköğretim öğrencilerinin zihinsel gelişimleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.25. Derviş Dekuki'nin Hikâyesi

Dekuki adında bir derviş vardı. Derviş Dekuki sürekli köyden köye, kasabadan kasabaya dolaşır, hiçbir yerde üç günden fazla kalmazdı.

Dekuki'ye:

"Neden bir yerde üç günden fazla kalmıyorsun?" diye sordular. Dekuki gülererek cevap verdi:

" Eğer üç günden fazla bir yerde kalırsam gönlümün oraya alışacağından, oraya bağlanacağından korkuyorum " dedi.

(Zeren, 2005: 77)

4.2.25.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep-sonuç ilişkilerinin bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır.

"..." Eğer üç günden fazla bir yerde kalırsam gönlümün oraya alışacağından, oraya bağlanacağından korkuyorum " dedi..." (Zeren, 2005: 77).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; Derviş Dekuki'nin bir yerde üç günden fazla kalamaması anlatılmaktadır. Dekuki gönlünün bir yere alışmasından korktuğu için hiçbir yerde fazla kalamadığını belirtilmektedir.

Bu kısa hikâyede öğrenciye sezdirilebilecek zihinsel unsur yalnızca sebep-sonuç ilişkilerini bulma becerisi olacağı düşünülmektedir.

4.2.26. Hırsızın Cevabı

Hırsızın biri gece yarısı bir duvarı delmekle meşguldü. Hasta ev sahibi tıkırtılar duyunca dama çıktı. Bir duvarın altında duruyordu. Ev sahibi yukarıdan seslendi.

"Kimsin arkadaş, orada ne yapıyorsun?"

Hırsız cevap verdi:

"Ben davulcuyum davul çalıyorum burada. "

Ev sahibi hayretle sordu:

"Madem davul çalıyorsun davulun sesi nerede? "

Hırsız gülererek cevap verdi:

“Sen merak etme babacığım, git rahat rahat uyu. Davulun sesi sabahleyin çıkacak dedi.”

(Zeren, 2005: 78)

4.2.26.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep-sonuç ilişkilerinin bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Hırsızın biri gece yarısı bir duvarı delmekle meşguldü. Hasta ev sahibi tıkırtılar duyunca dama çıktı. Bir duvarın altında duruyordu. Ev sahibi yukarıdan seslendi...”(Zeren, 2005: 78).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir hırsız ve ev sahibinin arasında geçen bir konuşma anlatılmaktadır. Hikâyede yalnızca sebep-sonuç ilişkisi kurulabilecek bir unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin, öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi becerisini geliştirebileceği düşünülmektedir.

4.2.27. İki Demircinin Farkı

Demirci zenci olursa çalışırken yüzünün rengi değişmez, çünkü yüzü dumanla, isle aynı renktedir. Fakat beyaz tenli bir adam, demir dövmeye kalkışırsa yüzü yer yer kararır, kızarır. Bu takdirde günahın tesirini derhal anlar da, ağlayıp sızlamaya başlar. Fakat bir adam günahta ısrar eder de kötülüğü sanat edinirse, artık o tövbe etmeyi bile aklına getirmez. Günah gönlüne tatlı gelir, derken böyle dinsiz olur gider.

- Beyaz bir kâğıda yazı yazarsan bakar bakmaz okunur.

(Zeren, 2005: 79)

4.2.27.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Beyaz bir kâğıda yazı yazarsan bakar bakmaz okunur...” (Zeren, 2005: 79).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana bu hikâyede yine sembollerden yararlanmıştır. Hikâyenin sonunda yer verdiği çıkarım cümlesiyle de esas anlatmak istediğine değinmiştir. Bu sebeple hikâyenin, öğrencinin çıkarımda bulunma becerisini geliştireceği düşünülmektedir.

4.2.28. Kölenin cevabı

Bir beyin canı hamama gitmek istedi. Seher vaktinde kölesini uyandırdı." Kalk Sungur, peştamalı, havluyu, hamam tasını al da hamama gidelim," dedi.

Köle kalkıp lüzumlu eşyaları aldı, beraberce yola koyuldular. Giderlerken ezan okundu. Köle namaza çok düşküdü efendisine yalvardı.

"Canım efendim siz şurada biraz oturun. Bana da müsaade edin bir namaz kılıp geleyim," dedi.

Efendisi müsaade edince, Sungur camiye girdi. Cemaatle namazını kıldı. Namaz bitince önce cemaat dağıldı. Ardından imam çıkıp gitti. Fakat Sungur görünmedi. Derken kuşluk vakti geldi. Efendisi beklemekten usanarak seslendi: "Sungur namaz biteli saatler oldu. Neden gelmiyorsun?" dedi.

Sungur cevap verdi: "Efendim beni bırakmıyorlar."

Efendisi düşündü: camide kimse olamazdı. İmam da cemaat da gitmişti.

"Camide kimse yok ki, kim seni bırakmıyor?" diye seslenince,

Sungur cevap verdi:

"Efendim sizin camiye girmenize kim mani oluyorsa, beni de dışarıya bırakmıyor," dedi.

4.2.28.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Efendim sizin camiye girmenize kim mani oluyorsa, beni de dışarıya bırakmıyor,” dedi...” (Zeren, 2005: 81).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye bir köle ile efendisi arasında geçmektedir. Hikâye, namaz kılmak için camiye giren kölenin gecikince efendisine verdiği nükteli cevapla son bulmaktadır.

Hikâyede bir fikre nasıl farklı açılardan bakılabileceğini sezdirebilecek bir unsura yer verilmesi sebebiyle öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.29. Nöbet davulu dinleyen deve

Küçük çocuğun biri, tarla bekçiliği yapıyordu. Elindeki defî çalarak kuşları korkutup kaçırıyordu. Bir gün Sultan Mahmud’un yolu, o tarafa düştü. Karargâhını o çocukcağızın beklediği tarlanın yakınlarında bir yere kurdu.

Sultan Mahmud’un ordusunda sarhoş bir deve vardı, kocaman olan nöbet davulunu onun sırtına koymuşlardı, nöbete gidişte onun sırtındaki davul çalınırdı, gelişte de. O deve bir gün çocuğun beklediği tarlaya girdi, çocuk, elindeki defî çalarak onu korkutup tarladan çıkarmaya çalışıyordu. Bilmiyordu ki deve nöbet davulunu taşıyan devedir ve elindeki defceğiz ona vız gelir.

4.2.29.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Sultan Mahmud’un ordusunda sarhoş bir deve vardı, kocaman olan nöbet davulunu onun sırtına koymuşlardı, nöbete gidişte onun sırtındaki davul çalınırdı, gelişte de. O deve bir gün çocuğun beklediği tarlaya girdi, çocuk, elindeki defî çalarak onu korkutup tarladan çıkarmaya çalışıyordu. Bilmiyordu ki deve nöbet davulunu taşıyan devedir ve elindeki defceğiz ona vız gelir...” (Zeren, 2005: 82).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; nöbet davulunu taşıyan bir devenin, orada yaşayan bir çocuk tarafından def ile korkutulması anlatılmaktadır.

Hikâyede öğrencinin bir olaya nasıl farklı bakabileceğine dair bir unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin, öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

2.30. Atın Yavrusuna Nasihati

Bir atla yavrusu nehirden su içiyorlardı. Atların bakıcısı diğer atları da suya çağırarak için ıslık çalmaya başladı. ıslık sesini duyan tay, su içmekten vazgeçip etrafına ürkek ürkek bakmaya başlayınca at ona seslendi:

"Yavrucuğum neden su içmiyorsun," dedi.

Tay cevap verdi:

"ıslık sesi beni ürküttü. Bütün bakıcıların hep bir ağızdan ıslık çalmalarından korkuyorum," dedi.

At yavrusunun bu halini görünce:

"Sen ona aldırma işine bak, dünya kuruldu kurulalı böyle boş işlerle uğraşanlar olmuştur. Eğer buna aldırır suyunu içmezsen, zaman geçince çok pişman olursun," dedi.

(Zeren, 2005: 83)

4.2.30.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Sen ona aldırma işine bak, dünya kuruldu kurulalı böyle boş işlerle uğraşanlar olmuştur. Eğer buna aldırır suyunu içmezsen, zaman geçince çok pişman olursun," dedi..."
(Zeren, 2005: 83).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir at yavrusunun bakıcının sesinden korkması anlatılmaktadır. Mevlana bu hikâyede, boş işlerle uğraşan insanların her zaman olduğu ve onlara kulak asmamak gerektiğini anlatmaktadır. Hikâyede çıkarımda bulunma becerisi olması sebebiyle öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.31. Bekçiden Kaçan Âşık

Aşığın biri, bir bekçiden korkarak kaçıp bilmediği bağa girdi. Tanımadığı bu yerde bir hayli meşakkat çekerek yürüdü. Meğer âşık olup, aşkıyla tam sekiz yıldır yanıp tutuştuğu sevgilisi o bağda değilmiş.

Âşık, yıllardır âşık olduğu bu dünya güzelinin gölgesini bile görmeye imkân bulamamıştı. Günler, aylar boyu ağlamış yalvarmıştı fakat nafiye.

Bekçinin korkusundan o gece vakti koşarak bağa giren âşık, sevgilisini karşısında görünce çağırdı. O, bağdan geçmekte olan ırmağa yüzüğünü düşürmüş olan sevgili, elinde fener yüzüğünü arıyordu.

Âşık, sevgilisini görünce kendisini korkudan sıkıntılara düşüren bekçiye hayır dualar etti durdu.

- İsteneni isteyenlerin gözüyle gör.

(Zeren, 2005: 84)

4.2.31.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...İsteneni isteyenlerin gözüyle gör...” (Zeren, 2005: 84).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; gece vakti bekçiden kaçarak bir bağa saklanan adamın yıllardır görmediği sevgilisini görmesi anlatılmaktadır.

İnsanın kendi için kötü zannettiği bir durumun aslında kendisine fayda sağlayabileceğini sezdirmek açısından önemli bir hikâye olduğu düşünülmektedir.

4.2.32. Gül Kokusundan Bayılan Adam

İri yarı bir adam, bir gün güzel koku satanların pazarına gelince aklı başından gitti, yere yıkılıp bayıldı, yol ortasına bir ölü gibi yığıldı kaldı. Bunu gören halk bağına üşüştü.

Başına toplananlardan kimi kalbini yokluyor, kimi kalbini yokluyor, kimi yüzüne gül suyu döküp duruyordu.

Bilmiyorlardı ki adamcağız gül kokusundan bayılmış. Kimi bileklerini, başını ovuyor kimi öd ağacına şeker karıştırarak tütsü yapıyor, bir başkası elbiselerini çıkarıp üstünü hafifletiyordu.

Birisi nabzını yokluyor, öbürü ağzını kokluyor, şarap mı içti, esrar mı çekti, afyon mu yuttu, anlamaya çalışıyordu. Bir türlü adamın neden bayıldığını anlamayan halk şaşırıp kaldı.

Son çare olarak akrabalarına haber vermeyen karar verdiler. O bayılan kişinin akıllı ve anlayışlı bir kardeşi vardı. Bu haberi alır almaz yanına biraz köpek pisliği kokusuna alışmıştı. Gül kokusu duyunca bu yüzden bayılmıştı. Kardeşinin yanına varınca, o akıllı kişi, kimse anlamasın diye önce halkı dağıttı, sonra ağzını kulağına götürerek okuyormuş gibi yaptı, bu arada gizlice köpek pisliğini burnuna götürerek koklattı, koklatır koklatmaz adam ayılarak kendine gelmeye başladı.

Halk şaşırıldı:

“Bu ne büyük bir efsun, bir sihir,” dediler.

(Zeren, 2005: 85)

4.2.32.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili dört unsur yer almaktadır:

“...Başına toplananlardan kimi kalbini yokluyor, kimi kalbini yokluyor, kimi yüzüne gül suyu döküp duruyordu...”

“...Bilmiyorlardı ki adamcağız gül kokusundan bayılmış. Kimi bileklerini, başını ovuyor kimi öd ağacına şeker karıştırarak tütsü yapıyor, bir başkası elbiselerini çıkarıp üstünü hafifletiyordu...”

“...Birisi nabzını yokluyor, öbürü ağzını kokluyor, şarap mı içti, esrar mı çekti, afyon mu yuttu, anlamaya çalışıyordu. Bir türlü adamın neden bayıldığını anlamayan halk şaşış kaldı...” (Zeren, 2005: 85).

“...Son çare olarak akrabalarına haber vermeyen karar verdiler. O bayılan kişinin akıllı ve anlayışlı bir kardeşi vardı. Bu haberi alır almaz yanına biraz köpek pisliği kokusuna alışmıştı. Gül kokusu duyunca bu yüzden bayılmıştı. Kardeşinin yanına varınca, o akıllı kişi, kimse anlamasın diye önce halkı dağıttı, sonra ağzını kulağına götürerek okuyormuş gibi yaptı, bu arada gizlice köpek pisliğini burnuna götürerek koklattı, koklatır koklatmaz adam ayılarak kendine gelmeye başladı...” (Zeren, 2005: 86).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir adamın koku satan dükkânların önünden geçerken bayılması ve diğer insanların adamı ayıltmak için aradıkları çarelerden bahsedilmiştir. Hikâyenin; öğrenciye, sorunlar karşısında nasıl farklı çözümler üretebileceğini düşündürmesi açısından da önemlidir.

4.2.33. Toprak Yiyen Adam

Toprak yemeye alışmış birisi aktara girip şeker almak istedi. O hilebaz aktarın terazisinde kilo ve gram yerine toprak vardı. Dükkâncı müşterinin toprak yemeye alışkın biri olduğunu hemen anladı.

“Benim terazimin kiloları gramları topraktandır, biraz bekle de şekerini getireyim,” dedi.

Adamın işi aceleydi:

“Benim mühim bir işim var, acele şeker almam lazım, gramların neden olursa olsun benim için mühim değil,” dedi.

Aktar terazinin gözüne topraktan kiloyu koydu ve şeker kırmaya gitti. Müşteri baktı, terazinin kefesindeki toprak ağırlık ölçüsü dayanılmaz güzellikeydi, dayanamayarak, gizlice ondan bir parça kırıp yedi. Toprak müthiş güzeldi. Dükkâncıya fark ettirmeden bir parça daha kopardı. Bu işi mümkün olduğu kadar gizlice yapmaya çalışıyordu. Dükkâncı işini ağırdan alıyor, yan gözle müşterisinin hareketlerini gözlüyordu. O terazideki toprak ağırlık ölçüsünden koparıp yedikçe seviniyor, biraz daha yemesi için işini bile bile uzatıyor:

“Ye ahmak, ye sen terazideki topraktan kilodan parçalar koparıp yedikçe alacağın şeker azalıyor, sen zarar ediyorsun, ben kar ediyorum,” diyordu kendine.

(Zeren, 2005: 87)

4.2.33.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Ye ahmak, ye sen terazideki topraktan kilodan parçalar koparıp yedikçe alacağın şeker azalıyor, sen zarar ediyorsun, ben kar ediyorum,” diyordu kendine...” (Zeren, 2005: 87).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; aktara giden bir adamın, hilebaz bir esnaf tarafından kandırılması anlatılmaktadır.

Kişinin kendi yararına yaptığını zannettiği şeylerin aslında kendi zararına olduğu iletisi hikâyede verilmektedir.

4.2.34. Yalancının Hali

Birisi uzak bir diyardan bir hırkayla çıkıp geldi. Dostları halini hatırlamı sordular. Adam başından geçenleri şöyle anlattı:

“ Gerçi yolculuk çok zor geçti. Fakat doğrusu halifenin lütuf ve ihsanları bütün bu zahmetlere değdi. Halife bana tam on kat elbise, şu kadar altın, şu kadar mal verdi,” dedi ve halifeye methiyeler dizerek ona şükürler etti onu bol bol övdü.

Etrafındakiler onun bu haline şaşılar: “ Arkadaş, dediler. Senin halin başka söylüyor, dilin başka. Eğer halife sana bu kadar ihsanda bulduysa hani nerde bunlar. Öyleyse neden sadece bir hırkayla dolaşıyorsun,” dediler.

Adam:

“Halife bolca ihsanlarda bulundu fakat ben onu yoksullara yetimlere dağıttım,” dedi.

Etrafındakiler gülüştüler.

“ Haydi, tatalım ki dediklerin doğru. O malları dağıttın. Sen de böyle engin bir gönül varsa sendeki bunca pisliğe, içindeki dikene, çirkefe ne demeli. Haydi diyelim ki sel geçti gitti fakat selin izleri nerede,” dediler.

(Zeren, 2005: 89)

4.2.34.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Haydi, tatalım ki dediklerin doğru. O malları dağıttın. Sen de böyle engin bir gönül varsa sendeki bunca pisliğe, içindeki dikene, çirkefe ne demeli. Haydi diyelim ki sel geçti gitti fakat selin izleri nerede,” dediler...” (Zeren, 2005: 90).

Hikâyenin Değerlendirilmesi

Hikâyede; uzak diyarlardan gelen yalancı bir adamın kendini olduğundan farklı gösterdiği anlatılmaktadır. Hikâyenin; öğrencinin, olaylara nasıl daha farklı bakabileceğini sezdirmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir..

4.2.35. Düşmanın Tavsiyesi

Adamın biri birisiyle fikir alışverişinde bulunuyor, tereddütten kurtularak bir karar vermek istiyordu. Danıştığı adam ona dedi ki:

“İyi güzel de, eğer isabetli bir karara varmak istiyorsan benden başkasını bul da ona danış, daha iyi olur. Çünkü ben senin düşmanımın. Boşuna bana ümit bağlama, zira düşmanın söylediğine güven olmaz. Kendine dost birini bul, çünkü dost, dostun hayrını ve iyiliğini diler.

Kurttan bekçilik beklemek doğru olmaz. Bir şeyi bulunmayacak yerde aramak, aramamak demektir. Kim gerçek dostlarıyla düşüp kalkarsa, külhanda bile olsa gül bahçesindedir. Fakat gerçek dost olmayanlarla düşüp kalkan, gül bahçesinde de olsa külhanda sayılır.

Birisine düşmanlıkta bulduysan aradan yıllar da geçse ondan sakın, seni seven bir dosta danışarak soracağını ona sor,” dedi.

Bunun üzerine danışan adam:

“Ey iyi ve akıllı kişi biliyorum ki sen benim eski düşmanımsın, fakat akıllı ve tedbirli bir kişisin. Aklın benim zarar görmeme rıza göstermez,” dedi.

(Zeren, 2005: 91)

4.2.35.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ”İyi güzel de, eğer isabetli bir karara varmak istiyorsan benden başkasını bul da ona danış, daha iyi olur. Çünkü ben senin düşmanımın. Boşuna bana ümit bağlama, zira düşmanın söylediğine güven olmaz. Kendine dost birini bul, çünkü dost, dostun hayrını ve iyiliğini diler...” (Zeren, 2005: 91).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“...Kurttan bekçilik beklemek doğru olmaz. Bir şeyi bulunmayacak yerde aramak, aramamak demektir. Kim gerçek dostlarıyla düşüp kalkarsa, külhanda bile olsa gül bahçesindedir. Fakat gerçek dost olmayanlarla düşüp kalkan, gül bahçesinde de olsa külhanda sayılır...” (Zeren, 2005: 91).

“... “Ey iyi ve akıllı kişi biliyorum ki sen benim eski düşmanımsın, fakat akıllı ve tedbirli bir kişisin. Aklın benim zarar görmeme rıza göstermez,” dedi...” (Zeren, 2005: 92).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir adamın düşmanına akıl sorması ve düşmanın ona doğrulardan bahsetmesi anlatılmaktadır.

Mevlana bu hikâyede dost, düşman, iyilik, kötülük gibi zıt kavramları kullanmıştır. Öğrencilerin olayları muhakeme edebilmeleri ve karşılaştırma yapabilmeleri için bu hususlar oldukça önemlidir.

Hikâyede; birden fazla zihinsel unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin; öğrencinin zihinsel gelişime katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.36. Üç Balığın Hikâyesi

Bir gölde, üç balık yaşıyordu. Bir gün buraya insanlar geldi. Balıkları görünce:

“Gidip ağları getirelim bu balıkları yakalayalım,” diyerek uzaklaştılar.

Bunu balıklar anlayınca en akıllıları hiç zaman geçirmeden denize doğru yola çıktı. Diğer ikisi arkasından bakıp onunla eğlendiler:

“Daha sen yarı yola varmadan ölür gidersen. Bu işten vazgeç,” dediler. Fakat akıllı balık onları dinlemedi. Yola çıktı bin bir meşakkatten, zorlu bir yolculuktan sonra denize vararak kurtuldu. Derken balıkçılar ağları alıp geldiler o iki balığın peşine düştüler. İkinci balık düşündü.

“Eğer ölü taklidi yaparsam belki kurtulurum, dedi kendi kendine:

Karnını yukarı kaldırarak sırt üstü suyun üstünde yattı, hiç kıpırdamıyordu. Balıkçılar onu görünce ah vah ettiler, " Ne güzel balık, ne yazık ki ölmüş," diyerek tutup onu bir kenara fırlattılar. O balık da sessizce suya dalarak تنها bir yere gidip gizlendi.

Balıkçılar üçüncü balığın peşine düştüler uzun bir kovalamacadan sonra onu yakaladılar. Karnını yardılar tavalarda ateş içinde kızarttılar. O akıllı balığa, uyararak denize varmayı göze alamadığı için bin pişman oldu fakat nafile iş işten geçmişti. (Zeren, 2005: 93)

4.2.36.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Balıkçılar üçüncü balığın peşine düştüler uzun bir kovalamacadan sonra onu yakaladılar. Karnını yardılar tavalarda ateş içinde kızarttılar. O akıllı balığa, uyararak denize varmayı göze alamadığı için bin pişman oldu fakat nafile iş işten geçmişti..."(Zeren, 2005: 94).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Bunu balıklar anlayınca en akıllıları hiç zaman geçirmeden denize doğru yola çıktı. Diğer ikisi arkasından bakıp onunla eğlendiler:

"Daha sen yarı yola varmadan ölü gidersin. Bu işten vazgeç," dediler..." (Zeren, 2005: 93).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...İkinci balık düşündü." Eğer ölü taklidi yaparsam belki kurtulurum, dedi kendi kendine: Karnını yukarı kaldırarak sırt üstü suyun üstünde yattı, hiç kıpırdamıyordu. O balık da sessizce suya dalarak تنها bir yere gidip gizlendi..." (Zeren, 2005: 93).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; üç balığın balıkçıların elinden kurtulmak için yaptıkları planlar anlatılmaktadır. Mevlana, hikâyede bir amaca ulaşmak için çabalamak gerektiği konusunu işlemiştir.

Hikâyede birçok zihinsel unsura yer verilmiştir bu sebeple hikâyeni, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerinin gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.37. Padişahın Doğanı İle Kocakarı

Bir akdoğanı, bir kocakarıya versen en önce, iyilik olsun diye pençelerindeki tırnakları keser. Hâlbuki doğanın en çok muhtaç olduğu şey tırnaklarıdır, onlarla avlanır.

Kocakarı:

“Annen nerdeymiş a sevgili kuzucuğum tırnakların böyle uzamış,” der.

Kocakarı bunları söyledikten sonra doğanın tırnaklarını gagasını ve kanatlarını keser. Bütün bunları güya doğanı sevdiğinden yapar. Doğanın önüne tutmaç kor da doğan az yedi mi kızar:

“Senin için tutmaç pişirdim de kibirinden yemiyorsun, seni haddini bilmez!” diye bağırır. Doğanın yine tutmacı yemediğini görünce bu defa da önüne tutmacın suyunu koyarak:

“Madem tutmacı yemedin bari al bunu iç,” der. Doğan tutmaç suyundan hoşlanmadığı için içmez. Bunun üzerine kocakarı iyice kızar. Bu kızgınlıkla o sıcak yemeği doğanın tepesinden boşaltır. Doğanın bağı yanar tepesi kel olur.

Canı yanan doğan bu üzüntüyle padişahı ve ayrıldığı sarayı hatırlayarak ağlamaya başlar.

(Zeren, 2005: 95)

4.2.37.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...” *Madem tutmacı yemedin bari al bunu iç,*” der. *Doğan tutmaç suyundan hoşlanmadığı için içmez. Bunun üzerine kocakarı iyice kızar...*” (Zeren, 2005: 96).

Hikâyenin Değerlendirilmesi

Hikâyede; yaşlı bir kadının, akdoğana yardım ettiğini zannetmesi anlatılmaktadır. Hikâyede her canlının kendine has özellikleri olduğundan ve bir başkasına yardım ederken o kişiye zarar da verilebileceğinden bahsedilmiştir.

Hikâyenin, öğrencinin fayda ve zarar kavramları arasındaki ilişkiyi görebilmesini sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.38. Kör, Sağır ve Çıplak

Saba şehri pek büyük bir şehirdi, öylesine büyük ki, büyüklüğü bir tepsi kadar. Saba şehri aynı zamanda çok ulu, çok kocaman, çok geniş, çok uzun ve çok azametli bir şehirdi. Öylesine kocamandı ki tıpkı bir soğan kadar. Bu tuhaf şehirde üç tuhaf insan yaşıyordu. Biri kör, biri sağır, diğeri de çıplaktı. Kör olan uzakları görür, sağır olan çok iyi işitirdi.

Bir gün bu üçü bir aradayken kör:” Bakın uzaklardan atlılar geliyor. Onların hangi kabileye mensup olduklarını ve kaç kişi olduklarını tek tek görüyorum,” dedi.

Sağır:”Evet evet bende seslerini duydum ve ne dediklerini çok net anlıyorum,” dedi.

Çıplak:”Eğer buraya gelirlerse bizi soyarlar diye korkuyorum,” dedi.

Kör:” Bakın yaklaşıyorlar, haydi onlar gelmeden, bizi yakalayıp bir kötülük yapmadan kaçalım,” dedi.

Sağır:” Davranın dostlar, gürültü gittikçe yaklaşıyor onlar gelmeden kaçalım,” diye tekrarladı. Böylece şehri bırakıp kaçtılar.

Koşa koşa bir köye vardılar. O köyde çok semiz bir kuş buldular. Kuş o kadar besiliydi ki vücudunda zerre kadar et yoktu. Kemikleri bile incelmış ipliğe dönmüştü. Üç arkadaş o kuşu yediler, karnı doymuş filler gibi şiştiler. O kadar doyup şiştiler ki adeta âleme sığmaz oldular. Böylesine şişmiş olmalarına rağmen bir kapının çatlağından geçerek bir evden içeriye girdiler.

- Sağır: İnsanın içindeki istektir.
- Kör: Hırdır, halkın ayıbını bir kıl bile olsa görür, kendi ayıbını zerre kadar görmez.
- Çıplak: Dünyaya kapılmaktır. Dünyaya çıplak geldik, çıplak gideceğiz.

(Zeren, 2005: 97)

4.2.38.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur bulunmaktadır:

“...Sağır: İnsanın içindeki istektir.

Kör: Hırdır, halkın ayıbını bir kıl bile olsa görür, kendi ayıbını zerre kadar görmez.

Çıplak: Dünyaya kapılmaktır. Dünyaya çıplak geldik, çıplak gideceğiz...” (Zeren, 2005: 98)

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana üç kişinin başından geçen bir olayı anlattığı bu hikâyede; kişiler birer sembol ve insanın içindeki duyguları ifade etmektedir. Bu semboller öğrencinin anlama düzeyine uygundur. Bu yüzden hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sorgulama becerisini geliştirmeye katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.39. Padişahın Öfkesi

Padişahın biri, bir gün hizmetkârlarından birine kızdı. Öfkesi son haddine varmıştı. Kılıcını çekti, yaptığı hareketin cezasını verecek, başını bir vuruşta koparacaktı. Hiç kimse

araya girmeye, af dilemeye cesaret edemedi. Yalnız padişahın çok yakınlarından biri olan Umadülmülk adlı birisi araya girerek padişahın ayaklarına kapandı. Padişah da o suçlu zavallıyı bağışladı.

Böylece canını kurtaran padişahın hizmetkârı, teşekkür edip minnettarlık duyacağına Umadülmülk'ten selamı, sabahı kesti. Canını kurtaran bu yüce kişiden yüz çevirdi. Yolda görse yolunu değiştirmeye başladı. Bu durum duyulunca, herkes ona kızmaya, yaptığı bu kötü davranışı kınamamaya başladı. İkisini barıştırmak isteyen biri:

“Neden senin canını kurtaran bu insana böyle kötü davranıyorsun, bu yaptığın insanlığa sığar mı?” dedi. Hizmetkâr şöyle cevap verdi:

“Ben canımı padişaha adamıştım, onun için can verecek, ona canımı kurban edecektim. O araya girmekle, padişahın beni öldürmesini engelleyerek buna mani oldu. Böylece bana büyük bir düşmanlık yaptı. Ondan yüz çevirmem, konuşmayıp selam vermem bundandır.

(Zeren, 2005: 99)

4.2.39.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almıştır:

“... *“Ben canımı padişaha adamıştım, onun için can verecek, ona canımı kurban edecektim. O araya girmekle, padişahın beni öldürmesini engelleyerek buna mani oldu. Böylece bana büyük bir düşmanlık yaptı. Ondan yüz çevirmem, konuşmayıp selam vermem bundandır...”*

(Zeren, 2005: 100).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir padişahın hizmetkârlarından birinin canını alacakken araya Umadülmülk'ün araya girmesi ile canı bağışlanan hizmetkâr bu durumdan hiç memnun olmaz çünkü o canını padişaha bağışlamayı arzu etmiştir.

Mevlana'nın yine olayların görünenden daha farklı olabileceğini ve fayda, zarar ilişkisinin sorgulanabileceğini anlatan hikâyelerindedir.

4.2.40. Katırın Hikâyesi

Katırın biri, bir gün, bir deveye rastladı, ona: "Ben tepede, düzde, şehirde, köyde hâsılı her nerede olursa olsun hep düşüp duruyorum. Yüzüm gözüm bu yüzden kanlar içinde kalıyor, dizlerim yaralanıyor. Sen ise pek az düşüyorsun bunun sebebi nedir?" diye sordu. Deve şöyle cevap verdi:

"Benim boyum yüce, gözüm onun için yüceleri görüyor. Ben bir dağ başındayken, dağın eteğini, oradaki düzlükleri, çukurlukları görüyorum. Ayrıca benim yaradılışım tertemiz. Ben senin gibi haramzade değilim. Senin gibi iki ayrı cinsin birleşmesinden meydana gelmedim," dedi.

Katır:

"Ey deve doğru söyledin," dedi ve gözleri yaşlarla doldu.

Katırın üzüntüsünü gören deve:

"Mademki doğruyu kabul edip tasdik ettin, o halde bundan sonra bu belalardan kurtuldun, bir daha düşmeyeceksin," dedi (Zeren, 2005: 101).

4.2.40.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Katırın biri, bir gün, bir deveye rastladı, ona: "Ben tepede, düzde, şehirde, köyde hâsılı her nerede olursa olsun hep düşüp duruyorum.

Yüzüm gözüm bu yüzden kanlar içinde kalıyor, dizlerim yaralanıyor. Sen ise pek az düşüyorsun bunun sebebi nedir?" diye sordu..." (Zeren, 2005: 101).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Mademki doğruyu kabul edip tasdik ettin, o halde bundan sonra bu belalardan kurtuldun, bir daha düşmeyeceksin," dedi..." (Zeren, 2005:102).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir katırın sürekli düştüğünü deveye anlatması ve devenin bu durumu, katırın haramzade oluşuna bağlaması anlatılmaktadır.

Hikâyede, farklı zihinsel unsurlara yer verilmesi sebebiyle hikâye ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.41. Üç karınca

Bir karınca kâğıt üstünde hareket eden kalemi gördü:

“Kalem, kâğıdı fesleğen, susam ve gül bahçeleri haline getirdi,” dedi.

İkinci karınca:

“Hayır! Dedi, o şekilleri yapan, kâğıdı gül bahçelerine çeviren kalem değil onu tutan parmaklardır,” dedi.

Üçüncü karınca söze karıştı:

“Hayır, ikiniz de bilemediniz; bütün onları yapan koldur, ancak parmaklar onun gücüyle kalemi, kavrayıp, süsler ve çiçekler yaptı,” dedi.

Nihayet karıncaların en akıllısı ve uslusunu söze karışarak:

“Bütün bu hünerleri suret yapıyor sanmayın, suret uykudadır ve ölüdür. Suret elbise veya sopa gibidir. Bu süsleri nakışları akıldan ve candan başkası yapamaz,” dedi.

O zavallı karınca, akılla canın Allah’ın emriyle ancak hareket edebildiğini, Rabbin kuvvet ve kudret olmazsa onların ölüden ibaret kalacağını, şayet Allah bir an olsun akıldan ve zekâdan yardımını kesse aklın apışıp kalarak, aptallıklar yapmaya başlayacağını bilemedi.

(Zeren, 2005: 103)

4.2.41.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisinden bir unsur yer almaktadır:

“...O zavallı karınca, akılla canın Allah’ın emriyle ancak hareket edebildiğini, Rabbin kuvvet ve kudret olmazsa onların ölüden ibaret kalacağını, şayet Allah bir an olsun akıldan ve zekâdan yardımını kesse aklın apışıp kalarak, aptallıklar yapmaya başlayacağını bilemedi...” (Zeren, 2005: 104).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili üç unsur yer almaktadır:

“... *Bütün bu hünerleri suret yapıyor sanmayın, suret uykudadır ve ölüdür. Suret elbise veya sopa gibidir. Bu süsleri nakışları akıldan ve candan başkası yapamaz,*” dedi...” (Zeren, 2005: 104).

“... *“Kalem, kâğıdı fesleğen, susam ve gül bahçeleri haline getirdi...”* (Zeren, 2005: 103).

“...*Hayır! Dedi, o şekilleri yapan, kâğıdı gül bahçelerine çeviren kalem değil onu tutan parmaklardır,*” dedi...” (Zeren, 2005: 103).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede üç karıncanın kâğıdın üzerinde kalemi gördüklerinde hepsinin yaptırını farklı bakış açılarıyla görmeleri anlatılmaktadır.

Hikâyede farklı zihinsel unsurlara yer verilmesi sebebiyle hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.42. Bedevinin Köpeği

Bir bedevinin çok değer verdiği bir köpeği vardı. Bir gün bu köpek hastalandı can çekişiyordu. Bunu fark eden adam ağlayıp gözyaşı dökmeye başladı. O sırada oradan bir dilenci geçiyordu; merak edip sordu:

“Neden böyle ağlıyorsun? Ne oldu?” dedi.

Adam hüznle cevap verdi:

“Bir köpeğim vardı. Çok akıllı, çok marifetli bir köpekti, bak işte şuracıkta, yolun üstünde ölüyor, onun için ağlıyorum,” dedi.

Dilenci sordu:

“ Köpeğinin derdi neydi, neden ölüyor?” dedi. Bedevi cevap verdi: “ Zavallı köpeğim açlıktan ölüyor,” dedi.

Bunun üzerine dilenci sordu:

“Elindeki şu dolu dağarcıkta ne var. ”

Bedevi:

"Dün geceden kalan ekmeğim, azığım,"

Dilenci:

Madem öyle neden o zavallı köpeğe bir parça ekmek vermedin de şimdi ağlayıp duruyorsun," dedi.

Bedevi:

"Ekmeği, insana kimse bedava vermiyor, fakat gördüğün gibi gözyaşı dökmek bedava. Onun için bırak da doya doya ağlayayım," dedi.

(Zeren, 2005: 105)

4.2.42.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Madem öyle neden o zavallı köpeğe bir parça ekmek vermedin de şimdi ağlayıp duruyorsun, "dedi..." (Zeren, 2005: 105).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... "Neden böyle ağlıyorsun? Ne oldu?" dedi.

Adam hüznle cevap verdi:

"Bir köpeğim vardı. Çok akıllı, çok marifetli bir köpekti, bak işte şuracıkta, yolun üstünde ölüyor, onun için ağlıyorum, "dedi..." (Zeren, 2005: 105)

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir adamın köpeğinin can çektiğini gördüğü halde elinde kalan son ekmeği paylaşmak yerine yalnızca bedava olduğu için gözyaşı döktüğü anlatılmaktadır

Hikâyenin birçok zihinsel unsuru içermesi sebebiyle, ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun olduğu düşünülmektedir.

4.2.43. Sağırın Gülmesi

Kulağı duyan birine, bir latife yapıldı mı o bir defa güler, fakat sağır biri iki defa güler. Birinci de herkes güldüğü için onları taklit ederek güler. İkincide ise: "Niçin güldünüz?" diye sorar, işi anlayınca ikinci defa gülmeye başlar.

(Zeren, 2005: 107)

4.2.43.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Kulağı duyan birine, bir latife yapıldı mı o bir defa güler, fakat sağır biri iki defa güler. Birinci de herkes güldüğü için onları taklit ederek güler. İkincide ise: "Niçin güldünüz?" diye sorar, işi anlayınca ikinci defa gülmeye başlar..."(Zeren, 2005: 107).

Hikâye Değerlendirilmesi:

Mevlana bu kısa öyküsünde; sağırın neden iki defa güldüğünü anlatmıştır. Bu sebeple hikâye de yalnızca bir zihinsel unsura yer verilmiştir. Hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sebep-sonuç ilişkisi becerisini geliştirdiği düşünülmektedir.

4.2.44. Deve Öküz Ve Koç

Bir deve, bir öküz ve bir koç arkadaş olmuşlardı. Yolda giderlerken bir tutam ot buldular. Koç dedi ki:

"Bunu paylaşırsak, hiçbirimize yetmez, onun için kim daha yaşlıysa o, otu yesin. Çünkü her zaman yaşlılara hürmet şarttır. Fakat ne yazık ki bu kötü devirde yaşayan aşağılık kişiler yaşlıları iki yerde öne sürerler. Ya ateş gibi sıcak bir yemekte onları buyur ederler veya yıkılacak hale gelen bir köprüde onları öne sürerler. Haydi, bakalım herkes yaşını söylesin ki otun kimin hakkı olduğu ortaya çıksın," dedi. Ve zaman kaybetmeden ilave etti:

“Ben Hz İsmail’in (as) koçuyla birlikte dünyaya geldim onunla aynı yaştaım,” Bunu duyan öküz geri kalır mı:” Ben, dedi. Hz. Adem (as)’dan beri yaşıyorum, o öküzlerle çift sürerken, ben küçüktüm, bunu çok iyi hatırlıyorum,” dedi.

Bütün bu olmadık yalanları duyan deve hemen otu kaparak yedi:

“Benim doğum tarihimden bahsetmeme gerek yok. Ben de bu cüsse ve bu boyun varken her Allah’ın kulu sizden daha büyük olduğumu bilir,” dedi.

(Zeren, 2005: 108)

4.2.44.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ”*Bunu paylaşırsak, hiçbirimize yetmez, onun için kim daha yaşlıysa o, otu yesin. Çünkü her zaman yaşlılara hürmet şarttır. Fakat ne yazık ki bu kötü devirde yaşayan aşağılık kişiler yaşlıları iki yerde öne sürerler. Ya ateş gibi sıcak bir yemekte onları buyur ederler veya yıkılacak hale gelen bir köprüde onları öne sürerler. Haydi, bakalım herkes yaşını söylesin ki otun kimin hakkı olduğu ortaya çıksın, ”dedi...”* (Zeren, 2005: 109).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; öküz, deve ve koçun bir tutam ot yemek için birbirlerini kandırmaları anlatılmaktadır. Mevlana’nın nükteli bir biçimde anlattığı bu hikâye, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anlayabileceği bir seviyededir.

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer alması sebebiyle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bu becerilerini geliştirmede önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.45. Üç Önemli Arkadaş

İnsanın önemli üç arkadaşı vardır. Bunlardan biri vefalıdır, ikisi ise gayet gaddardır. Bu üç arkadaştan biri; mal mülk, biri dost ve arkadaşlar, üçüncü ise yaptığımız iyiliklerdir. Ölünce mal insanla birlikte gelmez. İnsan öldü mü dostlar gelir, gelir fakat ancak mezarın başına kadar gelir. Fakat o vefalı olan gerçek arkadaş, yani yapılan iyilikler insanla birlikte mezarın içine kadar gelir ve hatta öbür tarafa da geçer.

(Zeren, 2005: 110)

4.2.45.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisinden bir unsur yer almaktadır:

“...İnsanın önemli üç arkadaşı vardır. Bunlardan biri vefalıdır, ikisi ise gayet gaddardır. Bu üç arkadaştan biri; mal mülk, biri dost ve arkadaşlar, üçüncü ise yaptığımız iyiliklerdir. Ölünce mal insanla birlikte gelmez. İnsan öldü mü dostlar gelir, gelir fakat ancak mezarın başına kadar gelir. Fakat o vefalı olan gerçek arkadaş, yani yapılan iyilikler insanla birlikte mezarın içine kadar gelir ve hatta öbür tarafa da geçer...” (Zeren, 2005: 110).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana bu hikâyede insanın üç arkadaşı olduğunu ve bunların; mal mülk, dost ve arkadaşlar, iyilikler olduğunu anlatmaktadır.

Mevlana hikâyede; dostluk, iyilik, vefa, gaddarlık gibi soyut kavramlara yer vermiştir. Öğrencinin anlayıp, yorumlayabileceği bu hikâyeye; öğrencinin zihinsel gelişimine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

4.2.46. Mecnun'un Endişesi

Mecnun ayrılık derdinden dolayı aniden hastalandı, boğaz illetine tutuldu. Tedavi için doktor çağırıldılar. Hekim gelip Mecnun'u muayene etti ve Mecnun'dan kan almaktan başka çare olmağını görerek, biraz kan almak için bu işi bilen birini çağırıldılar. Hacamatçı yani kan alacak adam geldi Mecnun bir nara atarak dedi ki: “Ey kan alan adam! Ey hacamatçı!

Paranı al ve git. Bana dokunma, damarımı yarma. İsterse bu dertten öleyim önemli değil," dedi.

Hacamatçı şaşırdı:

" Bundan neden korkuyorsun, sen kükremiş aslandan bile korkmazsın. Geceleri; aslan, kaplan, ayı, kurt gibi yabani hayvanlar saf saf çevrende toplanıyorlar" dedi.

Bunu duyunca mecnun:

"Ben yaradan, damarlarımı yarmandan korkmuyorum. Fakat bütün vücudum Leyla ile dolu. Damarlarımı yararken ona bir zarar vereceğinden korkuyorum," dedi.

(Zeren, 2005: 111)

4.2.46.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...*Bundan neden korkuyorsun, sen kükremiş aslandan bile korkmazsın. Geceleri; aslan, kaplan, ayı, kurt gibi yabani hayvanlar saf saf çevrende toplanıyorlar" dedi...*" (Zeren, 2005: 111).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... *Ben yaradan, damarlarımı yarmandan korkmuyorum. Fakat bütün vücudum Leyla ile dolu. Damarlarımı yararken ona bir zarar vereceğinden korkuyorum," dedi...*" (Zeren,2005: 112).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede Mecnun'un kan aldırmasızının sebebi vücudunda Leyla'nın olması ve ona zarar gelmesinden korkması anlatılmaktadır.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsurun yer alması sebebiyle ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun olduğu düşünülmektedir.

4.2.47. Eyaz'ın Sırrı

Gazneli Sultan Mahmud'un has kölesi Eyaz saraya geldiği ilk gün, üstünde olan postuyla çarığını bir odaya asmış, o günleri unutmamak için onları orada tutuyordu. Odanın kapısına bir kilit vurmuştu, kimseleri orada oturur ve kendi kendine: "Boşuna büyüklük taslamaya kalkışma işte çarığın işte postun," derdi.

Düşmanları, onun padişaha olan yakınlığını kıskananlar, Eyaz her gün bu odaya gelir, orada oturur ve kendi kendine: "Boşuna büyüklük taslamaya kalkışma işte çarığın işte postun," derdi.

Düşmanları, onun padişaha olan yakınlığını kıskananlar, Eyaz'ın bu odada bir hazine sakladığını, altın ve gümüş torbaları biriktirdiğini sanarak onu gözden düşürmek için Sultan Mahmud'a şikâyette bulundular: "Sen bu kadar değer veriyor, bu kadar ihlanda bulunuyorsun. O ise senden çaldığı altınları ve gümüşleri bir odaya kitlemiş kimseyi sokmuyor," dediler.

Padişah bunu söyleyenlere:

"Gece yarısından sonra o odanın kilidini açarak içeriye girin. Oradaki altınları, gümüş ve mücevherleri size bağışladım. Fakat neler gördüğünüzü gelip bana anlatacaksınız," dedi.

Adamlar sevinerek padişahın huzurundan ayrıldılar. Sabırsızlıkla beklemeye başladılar. Gece yarısı olunca da kapısının kilidini kırarak odaya daldılar. Fakat o da ne? Odada bir çift çarıktan ve eski bir posttan başka bir şey yoktu. Belki yere gömmüştür altınları diye odanın içini kazmaya başladılar. Fakat yine de bir şey bulamayarak yaptıklarından ve söylediklerinden pişman olarak Sultan Mahmud'un huzuruna varıp gördüklerini olduğu gibi anlattılar.

(Zeren, 2005: 113)

4.2.47.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Gazneli Sultan Mahmud'un has kölesi Eyaz saraya geldiği ilk gün, üstünde olan postuyla çarığını bir odaya asmış, o günleri unutmamak için onları orada tutuyordu. Odanın kapısına bir kilit vurmuştu, kimseleri orada oturur ve kendi kendine: "Boşuna büyüklük taslamaya kalkışma işte çarığın işte postun," derdi..." (Zeren, 2005: 113).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Düşmanları, onun padişaha olan yakınlığını kıskananlar, Eyaz her gün bu odaya gelir, orada oturur ve kendi kendine: “Boşuna büyüklük taslamaya kalkışma işte çarığın işte postun, “derdi...” (Zeren,2005: 113).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, Eyaz adlı bir kölenin geldiği yeri, yaşadığı zorlukları unutmamak için hırkasını ve çarığını bir odada saklamasını anlatmaktadır. Eyaz’ın düşmanları onun o odada değerli şeyler sakladığını düşünürler ve onu Sultan Mahmud’a şikâyet ederler fakat gerçek onların düşündüğü gibi değildir.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsur yer alması sebebiyle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.48. Sakanın Eşegi

Fakir bir saka (suculuk eden biri), o sakanın da bir eşegi vardı. Zayıf, zavallı bir eşektir. Sırtında yüzlerce yara vardı. Değil arpa, ot bile bulamıyordu.

Padişahın atlarının bakıcısı, bu sakayı tanıyordu. Onunla eskilere dayanan bir ahbablığı vardı. Bir gün sakaya rastladı:

“Bu zavallı eşegin hali ne böyle, nerdeyse zayıflıktan ölecek,” dedi.

Saka yana yakıla anlattı:

“Sevgili dost biliyorsun ki ben fakir bir insanım o sebepten bu zavallı hayvana bakamıyorum,” dedi.

Padişahın ahır bağı:

“Sen bu hayvanı bana ver birkaç gün padişahın ahırına bağlayayım ona padişahın atlarının yeminden vereyim, biraz düzelsin,” dedi.

Saka, eşegi seve seve verdi. Eşegi alıp padişahın ahırına getirdiler. Eşek ahırdaki temizliği bakımı atların halini görünce:

“Yarabbi, dedi. Bu nasıl iş, bu atlar senin yarattığın da, ben senin yarattığın değil miyim, benim halime bak, bunların durumuna bak, böyle olur mu?” dedi.

Aradan birkaç gün geçmeden savaş çıktı. Ahırlardaki atları çekip eğerlediler. Savaş alanına yolladılar. Günlerce süren savaştan sonra atlar döndüğünde, her birinin vücudunda yüzlerce yara vardı, birçok ok ucu hala vücutlarında duruyordu.

Atların ayakları bağlandı cerrahlar geldiler, başladılar atların orasını burasını yarararak, ok parçalarını, mızrak uçlarını çıkarmaya. Bunu gören eşek, daha önce düşündüklerinden, söylediklerinden bin pişman oldu. Haline şükretti.

(Zeren, 2005: 115)

4.2.48.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“ ...” *Sevgili dost biliyorsun ki ben fakir bir insanım o sebepten bu zavallı hayvana bakamıyorum, ”dedi...”* (Zeren, 2005: 115).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...*Atların ayakları bağlandı cerrahlar geldiler, başladılar atların orasını burasını yarararak, ok parçalarını, mızrak uçlarını çıkarmaya. Bunu gören eşek, daha önce düşündüklerinden, söylediklerinden bin pişman oldu. Haline şükretti...*” (Zeren, 2005: 116).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; fakir bir adamın eşeğinin önce zenginlerin eşeklerine imrenmesi sonra da onların savaştan döndükten sonraki hallerini görmesi ile haline şükretmesi anlatılmaktadır.

Hikâye birçok zihinsel unsuru içermesi sebebiyle öğrencilerin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

4.2.49. Eşek İle Tilki

Aslanın biri, bir file uzun müddet savaşmış yaralanmış, yerinden kıılmıdamayacak kadar halsiz düşmüştü. Bu sebepten dolayı avlanamıyordu. O avlanamayınca, onun artıklarıyla geçinen diğer bütün hayvanlar da aç kalıyordu. Nihayet aslan, tilkiyi çağırdı.

“Ben bu halimle ayağa kalkamıyor, dolayısıyla avlanamıyorum. Sen git bir öküz yahut da bir eşiği kandırarak buraya getir, onunla karnımı doyurayım da güçlenip yeniden ava çıkayım sizin de karnınız doysun,” dedi.

Tilki, bu teklifi kabul ederek yollara düştü. Gide gide nihayet kayalık bir arazide yiyecek bir kök ot bulamayan bir eşiğin yanına geldi.

“A zavallı dostum,” dedi. Sen bu dağlık bu kayalık yerde ne hale gelmişsin böyle. Benim geldiğim yerde çayır çimen bol, sular şırıl şırıl, burada kalırsan bir gün açlıktan öleceksin,”

Tilki daha birçok güzel sözler söyledi, eşiği kandırarak ormana getirdi; daha aslanın bulunduğu yere varmadan ta uzaklardayken aslan onları görüp akli başından gitti, bir kükredi ki yer gök inledi eşek de korkup kaçarak bulunduğu yere geri döndü.

Tilki, aslanın yanına geldi:

“Aman efendim ne yaptınız eşek kaçıp gitti. Onu tam yanınıza getirecektim,” dedi.

Aslan üzgündü:

“Kusura bakma, eşiği görünce aklım başımdan gitti, güçsüzlüğümü unuttum, sen gene git ne yap yap onu kandır getir,” dedi.

Tilki tekrar dönerek eşiğin yanına gitti. O otları çayırları suları övdü.

Tilki:

“O bir tılsımdır, oraya her önüne gelen gelseydi, orası da bu dağ gibi kupkuru olurdu. Sakın ondan korkma,” diyerek eşiği yeniden kandırıp aslanın yanına kadar getirdi. Aslan eşiği parçalayıp yedi. Gücünü topladı su içmeye gidince, tilki eşiğin ciğeriyle kalbini yedi. Aslan dönünce eşiğin ciğeriyle kalbini aradı. Bulamayınca tilkiye sordu:

“Nerde bunun kalbiyle ciğeri?” dedi.

Tilki:

“Eğer onda yürek ve ciğer olsaydı hiç ikinci defa gelip bu tuzağa düşer miydi?” diyerek aslanı ikna etti.”

(Zeren, 2005:117)

4.2.49.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... *“Eğer onda yürek ve ciğer olsaydı hiç ikinci defa gelip bu tuzağa düşer miydi?” diyerek aslanı ikna etti.*”...” (Zeren, 2005: 118).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...*Ben bu halimle ayağa kalkamıyor, dolayısıyla avlanamıyorum. Sen git bir öküz yahut da bir eşeği kandırarak buraya getir, onunla karnımı doyrayım da güçlenip yeniden ava çıkarayım sizin de karnınız doysun,*” dedi...” (Zeren, 2005:117).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; tilkinin, eşeği iki defa kandırıp aslana yem olarak getirmesi anlatılmaktadır. Mevlana bu hikâyede eşeğin hırsından bahsetmektedir.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsura yer verilmesi sebebiyle hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.50. Ya Beni De Götürürlerse

Adamın biri kaçarak nefes nefese bir eve sığındı. Korkudan benzi sararmıştı, tiril tiril titriyordu:

Ev sahibi acıyarak sordu:

“A amcasının canı, sana ne oldu, neden böyle korkudan titriyorsun?” dedi.

Adam korkudan titremeye devam ederek:

“Zalim padişahı eğlendirmek için sokaklardaki bütün eşekleri topluyorlar,” dedi

Ev sahibi bu işe şaşıtı:

A zavallı, eşekleri topluyorsa toplasınlar sen eşek değilsin ya, bundan neden kaygılanıyorsun,” dedi.

Adam korku dolu gözlerle cevap verdi:

“Bu işe öyle girişmişler öyle kızıışmışlar ki, beni bile eşek diye yakalarlarsa şaşmam. Bir şeyi bilmeyen cahil kişiler bağımıza geçerlerse eşeğin sahibini eşek diye götürürler mi götürürler,” dedi.

(Zeren, 2005:119)

4.2.50.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... “*Bu işe öyle girişmişler öyle kızıışmışlar ki, beni bile eşek diye yakalarlarsa şaşmam. Bir şeyi bilmeyen cahil kişiler bağımıza geçerlerse eşeğin sahibini eşek diye götürürler mi götürürler, ” dedi...*” (Zeren, 2005:119).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir adamın, padişahın kızgın adamları eşekleri toplarken onlardan kaçması anlatılmaktadır.

Hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin anlayıp, yorum yapabilecekleri nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.51. Aç Gözlü Öküz

Denizin ortasında yemyeşil bir ada vardı. O adada obur bir öküz yaşıyordu. Sabahtan akşama kadar o adadaki bütün otları yer, bitirir, doyar semirip şişmanlardı. Gece oldu mu bir kenara çekilir: “Yarın ne yiyeceğim,” diye düşünür, bu düşünceyle üzülür kederlenir, sabaha kadar üzüntüsünden zayıflar, iğne ipliğe dönerdi.

Sabah olunca yeniden, yemyeşil olan otları yemeye başlar, akşama kadar bütün otları yer, doyar, şişmanlardı. Akşam olunca yeniden: “Yarın ne yiyeceğim” kaygısından sabaha kadar üzülür yeniden zayıflardı. Bu böyle sürüp giderdi.

- İşte insan nefsi o öküz, yeşil ada da bu dünyadır.

(Zeren, 2005:120)

4.2.51.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...İşte insan nefsi o öküz, yeşil ada da bu dünyadır...” (Zeren, 2005:120).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Mevlana bu hikâyesinde de tasavvufi manalara gelen semboller kullanmıştır. Bir öküzün günlük yaşantısını anlattığı hikâyede; insan nefsi öküz, yeşil adayı ise üzerinde yaşadığımız dünya olarak anlatmıştır.

Öğrenciye bu tasavvufi anlamları olan sembolleri, öğretmenin açıklaması daha uygun olacaktır. Fakat yine de hikâyenin çıkarımda bulunma becerisini kazandırmak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.52. Gündüz Kandille Dolaşan Adam

Gönül gözü açık biri, gündüzleri eline bir kandil alıp öyle dolaşır.

Bunu gören biri:

“Be adam kendine gel, deli mi oldun, böyle gündüz ortası kandille dolaşılır mı? Dedi.

Kandille dolaşan zat gülerek şöyle dedi:

“Elimdeki bu kandille adam arıyorum. Bakalım o gönlü uyanık olan kimdir, nerededir, onu arıyorum. Öfke ve hırs zamanında öfkesini yenen, arzu ve hevesine mağlup olmayan bir adam arıyorum,” dedi.

Bunu duyan karşısındaki:

“Nadir bulunur bir şey arıyorsun, var aramana devam et, arkadaş,” dedi.

(Zeren, 2005:121)

4.2.52.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede, sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...” Be adam kendine gel, deli mi oldun, böyle gündüz ortası kandille dolaşılır mı? Dedi. Kandille dolaşan zat gülererek şöyle dedi:

“Elimdeki bu kandille adam arıyorum. Bakalım o gönlü uyanık olan kimdir, nerededir, onu arıyorum. Öfke ve hırs zamanında öfkesini yenen, arzu ve hevesine mağlup olmayan bir adam arıyorum, ”dedi...” (Zeren, 2005:121).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; gündüz vakti elindeki kandille heveslerine yenilmemiş bir insan arayan bir adamdan bahsedilmektedir.

Hikâyede yer alan öfke, hırs, arzu, heves gibi soyut kelimeler öğrencinin soyut düşünme becerisini geliştirilmesine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.53. Leyla'nın Güzelliği

Ahmaklar bilgisizliklerinden Mecnun ‘un başına üşüşerek:

“ Mecnun, dediler. Nedir bir Leyla’dır tutturmuş gidiyorsun. Leyla öyle ahım şahım bir güzel değil ki, bu şehirde ondan kat kat daha güzel yüzlerce, binlerce kız var.”

Mecnun kendisine bunu söyleyenlerin haline güldü:

“ Suret testidir, güzellik ise şaraptır. Allah bana Leyla'nın suretinde aşk şarabı içiriyor. Onun için sizin onu görmemiz, benim görmemden çok farklı, ” dedi.

(Zeren, 2005: 122)

4.2.53.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Mecnun, dediler. Nedir bir Leyla’dır tutturmuş gidiyorsun. Leyla öyle ahım şahım bir güzel değil ki, bu şehirde ondan kat kat daha güzel yüzlerce, binlerce kız var.”...”(Zeren, 2005: 122).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...”Suret testidir, güzellik ise şaraptır. Allah bana Leyla’nın suretinde aşk şarabı içiriyor. Onun için sizin onu görmeniz, benim görmemden çok farklı,” dedi...” (Zeren, 2005: 122).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bazı kimseler Mecnun’a Leyla’nın güzel olmadığını söylerler. Fakat Mecnun gerçekte Leyla’nın suretinde Allah’ı gördüğünü söyler. Mevlana bu hikâyede tasavvufi manalara gelen semboller kullanmıştır. Bunlar; suret ve güzelliştir.

Hikâyede birden fazla yer alan zihinsel unsurlar, öğrencinin zihinsel gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.54. Padişahın Satrançta Yenilmesi

Satranca meraklı bir padişah vardı. Delkak denilen muzip adamla satranç oynardı Delkak, padişahı mat edince çok kızar, bütün satranç taşlarını teker teker Delkak’ın kafasına fırlatır: “Tüh Allah müstahakını versin,” derdi.

Bir gün yine padişah mat oldu. “ Bir oyun daha oynayalım,” diye emretti. Delkak tiril tiril titriyordu.

Bir oyun daha oynandı, yine padişah yenilmişti. “ Tuh Allah müstahakını versin,” deme zamanı gelince, Delkak kaçarak bir köşeye sindi. Korkudan altı tane halının altına girdi. Padişah: “Ne oldu ne yapıyorsun,” deyince:

“ Tuh Allah müstahakını versin! Yenilince ateşler püskürüyorsun. Senin gibi kızgın bir padişaha döşemenin altına girmeden doğru söz söylenir mi? Sen mat oldun mu ben de

şahın bana çarpmasından mat oluyorum. Onun için de burada halının altındayken " Tuh Allah müstahakını versin" diyorum," dedi.

(Zeren, 2005: 123)

4.2.54.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... Padişah: "Ne oldu ne yapıyorsun, "deyince:

" Tuh Allah müstahakını versin! Yenilince ateşler püskürüyorsun. Senin gibi kızgın bir padişaha döşemenin altına girmeden doğru söz söylenir mi? Sen mat oldun mu ben de şahın bana çarpmasından mat oluyorum. Onun için de burada halının altındayken" Tuh Allah müstahakını versin "diyorum, "dedi..." (Zeren, 2005: 12).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâye, bir padişah ve Delkak adında bir adamın satranç oynarken yaşadıkları komik olayları anlatmaktadır.

Hikâyede; sebep-sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir. Bu sebeple, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sebep-sonuç ilişkisi becerisini geliştirmeye yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4.2.55. Kuyruğu Mu, Başı Mı?

Bir gün cahil adamın biri, bir vaizin yanına yaklaşarak: "Ey vaiz, minberde senin kadar güzel söz söyleyen, senin gibi güzel vaaz eden birini daha görmedim. Sana bir soru sormak istiyorum, lütfedip bana cevap ver"

Bir kalenin burcuna bir kuş konsa, bu kuşun başı mı daha üstündür, yoksa kuyruğu mu?" dedi.

Vaiz bu garip soruya şöyle cevap verdi:

"Eğer kuşun yüzü şehre, kuyruğu köye doğruysa; başı kuyruğundan üstündür. Yok, eğer kuyruğu şehre, başı köye doğruysa; kuyruğu başından daha üstündür." dedi.

(Zeren, 2005: 127)

“Ben seni annem gibi bilirdim, bunu senden hiç ummazdım. Benim âşık olduğumu bile bile kızını başkasına verdin,” dedi.

Bu sözü duyan kadın öyle bir kızdı, öyle bir sinirlendi ki; o an köleyi dövüp damdan aşağı atmak istedi, fakat sabretti. Gelerek durumu kocasına anlattı. Kölesinin neden hastalandığını anlayan adam sevindi.

“Söyle ona sabretsin. Her derdin bir çaresi vardır. Mademki kızı seviyor, âşıkların arasına girmek olmaz kızı ona veririz,” dedi.

Kadın, köleye bunları söyleyince kölenin gönlündeki keder bulutları dağıldı. Günden güne iyileşerek eski sıhhatine ve neşesine kavuştu. Zira aşk derdi onulmaz, iyileşmez bir derttir, çaresi sevgiliye kavuşmaktır.

(Zeren, 2005: 128)

4.2.56.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Kadın, köleye bunları söyleyince kölenin gönlündeki keder bulutları dağıldı. Günden güne iyileşerek eski sıhhatine ve meşesine kavuştu. Zira aşk derdi onulmaz, iyileşmez bir derttir, çaresi sevgiliye kavuşmaktır...” (Zeren, 2005: 129).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, Hintli bir kölenin sahibinin kızına âşık olması anlatılmaktadır. Fakat esasında buradaki aşk bir kişiye değil Allah’a duyulan aşktır. Öğrencinin bu tasavvufi düşünceyi hikâyeden çıkarabilmesi için öğretmenin rehberlik etmesi gereklidir. Bunun yanında hikâyede çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir. Hikâyenin; öğrenciye, çıkarımda bulunma becerisini kazandırması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

4.2.57. Üç Öğüt

Bir adam hileyle kuşun birini, tuzağa düşürerek yakaladı. Kuş dile gelerek yalvardı: “Ey ulu Hoca sen birçok öküzler, koyunlar yedin, develer kurban ettin. Bu dünyada onlarla bile doymadın, benimle mi doycaksın? Eğer beni bırakırsan ben sana üç öğüt vereceğim

ki bunlara uyarsan her müşkülün hallolur. Birincisi, elindeyken vereyim eğer beğenirsen beni bırakırsın. İkincisini şu dama konarken, üçüncüsünü de şu ulu ağaçta söylerim,” dedi.

Adam kuşu sıkı sıkıya tutarak:

“Haydi, söyle bakalım eğer beğenirsem seni bırakırım,” dedi.

Kuşcağız ilk öğüdünü söyledi:

“ Olmayacak söze kim söylese söylesin, inanma,” dedi. Adam öğüdü beğenerek kuşu bıraktı. Kuş uçarak damın saçağına kondu. İkinci öğüdünü söyledi:

“ Geçmiş gitmiş şey, kaçmış fırsat için üzülüp ah vah etme.” dedi. Sonra biraz daha geriye çekilerek orada bulunan ulu ağaca kondu:

“ Benim karnımda on bir dirhem ağırlığında paha biçilmez bir inci vardı. Eğer beni elinden kaçırmıydın o şimdi senin olacaktı,” dedi.

Bunu duyan adam ağlayıp inlemeye, saçını başını yolmaya başladı.

Bunu gören kuş seslendi:

“ Ben sana geçmiş gitmiş fırsat için ah vah edip üzülme demedim mi? Madem fırsatı kaçırdın, neden üzülüp duruyorsun. Ya öğüdümü dinlemedin yahut da sağırsın. Ayrıca sana olmayacak şeye inanma demedim mi? Benim bütün ağırlığım üç dirhem, karnımda nasıl on bir dirhem ağırlığında inci bulunabilir,” dedi. Bunun üzerine adam kendine geldi.

“ Şimdi söylediklerini daha iyi anladım. Haydi, şimdi de üçüncü öğüdünü söyle bakalım,” dedi. Kuş: “ Allah için o iki öğüdü güzelce tuttun da benden üçüncüsünü mü istiyorsun. Uykuya dalmış bilgisiz kişiye, öğüt vermek çorak torağa tohum atmak gibidir. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı, yama tutmaz,” diyerek uçup gitti.

(Zeren, 2005: 130)

4.2.57.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Kuş: “ Allah için o iki öğüdü güzelce tuttun da benden üçüncüsünü mü istiyorsun. Uykuya dalmış bilgisiz kişiye, öğüt vermek çorak torağa tohum atmak gibidir. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı, yama tutmaz,” diyerek uçup gitti...” (Zeren, 2005: 130).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“...” Ey ulu Hoca sen birçok öküzler, koyunlar yedin, develer kurban ettin. Bu dünyada onlarla bile doymadın, benimle mi doycaksın?...” (Zeren, 2005: 130).

“...Bunu gören kuş seslendi:

“Ben sana geçmiş gitmiş fırsat için ah vah edip üzülme demedim mi? Madem fırsatı kaçırdın, neden üzülüp duruyorsun. Ya öğüdümü dinlemedin yahut da sağırsın. Ayrıca sana olmayacak şeye inanma demedim mi? Benim bütün ağırlığım üç dirhem, karnımda nasıl on bir dirhem ağırlığında inci bulunabilir,” dedi...” (Zeren, 2005: 131).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir adamın kuşu hile ile yakalaması ve kuşun bu esaretten kurtulmak için çareler üretmesi anlatılmaktadır.

Hikâyede birden fazla yer alan zihinsel unsurların, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.58. Eğer İstersiniz

Bir kervanın muhafızı uyumuştı. Haramiler gelerek kervanda ne var ne yok alıp götürdüler. Sabahleyin kervandakiler uyandılar. Malların, develerin yerlerinde yeller esiyordu. Muhafızın bağına üşüştüler.

“Mallarımız, develerimiz nerede? Söyle bakalım, hesap ver” dediler.

Muhafız çaresiz bir şekilde:

“Gece hırsızlar geldi, ne var ne yok her şeyi alıp götürdüler” dedi. Kervandakiler kızarak:

“Bre herif, bre boynu kopasınca sen ne yaptın?” dediler.

Muhafız:

“Ben ne yapabilirdim. Bir tek kişiyim onlar bir alay silahlı adamdı” dedi.

Kervandakiler:

“Madem onlar çoktu, madem başa çıkamayacaktın bari bağırp çağırarak bizi uyandırsaydın,” dediler.

Muhafız:

“Bağırmak istedim ama bana kılıç göstererek sus yoksa canından olursun, seni öldürürüz dediler. Ben de korktum, korkumdan soluk bile alamadım. Eğer isterseniz şimdi dilediğiniz kadar bağıryorum” dedi.

(Zeren, 2005: 137)

4.2.58. Hikâye İncelemesi

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsura rastlanmıştır:

“...” *Madem onlar çoktu, madem başa çıkamayacaktın bari bağırıp çağırarak bizi uyandırsaydın, ”dediler...”* (Zeren, 2005: 137).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir kervan muhafızının uyuması sonucunda haramilerin gelip her şeyi çalması üzerine gelişen olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyenin; öğrencilere, olaylara farklı bakabilme becerisini kazandırabileceği düşünülmektedir.

4.2.59. Şairin Şaşkınlığı

Aşure günü bütün Halepliler şehrin Antakya kapısına gelip toplanır, gece yarısına kadar Ehli Beyt’in yasını tutar bağırır, ağlar ve feryat ederlerdi. Burada Ehli Beyt’in Yezit’ten, Şimîr’den çektikleri zulüm anlatırdı. Yine böyle bir günde, garip bir şair çölden çıkıp geldi. O büyük topluluğu ve feryat ettiklerini görünce merak etti. Kendi kendine: “ Herhalde büyük bir bey ölmüş olmalı yoksa bu kadar insan bir araya gelmez” diye düşündü.

Topluluğa yaklaşarak:

“ Ben garibim onun için bilmiyorum. Bana ölen kişinin adını lakabını söyleyin, ne işler yaptığını anlatın ki, onun için ölümsüz bir mersiye yazayım,” dedi.

Bunu duyan kalabalıktan birisi: “ Yahu sen deli misin yahut da Ehli Beyt düşmanı mısın? Aşure gününden haberin yok mu? Kerbela’da can verenler için yas tutmanın, yüzlerce yıl yaşamaktan daha üstün olduğunu biliyor musun?

Bunun üzerine şair:

“Doğru ama dedi. Yezit’in devri nere, Kerbela nere. Bu yas buraya ne kadar da geç gelmiş, körler bile Kerbela’da işlenen kötülükleri gördü, sağırlar bile o acıklı hikâyeleri işitti. Siz şimdiye kadar uyuyor muydunuz ki, bu kadar yıl sonra yas tutuyor, ağlıyorsunuz,” dedi.

(Zeren, 2005: 139)

4.2.49.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede, kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Yine böyle bir günde, garip bir şair çölden çıkıp geldi. O büyük topluluğu ve feryat ettiklerini görünce merak etti. Kendi kendine:

“ *Herhalde büyük bir bey ölmüş olmalı yoksa bu kadar insan bir araya gelmez” diye düşündü...*” (Zeren, 2005: 139).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...” *Doğru ama dedi. Yezit’in devri nere, Kerbela nere. Bu yas buraya ne kadar da geç gelmiş, körler bile Kerbela’da işlenen kötülükleri gördü, sağırlar bile o acıklı hikâyeleri işitti. Siz şimdiye kadar uyuyor muydunuz ki, bu kadar yıl sonra yas tutuyor, ağlıyorsunuz,*” dedi...” (Zeren, 2005: 140).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir şairin gittiği yerde ehli beyt için ağladıklarını gördüğü insanlara yasın neden bu kadar geç geldiğini, körlerin bile yaşananlara ağladığını söylemesinden bahsedilmektedir.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.60. Bir Sillenin Bedeli

Zayıf ve hastalıklı perişan bir hale gelmiş zavallı bir adam hekime gitti. Hekim onu muayene etti. Kalbini dinledi, nabzını tuttu. Baktı ki adamın işi bitmiş, çok az bir ömrü kalmış o zaman ona:

“Sana ne ilaç ne de perhiz gerekmez. Senin bir şeyin yok içinden ne geliyorsa yap, eğer böyle davranırsan kısa zamanda eski haline gelirsin” dedi.

Bu sözleri duyan adam sevinerek hekimin yanından ayrıldı. Kendi kendine: “Varıp ırmak kıyısında dolaşayım, içim açılsın biraz ferahlayayım,” dedi. Yürüyerek ırmak kenarına geldi. O sırada bir sofî abdest alıyordu. Adamın içinden sofinin ensesine bir sille patlatmak geldi. Hekimin sözlerini hatırladı. Hekim ne demişti: “İçinden geleni yaparsan kısa zamanda kendini daha iyi hissedersin,” Hekimin söylediklerini hatırlayınca sofîye yaklaşarak ensesine hatırı sayılır bir sille indirdi. Sofî önce neye uğradığını anlayamadı. Şaşkınlığı geçince adamı tutarak sürükleye sürükleye kadının huzuruna götürdü. Derdini anlattı, şikâyetçi olduğunu söyledi. Kadı zayıf adamın haline acıdı. Ona başka bir ceza vermek istemedi.

“Yanında paran var mı?” diye sordu.

Zayıf adam:

“Evet, altı kuruşum var” deyince

Kadı:

“Ceza olarak onun üç kuruşunu sofîye ver,” diyerek bu davadaki hükmünü belirtti. Zayıf adam parayı çıkarırken baktı ki kadının ensesi daha hoş, sofininkinden daha güzel o zaman içinden kadının ensesine de bir sille indirmek geldi. Kadının kulağına bir şey söyleyecekmiş gibi yanına yaklaştı ve ensesine hatırı sayılır bir sille indirdi, sonra cebinden çıkardığı altı kuruşu kadının önüne bırakarak: “İşte cezamı ödüyorum, ikiniz bunları bölüşün ben gidiyorum,” dedi.

(Zeren, 2005: 141)

4.2.60.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsura yer verilmiştir:

“...Kadının kulağına bir şey söyleyecekmiş gibi yanına yaklaştı ve ensesine hatırı sayılır bir sille indirdi, sonra cebinden çıkardığı altı kuruşu kadının önüne bırakarak: “İşte cezamı ödüyorum, ikiniz bunları bölüşün ben gidiyorum,” dedi...” (Zeren, 2005: 141).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede; bir adamın doktorunun onun yakında öleceğini bildiği için hastasına içinden geldiği gibi davranmasını istemesiyle başlayan olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyenin; öğrenciye, olaylara farklı bakabilme becerisini kazandırabileceği düşünülmektedir.

4.2.61. Terzinin Hilesi

Hikâyecinin biri, bir gece yine bir terzi hikâyesi anlatıyor, onun insanları kandırarak kumaşlarını nasıl çaldığından bahsediyordu. Orada bulunanlardan birinin buna canı sıkıldı. "Hiçbir terzi beni kandırarak kumaşımı çalamaz," dedi.

Bu söylediğine katılanlar olduysa da karşı çıkanlar daha fazlaydı. Neticede iş kızıştı adam: "Bu şehrin en hilebaz, en usta hırsız terzi kimdir?" Diye sordu.

Hikâyeci:

" Bu şehrin en usta hırsız tersizi Ciğeroğlu'dur. Hilebazlıkta, adam kandırmada, kumaş çalmada onun üstüne yoktur," dedi.

Adam:

"Ben sabahleyin bir top kumaş alıp ona gideceğim eğer beni aldatır kumaşımı çalarsa sahip olduğum şu Arap atı sizin olsun, yok eğer kumaşımı çalmazsa siz bana bir at alacaksınız," dedi oradakiler kabul ettiler. Adam sabahleyin bir top atlas olarak terzinin dükkânına gitti. Selam verdi. Terzi yerinden kalkarak selamı aldı. Ona fazlasıyla saygı gösterdi, hal ve hatırını sordu, kendisini memnun etti. Adam, terzinin bu tatlı dilini görünce kumaşı önüne attı:

" Bununla bana bir kaftan yap, üstü dar olsun ki bana yakışsın. Belden aşağısını da geniş yap ki savaşta ayağıma dolanmasın," dedi.

Terzi, bunun üzerine yeniden diller döktü, temennalar çekti. Sonra kaş göz arasında kumaşı ölçerek kaftanın ne kadardan çıkacağını hesapladı. Ondan sonra hikâyeler anlatarak, cömert beylerin lütuf ve ihsanlarını söylemeye, övmeye başladı.

Zavallı adam, gülmeye başlayıp gözleri kapanınca terzi kumaştan hatırı sayılır bir parçayı kesip kaşla göz arasında sakladı. Bu işi öyle ustalıklarla yaptı ki: Allah'tan başka kimse görmedi.

Zavallı terzinin anlattıklarına kendini öylesine kaptırdı ki, kumaşı, kaftanı ve giriştiği bahisi unuttu.

“ Aman usta ne güzel, ne neşeli şeyler anlatıyorsun, ne olur bir tane daha anlat,” diye yalvardı. Bunun üzerine: Terzi çok komik bir hikâye daha anlattı. Bu anlattığı o kadar komikti ki, Türk gülmekten sırt üstü yere yıkıldı. O gafil böyle gülüp dururken terzi bir parça kumaş daha kesip çaldı.

Hikâye bitince:

“ Aman devam et bir şeyler daha anlat,” diye yalvardı.

Terzi bu defa daha gülünç bir şey anlattı. O zavallı gülmeye başlayınca terzi de yeniden kumaştan bir parça çaldı.

Fakat adam terzinin yakasını bir türlü bırakmıyor kumaşının yarısı gittiği halde hala bir şeyler anlatması için ısrar ediyor, yalvarıyordu.

Ey arkadaş! Ömrünün atlasını, gurur terzisi, ay makasıyla kesip kesip çalıyor, uyan artık gülmekten vazgeç...

(Zeren, 2005: 143)

4.2.61.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... Bununla bana bir kaftan yap, üstü dar olsun ki bana yakışsın. Belden aşağısını da geniş yap ki savaşta ayağıma dolanmasın,” dedi...” (Zeren, 2005: 141).

“... Aman usta ne güzel, ne neşeli şeyler anlatıyorsun, ne olur bir tane daha anlat,” diye yalvardı. Bunun üzerine: Terzi çok komik bir hikâye daha anlattı. Bu anlattığı o kadar komikti ki, Türk gülmekten sırt üstü yere yıkıldı. O gafil böyle gülüp dururken terzi bir parça kumaş daha kesip çaldı...” (Zeren, 2005: 142).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... Ey arkadaş! Ömrünün atlasını, gurur terzisi, ay makasıyla kesip kesip çalıyor, uyan artık gülmekten vazgeç...” (Zeren, 2005: 142).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir terzinin hikâyeler anlatarak müşterilerinin kumaşlarını çalması anlatılmaktadır.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsur yer alması sebebiyle hikâyeye, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

4.2.62. İmrülkays'ın Aşkı

Meşhur Arap şairi, aşk ateşiyle yanarak, dudakları kurumuş susuz bir halde Arap ülkesinden zahmetli bir yolculuktan sonra nihayet Tebuk'e geldi. Orada kerpiç ameleliğine başladı.

İmrülkays'ın gelerek kerpiç ameleliğine başladığı haberi padişaha ulaştı. Padişah kalkarak gece vakti onun yanına gitti.

"Ey güzel yüzlü, tatlı sözlü, sen zamanın Yusufusun, her ülkedeki, her şehirdeki bütün güzellikler sana ram oldu. Erler, kılıcın yüzünden sana kul oldu. Kadınlar aya benzeyen bu güzel yüzünden dolayı sana köle oldu. Buyur sarayımıza gel, bizi şerefendir, kendine bu eziyeti reva görme," dedi.

İmrülkays bunun üzerine padişahın kulağına eğilerek aşka dair birkaç sır söyledi. Padişahın aklı başından gitti. Tebuk padişahı da onun elini tuttu, onunla dost oldu, taçtan ve tahttan vazgeçerek; onunla birlikte uzak ülkelerin yolunu tuttu.

- Aşk; büyüklere baldır, çocuklara süt. O her gemiye yüklenen ve geminin ağırlığından fazla olduğu için batmasına sebep olan son yüküdür.

(Zeren, 2005: 149)

4.2.62.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Aşk; büyüklere baldır, çocuklara süt. O her gemiye yüklenen ve geminin ağırlığından fazla olduğu için batmasına sebep olan son yüküdür..." (Zeren, 2005: 149).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, İmrülkays'ın aşk ateşiyle yanmasını gören padişah onun Allah aşkıyla yandığını anlayınca onun yanına katılır ve yaşadığı yerden uzaklara gider.

Hikâye, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin inanç ve değer sistemlerinin oluşmasında katkı sağlayacaktır.

4.2.63. Borçlunun Ümidi

Tebriz'de Bedrettin Ömer adında son derece cömert bir zengin vardı. Öyle kerem sahibi biriydi ki, cömertlikteki şöhreti yaşadığı Tebriz'in sınırlarını aşmış komşu şehirlere yayılmıştı.

Komşu şehirlerin birinde bulunan bir yoksul, Bedrettin Ömer'in şöhretini duyunca onun cömertliğine güvenerek borçlanmaya, önüne gelenden borç almaya başladı.

Kendi kendine: "Tebriz'e gider Bedrettin Ömer'in huzuruna çıkar ihsanına nail olur, borçlarımı öderim," diye düşünüyordu. Yoksul bir ümitle bir hayli borçlandıktan sonra Tebriz'in yolunu tuttu.

Hani derler ya: "Yoksulun şansı olsa yoksul olmaz," diye. Adam Tebriz'e varınca Bedrettin Ömer'in öldüğünü gördü. O yoldayken Bedrettin Ömer ölmüştü.

Fakir adam günlerce ağlayıp üzüldü. Neticede Bedrettin Ömer'in mezarına gidip kapandı.

"Ey kerem sahibi sana güvenerek borçlandım. Ben şimdi ne yapacağım," diye feryada başladı.

O gece Bedrettin Ömer'in vekili rüyasında Bedrettin Ömer'i gördü. Bedrettin Ömer'i gördü. Bedrettin Ömer ona: "Bir yoksul bana güvenerek borçlandı. Ben onun borcuna karşılık olabilecek parayı falan yere sakladım. O parayı oradan çıkar adama ver," dedi.

Vekil uyanınca hemen o parayı olduğu yerden çıkararak götürüp mezarın başında bulunan yoksula verdi.

(Zeren, 2005: 157)

4.2.63.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...*Hani derler ya: “Yoksulun şansı olsa yoksul olmaz,” diye...*” (Zeren, 2005: 157).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede bir yoksulun Ömer Bedrettin’ e güvenerek borç yapması ve sonucunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyenin; öğrenciye, sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisini kazandırabileceği düşünülmektedir.

4.2.64. Atın Kusuru

Bir beyin, çok güzel bir atı vardı. Padişahın atları arasında bile bu atın bir benzeri yoktu. Bey, bir gün o ata binerek padişahın alayına katıldı. Padişahın gözü aniden o ata ilişti. Atın duruşu, rengi çalımını padişahın aklını başından aldı. Atın neresine baktıysa son derece güzel ve eşsiz buldu.

Padişah gezintiden dönünce çavuşlara beyden o atın alınıp getirilmesini emretti. Çavuşlar gidip beyin kapısına dayandılar. Bey perişan oldu. Padişahın emrine karşı gelmesi mümkün değildi. Çareyi vezir İmadülmülk’ün huzuruna koşmakta buldu. İmadülmülk’ün huzuruna varınca, bağına topraklar saçtı ağlayıp gözyaşı döktü.

“Neyim var neyim yoksa padişahımız alsın. İsterse bütün evimi barkımı adamlarına yağmalatsın. Yalnız atımı bana geri versin,” diye yalvardı. İmadülmülk beyin sırtını sıvazladı:

“Sen merak etme ben sana atını geri getiririm,” diyerek kalkıp padişahın huzuruna gitti.

Sesini çıkarmadan divan duruyor fakat içinden dualar ediyordu. Çavuşlar tam o sırada atı çekip getirdiler padişah tahtından indi. İmadülmülk’e atı göstererek:

“Ne kadar güzel, ne kadar eşsiz bir at bütün azaları, ne kadar kusursuz,” dedi.

İmadülmülk:

“Haklısınız efendim at çok güzel fakat bağı çok çirkin bakınız öküz bağına benziyor,” dedi.

Padişah dikkat etti, gerçekten de atın bağı öküz bağına benziyor gibi geldi kendine. Ve o an ata karşı olan bütün sevgisi birden yok oldu. Atın, sahibine iadesini emretti. Aslında bu bir bahaneydi, İmadülmülk ‘ün ata yakıştırdığı bir kusurdu. Bu kusur işe yaramış, böylece beyin atını kurtarmıştı.

(Zeren, 2005: 159)

4.2.64.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“...Çareyi vezir İmadülmülk’ün huzuruna koşmakta buldu. İmadülmülk’ün huzuruna varınca, bağına topraklar saçtı ağlayıp gözyaşı döktü.

“ Neyim var neyim yoksa padişahımız alsın. İsterse bütün evimi barkımı adamlarına yağmalatsın. Yalnız atımı bana geri versin,” diye yalvardı. İmadülmülk beyin sırtını sıvazladı...”(Zeren, 2005:159).

“...Aslında bu bir bahaneydi, İmadülmülk ‘ün ata yakıştırdığı bir kusurdu. Bu kusur işe yaramış, böylece beyin atını kurtarmıştı...”(Zeren, 2005:160).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir beyin çok sevdiği atını padişah beğenir ve adamın elinden zorla atının alınması anlatılır. Padişahın veziri atın bir kusurunu padişaha gösterir ve padişah atı artık beğenmez. Bir küçük kusurun o şeyi nasıl da gözden düşürdüğü anlatılmaktadır.

Hikâyenin, öğrenciye farklı bakış açısı kazandıracak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.3. İNSAN NE İLE YAŞAR ADLI HİKÂYE KİTABININ İNCELENMESİ

4.3.1. İnsan Ne İle Yaşar

Kunduracı Simon, karısı ve çocuklarıyla birlikte bir köy evinde oturmaktadır. Çok fakir bir ailedirler. Kazançları ancak karınlarını doyurmaya yetmektedir. Karı koca parçalanmış aynı paltoyu giymektedirler. Simon ve karısı yeni bir palto diktirmek isterler. Fakat o kadar paraları yoktur. Fakat Simon'un köylülerde alacağı vardır. Alacaklarını toplamak için gider fakat yirmi köpekten fazla toplayamaz. Eve dönmeden o parayla da içki içer. Eve dönerken türbenin önünde duran çıplak bir adam görür. Önce oradan hızlı bir şekilde uzaklaşır fakat sonra insanlığından utanır ve geri döner. Hemen üstündeki ceketi çıkarır ve ceketi çıplak adama giydirir. Belindeki kuşağı da adamın beline bağlar. Ve adamı eve götürür.

Adamın adı Mihael'dir. Simon'un karısı Matryona, bir pişirimlik ununu bugün mü yarın mı ekmek yapmanın düşüncesi içindedir. Kapıdaki sesleri işitir. Kapıda kocası ve tanımadığı bir adam vardır. Kocası ve adam içeri girip otururlar. Simon Matryona'dan kendilerine yemek getirmesini ister. Matryona önce söylenir fakat daha sonra adamın bu sessiz haline acır ve evde kalan son yemeği getirir önlerine koyar. Yabancıya tavan arasında yatacak yer verirler. Kendileri de yattıklarında karısı Simon'a, "Biz yardım ediyoruz da, neden hiç kimse bize yardım etmiyor" diye sorar. Simon, hiçbir cevap veremez. Ertesi gün Simon ona çalışması gerektiğini anlatır kundura dikmeyi öğretmeye başlar. Kısa sürede usta bir kunduracı haline gelmiştir. Sessizce çalışıyor, çok az yemek yiyor ve çok az konuşuyordur. Mihael artık herkesin beğendiği bir usta olmuştur. Simon'un da işleri düzelmiştir. Bir gün dükkândan içeri iriyarı, kibirli bir adam girer ve uşağının elindeki deriyi göstererek, bundan çok iyi bir çift çizme yapmasını ister. Mihael gülümser. Simon, Mihael'e bakar ve bu işi alacaklarını söyler. Adam gider. Mihael de deriden çizme değil de bir çift terlik yapar. Simon bu işe bir anlam veremez. Tam o esnada adamın uşağı kapıdan içeri girer ve efendisinin öldüğü için çizmeye gerek kalmadığını, hanımının onun yerine bir çift terlik yapılmasını istediğini söyler. Mihael yaptığı terlikleri uşağı uzatır.

Aradan altı yıl geçmiştir. Bir gün bir kadın, birinin ayağı topal iki çocuğu ile gelir ve ayakkabı yaptıracağını söyler. Sonra da kadının anlattıklarına göre, bu ikiz çocukların anne

ve babaları ölmüş ve kadın onları himayesine almıştır. Kadın gittikten sonra, Mihael gülümser. Bu onun geldiğinden beri üçüncü gülümsemesidir. Birincisi, Simon'un hanımı ona yemek verdiği; ikincisi çizme siparişi veren adam geldiğinde, üçüncüsü de bu kadın ve kızları geldiğinde olmuştur. Mihael, önlüğünü çıkarır ve "Allahısmarladık efendilerim, Allah beni bağışladı, bir kusur işledi isem siz de bağışlayın" diyerek gitmek için hareketlenir. Mihael'den bir ışık yükseliyordur. Simon kalkıp onun önünde eğilir. Ve Mihael'den mümkünse durumu izah etmesini ister. O da, "Ben bir melektim. Allah bana yeni doğum yapmış bir kadının canını almam için görev verdi. Baktım kadının kocası yeni ölmüş. Görevi yapamadım. Allah da bana, git o kadının canını al ve şu üç hakikati de öğren dedi. İnsanda yaşayan nedir? İnsanlara verilmemiş olan şey nedir? Ve insan ne ile yaşar?" "Ben, hanımınızın yüzündeki yumuşamayı görünce, insanda yaşayan şeyin sevgi olduğunu anladım. İlk kez o zaman gülümsedim. Sonra, çizme isteyen adam geldiğinde, arkasında arkadaşım ölüm meleği vardı. O zaman da insana verilmeyen şeyin, kendi ihtiyaçlarının bilgisi olduğunu anladım. O zaman yine gülümsedim. O kadın ve çocukları görünce de, insanın ne ile yaşadığını anladım. İnsan içindeki Allah ile yaşıyormuş meğer. Bu da üçüncü hakikatti. Bunu anlayınca yine gülümsedim ve Allah'ın artık beni affettiğini anladım."

Sonra, kılığı değişti ve bir melek haline geldi. "Anladım ki, İnsan kendi çabasıyla değil, sevgi ile yaşar" der. "Yine anladım ki, her ne kadar insanlar kendileri için kaygı çekmekle yaşadıklarını zannederlerse de, hakikatte yalnız sevgiyle yaşarlar, Yüreğinde sevgi taşıyan İnsanın sevgisi Allah'tandır ve Allah o insanın içindedir. Çünkü varlığın sebebi sevgidir."

(Kısaltılmıştır.)

4.3.1.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"...Yaklaştı ve merakla beklediği şeyi apaçık gördü. Çok şaşırıldı, çünkü gerçekten bir insan vardı orada, belki canlı belki ölüydü. Çıplaktı, oturduğu yerden kıpırdamadan türbeye yaslanıyordu. Kunduracı dehşete kapıldı. "Biri onu öldürmüş olmalı. Elbiselerini almış ve oracıkta bırakmış. Bu işe burnumu sokarsam, mutlaka başım derde girer" diye içinden geçirdi..." (Kemal, 2005:9).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili yedi unsur yer almaktadır:

“...Simon; "Söyle bakalım Mihael, Allah seni ne ile cezalandırdı ve üç gerçek neydi? O gerçekleri ben de bileyim" diye sordu...”(Kemal, 2005: 32).

“...İçini çeken Matryona; "Atasözü doğru söylemiş" dedi, "İnsan anne babasız yaşayabilir, fakat Allah olmadan yaşayamaz. "...” (Kemal, 2005: 31).

“... "Sonra Allah'ın bana söylediği ilk dersi hatırladım:" İnsanın kalbine neyin hükmettiğini öğren. "Anladım ki, insanın kalbine sevgi hükmeder. Allah'ın, vaat etmiş olduğu şeyleri bana göstermeye başlamasıyla ferahlamıştım, işte ilk defa onun için gülümsedim. Fakat henüz her şeyi öğrenmemiştim. İnsana ne verilmemiştir; insanlar ne ile yaşar, bunları hala bilmiyordum... İnsanın kalbine neyin hükmettiğini biliyordum. Şimdi ise ona neyin verilmediğini öğrendim. İnsana, kendi ihtiyaçlarının bilgisi verilmemiştir...” (Kemal, 2005: 35).

“... "Anneye, çocuklarının neye muhtaç olduğunun bilgisi verilmedi. Hiçbir insana akşam olduğunda vücudu için çizmelere mi yoksa cesedi için terliklere mi muhtaç olduğu bildirilmedi. Yetimler yaşadıysa, bu annelerin ihtimamından değil, yabancıları olduğu halde onlara acıyan ve sevgi duyan bir kadının yüreğinde sevginin bulunmasındandı ki bütün insanlar kendi esenlikleri için harcadıkları düşünceyle değil, insana verilen sevgiyle yaşarlar. "...” (Kemal, 2005: 36).

“... "Önceden, Allah'ın insana hayatı ve yaşaması için de arzular verdiğini biliyordum; şimdi anladım ki gerçek bunların ötesindeymiş. "...” (Kemal, 2005: 36).

“... "Anladım ki; Allah insanların birbirlerinden ayrı ayrı değil, tek vücut halinde yaşamalarını istediğinden, her birine kendi ihtiyaçlarını değil; her birine, hepsi için gerekli olan şeyleri ilham ediyor. "...” (Kemal, 2005: 36).

“... "Anladım ki; insanlar kendilerini düşünerek yaşıyor gibi görünse de, hakikatte onları yaşatan tek şey sevgidir. Kimi severse, Allah'a yaklaşır; Allah da ona yaklaşır. Çünkü O, sevgiyi yaratandır. "...” (Kemal, 2005: 37).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... ” *Türbeye geldiğimde, onun tamamen çıplak ve neredeyse donmuş halde olduğunu gördüm. Çıplak oturulacak bir hava değildi. Beni ona Allah gönderdi, yoksa mahvolacaktı. Ne yapmalıydım? Başına neler geldiğini nereden bilebiliriz? Ben de onu aldım, giydirdim ve yanımda getirdim. Bu kadar kızma Mtryona. Günahdır. Unutma ki, hepimiz bir gün öleceğiz. ... ”* (Kemal, 2005: 16).

“ ...Gece olmuştu. Açtım, donuyor ve acı çekiyordum. Birden yoldan bir adamın geçtiğini işittim. Bir çift çizme vardı elinde ve kendi kendine konuşuyordu. İnsan haline gelerek ilk kez ölümlü bir insan yüzü gördüm, yüzü bana korkunç göründü, gözümü çevirdim. Adamın kendi kendine kışın soğukta vücudunu nasıl örteceğini, karısını ve çocuklarını nasıl besleyeceğini konuştuğunu duydum. İçimden: Ben burada soğuktan, açlıktan ölmek üzereyim, o adam ise orada kendisinin ve karısının nasıl giyineceğini, nasıl besleneceklerini düşünüyor. O bana yardım edemez dedim... ” (Kemal, 2005: 34).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili üç unsur yer almaktadır:

“...Konuşma zamanı değil!” dedi, “ gel de bir an önce şu paltoyu giy!” Simon adamı kollarından tutup doğrulmasına yardım etti. Ayağa kalkınca, adamın vücudunun temiz, sağlıklı; ellerinin ve ayaklarının biçimli, yüzünün de anlamlı ve zarif olduğunu gördü. Paltosunu adamın omuzlarına attı, fakat adam paltonu kollarını bulamadı. Simon yardım etti ve iyi giyinebilmesi için paltoyu çekiştirip sıkıca sardı, kuşağı da adamın beline bağladı... Diğer sorunlar daha sonra çözümlenir. Şimdi yürüyebilecek misin?... ”(Kemal, 2005: 11).

“...Simon ona;” *Pekâlâ, dostum; mide ekmek ister, çıplak beden elbise* ” dedi, “ insanın geçinebilmesi için çalışması gerekir. Sen ne iş bilirsin?

... “Hiçbir iş bilmem. ”

Simon şaşırmişti, “öğrenmek isteyen kişi her şeyi öğrenebilir” dedi... ” (Kemal, 2005: 19).

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...”*Ne yapıyorsun Simon? Dedi kendi kendine. Adam belki de çaresizlik içinde ölüyor, sen ise korkuyu düşünüyorsun. Neden korkuyorsun ki? Hırsızlardan korkacak kadar zengin mi*

oldun? Ah Simon ah! Yazıklar olsun sana! Geriye döndü ve adama doğru yürümeye başladı...” (Kemal, 2005: 10).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, Simon’un türbede çıplak bekleyen bir adamı alıp eve getirmesi ile başlayan olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel becerilerini geliştirmeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3.2. Üç soru

Bir zamanlar kralın biri şayet bir işe doğru zamanda başlamayı bilirse, kimin sözüne kulak verip kimden uzak duracağını bilirse ve de hepsinin önemlisi, her zaman yapması gereken en önemli şeyin ne olduğunu bilirse, giriştiği hiçbir işte başarısızlığa uğramayacağını düşündü. Bunların hepsinin ne olduğunu öğretecek kişiye büyük bir ödül vereceğini duyurdu. Bunun üzerine bilginler kralın huzuruna geldiler. Ama hepsi farklı şeyler söyledikleri için hiçbiri bu ödülü kazanamadı. Bunun üzerine kral bunları ormanda yaşayan bilge kişiye sormak istedi. Kral, kılık kıyafet değiştirdikten sonra Ormana doğru gitti. Ormana vardığında bilgeyi evinin önünde çalışırken gördü. Ona 3 sorusunu sordu ve cevaplamasını istedi. Bilge konuşmadı. Kral bilgeye yardım etti, akşama kadar çalıştı. Ondan sonra sorularını bir daha tekrar etti. Bilge adam gene konuşmadı. Aniden koşarak gelen bir adam görüldü. Adam karnından yaralanmıştı. Kral yarayı sarmaya çalıştı ancak kan bir türlü durmuyordu. Kral sonunda kanı durdurmayı başardı. Sabah olmuştu artık. Kral bilgeye bir daha sordu. Bilge “siz cevapları zaten aldınız. En önemli an o tarlaları kazdığınız andı. En önemli kişi ise bendim ve en önemli uğraşınız da bana iyilik etmektir.

(Kısaltılmıştır.)

4.3.2.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ” *Ey bilge münzevi, size üç sorunun cevabını sormak için geldim: Doğru şeyi doğru zamanda yapmayı nasıl öğrenebilirim? En fazla muhtaç olduğum, dolayısıyla diğerlerinden fazla ilgi göstermem gereken insanlar kimdir? En önemli ve her şeyden önce kendimi vereceğim işler nelerdir? ...*”(Kemal, 2005: 41).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“ ... ” *Eğer bir işe ne zaman başlayacağımı; kimi dinleyeceğimi ve yapmam gereken en önemli şeyin ne olduğunu bilseydim, girdiğim her işi başarırdım "..."* (Kemal, 2005: 39).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...*Bundan sonra şu gerçeği unutmayın; tek önemli vakit vardır; içinde bulunduğumuz an, o an en önemli vakittir, çünkü sadece o zaman elimizden bir şey gelebilir. En önemli kişi, kiminle berabersiniz o'dur, zira hiç kimse bir başkasıyla bir daha görüşüp görüşmeyeceğini bilemez ve en önemli iş iyilik yapmaktır, çünkü insanın bu dünyaya gönderilmesinin tek sebebi budur. "..."* (Kemal, 2005: 44).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ” *Anlamıyorsunuz" diye cevapladı münzevi. "Dün eğer benim dermansızlığıma acımayıp şu tarhları kazmasaydınız, gidecek ve şu adamın saldırısına uğrayacaktınız ve yanımda kalmadığınıza pişman olacaktınız. Yani, en önemli kişi bendim ve en önemli işiniz bana iyilik yapmaktı. Daha sonra bu adam yanıma koşarak geldiği zaman en önemli zaman onunla ilgilendiğimiz zamandı, çünkü eğer onun yaralarını sarmasaydınız, sizinle barışmadan ölecekti. Dolayısıyla en önemli kişi oydu en önemli iş de onun için yaptıklarınızdı..."*(Kemal, 2005: 44).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... Bütün cevaplar birbirinden farklı çıkınca, kral bunların hiçbirisini kabul etmeyip hiç kimseye de ödül vermedi. Ama hala doğru cevapları aradığı için, bilgeliğiyle ünlü bir münzeviye danışmaya karar verdi... ”(Kemal, 2005: 41).

“... Aklına böyle bir fikir düşünce, krallığın dört bir yanına, kim kendisine her iş için en uygun vakti, bu iş için en gerekli kişinin kim olduğunu ve yapılması gereken en önemli şeyin ne olduğunu öğretirse ona büyük bir mükâfat vereceğini ilan etti...” (Kemal, 2005: 39).

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... İlk soruya cevap olarak; kimileri her hareketin doğru vaktini bilmek için önceden günlerin, ayların, yılların yer aldığı bir takvim hazırlamak ve sıkı sıkıya buna uyararak yaşamak gerektiğini söylediler. " Ancak böylece " dediler, " her şey tam zamanında yapılabilir " diğlerleri ise her hareketin doğru vaktinde önceden karar verilemeyeceğini, kişinin kendisini boş eğlencelere kaptırmayıp, hep daha önce olmuş olayları izleyerek en lüzumsuzunu yapabileceğini iddia ettiler. Bu defa, başka bilginler de kral neler olup bittiğine ne kadar dikkat ederse etsin, tek bir kişinin her hareket için en uygun vakte karar vermesinin imkânsız olduğunu; kralın, her şeyin en uygun vaktini tespit etmeye ona yardım edecek bir bilge kişileri kurması gerektiğini söylediler...” (Kemal, 2005: 40).

“... Fakat bu defa da başka bilgeler; "bir konseyin önünde beklemesi imkânsız bazı şeyler vardır, bu işlerin yapılıp yapılmayacağına ancak tek bir kişi anında karar verebilir " dediler. " Buna karar vermek içinse neler olacağını önceden bilmek gerekir. Neler olacağını önceden bilenler de yalnızca sihirbazlardır. Dolayısıyla her hareketin doğru vaktini bilmek isteyen sihirbazlara danışmalıdır...” (Kemal, 2005: 40).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, bir kralın doğru zamanın, doğru insanın ve doğru yapılacak işin neler olduğunu düşünmesini ve bu sorunun cevabını araması anlatılmaktadır.

Hikâye zihinsel unsur yönüyle oldukça zengindir. Bu durumun; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerini geliştirecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.3.3. İnsana Ne Kadar Toprak Lazım

Ablası, köyde yaşayan kız kardeşine ziyarete gelir. Abla bir tüccarla evlidir ve şehirde yaşamaktadır. Kız kardeşi ise bir köylüyle evlidir. Ablası ne kadar güzel bir yaşam yaşadıklarını anlatırken, küçük kız kardeşi ise kendi hayatlarının ne kadar güzel olduğunu anlatır. Kocasının adı Pahom'dur. İki kız kardeşin konuşmalarını dinlerken tek derdinin yeterli bir toprağı olmadığını düşünür. Toprağı olsa hiç kimseden hatta şeytandan bile korkmayacağını düşünür. Şeytan da ocağın kenarında onlara bakıyordur. Köyün yakınlarında bir hanımefendi vardır ve arazilerini satmaya karar verir. Pahom ve karısı araziye nasıl satın alabileceğini düşünmeye başlarlar. Pahom biraz borca girdikten sonra araziye satın alırlar. Araziden iyi mahsul elde ederler. Pahom çok mutludur fakat köylülerle bir türlü anlaşamaz. Pahom bir gün evde otururken, evin önünden bir rençber geçer. Pahom'a Volga nehrinin ötesinde daha ucuz toprak olduğunu söyler. Pahom oraya gider ve toprak satın alır. Ve ailesi ile taşınır oraya. Toprağı ekerler ve durumları gün geçtikçe daha iyi olmaya başlar. Bir gün bir tüccar, Başkırtlar'ın birkaç hediyeyle çok fazla toprak alabileceğini söyler. Pahom tüccarın dediklerini yapar ve oraya gider. Pahom onlardan arazi ister. Reis kabul eder. Pahom ertesi sabah yürüdüğü yer kadar toprak sahibi olacaktır. Fakat gün batmadan başladığı yere gelmek zorundadır. Simon başlar yürümeye öyle çok toprak alır ki başladığı yere geldiğinde yere yığılır ve ölür. Pahom'a iki metrelik toprak yetmiştir.

(Kısaltılmıştır.)

4.3.3.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

" ... " *Kendi Hayat tarzımı sizinkiyle değiştirmem, " dedi. " Kaba yaşıyor olabiliriz, ama hiç olmazsa tasamız yok. Siz bizden daha iyi yaşıyorsunuz; gel gelelim ihtiyacınızdan fazla kazanmanıza rağmen her şeyinizi kaybetme ihtimaliniz var. Atasözü ne der bilirsin, " Kazançla kayıp ikiz kardeşler. Bugün zengin olanlar, bakıyorsun ertesi gün ekmek parası için dileniyor. Bizim gittiğimiz yol daha güvenli. Köylü hayatı belki semiz değil, ama uzun bir yol. Hiç zengin olmasak da yettiği kadar yiyeceğimiz olacak. " ... " (Kemal, 2005: 48).*

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ” *Diğerleri alıyorlar, ” dedi, ” biz de yirmi dönüm kadar almalıyız. Hayat giderek zorlaşıyor. Bu kâhya verdiği para cezalarıyla canımızı çıkarıyor. ” Kafa kafaya verip toprağı nasıl satın alabileceklerini düşündüler. Bir kenarda yüz rubleleri vardı. Taylarından birisini, arılarının yarısını sattılar...* ” (Kemal, 2005: 50).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... ” *Bol bol toprak var, ” diye düşündü, ” ama Allah beni o toprakların üstünde yaşatacak mı? Hayatımı kaybettim! Oraya asla ulaşamayacağım. ” ... ”* (Kemal, 2005: 68).

“... ” *Başkırtlar Pahom’a acı acı bakarak, yazık oldu der gibi, dudaklarından tuhaf mırıltılar döküldü. Sonra uşak, Pahom’un cesedine son defa bakarak onun için küçük bir mezarlık kazdı, içerisine bıraktı. İşte bu zavallı adamın sahip olacağı toprak parçası ancak iki metrecikti. O, neler hayal ediyordu ne duruma düşmüştü...* ” (Kemal, 2005: 69).

Hikâyede; olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ” *Başka bir yerde böyle güzel yaşayabilecekken, neden burada sıkıntı çekeyim? Buradaki toprağı ve çiftliğimi satıp, o parayla orada her şeye yeniden başlar ve her şeyin yenisini alırım. Düzenimi böyle kurarım. Bu kalabalık yerde, insanın başı dertten kurtulmuyor. Ama oraya gidip gözlerimle görmeliyim. ” ... ”* (Kemal, 2005: 54).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili üç unsur yer almaktadır:

“ ... ” *Köylülere nazik dille birçok defalar rica etti, fakat bir türlü söz dinlemedi. Köylüler yine de tarlasından geçmeye devam ettiler. Şimdi de köylülerin çobanları, köyün ineklerini onun çayırına sokuyor, dahası gece otlayan atlar onun mısır tarlasının içine giriyordu. Pahom hayvanları defalarca dışarı çıkarmış, sahiplerini bağışlamış, kimsenin aleyhine dava açmamak için kendisini tutmuştu. Ama en sonunda sabrı taşı ve Kaza Mahkemesi’ne şikâyette bulundu. Köylülerin toprağının olmadığını, bunun da sıkıntıya yol açtığını, yaptıklarında görünür bir kasıt bulunmadığını biliyordu...* ” (Kemal, 2005: 52).

“... Öğrenmek istediği her şeyi öğrenen Pahom, güz yaklaşırken evine döndü ve malını mülkünü satmaya başladı. Toprağı karla sattı, çiftliğini ve bütün sığırlarını elden çıkardı. Cemaat üyeliğinden ayrıldı. Bahara kadar bekleyip ailesiyle birlikte yeni yurtlarına gitmek üzere yola çıktılar... ”(Kemal, 2005: 54).

“... ” İstediyim kadar çok nasıl alabilirim? ” diye düşündü Pahom. “İşi sağlama bağlamak için tapusunu çıkartmalıyım, yoksa ” Burası senin ” deyip, sonra da elimden alabilirler...” (Kemal, 2005: 60)

Hikâyede; bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... ” Ne fark eder ki? ” Diye cevapladı küçüğü, “Tamam, işimiz ciddi ve zahmetli. Ama öte yandan da emin; başkasına ihtiyacımız yok. Ya siz? Şehirlerinizde etrafınız insanı günaha teşvik edici şeylerle çevrilmiş; diyelim ki bugün mesele yok, ama ya yarın! Şeytan kumarla, şarapla veya kadınlarla kocanı baştan çıkarırsa? O zaman her şey mahvolur. Bu tür şeyler sık sık olmuyor mu? ”... ” (Kemal, 2005: 48).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, Pahom ve karısının daha çok toprak kazanmak için gösterdikleri çaba ve olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede birçok zihinsel unsura yer verilmiştir. Bu sebeple hikâyenin, öğrencilerin zihinsel gelişmelerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.3.4. Efendi İle Uşak

Nikita, hayatı boyunca hep başkalarının işinde çalışmış, köylüdür. Her zaman efendisine sadık davranan uşaktır. Efendisi ise istediği her şeye sahiptir. Ama hep daha fazlasını ister. Bir gün komşu çiftlikteki koruyu satın almak ister. Kış gelmiştir. Vasili istediği koruyu alabilmek için erkenden yola çıkması gerektiğini söyler. Fakat karısı, Vasili'nin yanında uşakları Nikita'nın da gitmesini ister. Vasili kabul eder ve yola çıkarlar. Oraya diğer alıcılardan önce ulaşmak için çabalarlar. Ama kardan dolayı yollarını kabul ederler. Tabelalar kardan görünmemektedir. Efendi, uşak ve atları karın içinde defalarca yollarını kaybederler. Yolları Goriaçkino köyüne çıkar. Köylülerden yardım isterler. Yolu

tarif eden köylüler bu arada evlerine davet ederler efendi ile uşağı. Vasili köyde kalmak istemez tekrar yola çıkarlar. Yine yollarını kaybederler. Bir yerde uykuya dalarlar. Ertesi gün öğleye doğru köylüler iki ölü bulurlar. Biri Vasili diğeri ise doru attır. Nikita ise hala yaşamaktadır. Soğuktan parmaklarını hissedememektedir. Daha sonra üç parmağı kesilir. Nikita yirmi yıl daha yaşar. Ve bir gün o da hayatını kaybeder.

(Kısaltılmıştır.)

4.3.4.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“... Bu sefer sahiden öldükten sonra içinde uyandığı öteki âlem acaba daha mı rahattır? Yoksa umduğunu bulamadı mı? Yoksa umduğunun çok ötesinde mi buldu?...”
(Kemal,2005: 144).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... Elini çabuk tutuyordu. Çünkü civar şehir tüccarlarının daha evvel davranıp bu kelepri kapmalarından korkuyordu. Kendisinin topu topu yedi bin ruble vermesine karşı, ormanın toy sahibi on bin ruble istiyordu. Hâlbuki yedi bin ruble, ormanın gerçek değerinin ancak üçte birini tutar tutmaz bir şeydi. Delikanlının istediğini belki daha da kırdırmak mümkün olacaktı; çünkü orman, Vasili'nin toprakları tarafına düşüyordu. Kasaba eşrafi arasında, her birinin toprakları civarına düşen bu gibi yerlerin fiyatını ötekilerin artırmaması da artık gelenek haline gelmişti. Fakat Vasili, şehirdeki odun tüccarlarının pazarlığa karışıp, işi kapatıvermeye hazırlandıklarını duymuştu...” (Kemal, 2005: 72).

“... Komşu onu fişekledi:

“Nasıl ki Moteveyefler " dedi, her şeyleri vardı, toprakları bölüştüler, şimdi hepsi ağızlarını poyraza açmış bulunuyorlar. "... ” (Kemal, 2005: 105).

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“...- " Karamihevo uzun tutar, fakat yol daha iyidir " dedi. Doğru yoldan gitmek isteyen efendi bunu reddetti:

... " Dosdoğru gidersek dereyi keseriz, şaşıracağımızı zannetmiyorum, sonra da orman..."
(Kemal, 2005: 84).

“...Eh, öyle ise biz de gidelim. Bölüm işine gelince, büyük baba, buna hiç razı olma. Bunları toplayan sensin, efendi sensin. Sulh hâkimine git, o sana ne yapmak lazım geleceğini anlatır. ... ” (Kemal, 2005:105).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, Nikita'nın efendisi Vasili'nin toprak almak için zor hava koşullarında yola çıkmaları ve başlarına gelen olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede birçok zihinsel unsur yer almaktadır. Bu sebeple hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.4. YALNIZ EFE ADLI HİKÂYE KİTABININ İNCELENMESİ

4.4.1. Perili Köşk

Sermet Bey bir ev aramaktadır. Mahallenin bekçisi ile bir köşk'ün önünden geçen Sermet Bey, köşk'ün kiralık olduğunu ve köşk'ün sahibi olan Hacı Niyazi Bey'in 5 yıllık kirayı birden istediğini öğrenir. Hacı Niyazi Bey, 5 yıllık kirayı birden istemesinin sebebini ise; kiracıların, etraftakilerin sözünden etkilenip evde hayalet olduğunu sanıp, evi boşaltmaları olarak açıklamaktadır. Sermet Bey de böyle geniş ve güzel bir ev bulamayacağını düşünür ve ailece eve taşınırlar. On beş gün sonra hizmetçilerden biri çılgınlık atar. Hayaleti gördüğünü söyler. Sonra evdekilerin hepsi görür. Ama Sermet Bey inanmak istemez. Bu işte bir tuhaflık olduğunu sezer. Hayalet ilerleyen günlerde taş atmaya başlar. Sermet Bey bir gece bahçedeki ağaçların birine çıkar ve hayaleti beklemeye başlar. Hayalet görünür. Sermet Bey arkasından koşar ve tutar hayaleti. Yüzünü açar bir de ne görsün ev sahibi Hacı Niyazi Bey'dir. Durumu anlayan Sermet Bey, küçük kızına

odasındaki masanın üstünde duran kalem ve kâğıdı getirmesini söyler ve Hacı Niyazi Efendiye altı yıllık ücreti aldığına dair bir kâğıt imzalatır.

(Kısaltılmıştır.)

4.4.1.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...Sermet Bey gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi. Gözle kulak, onca birer yalan kovuğuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el... Fakat dokunma duygusu, hiç dolma yutmazdı. Bütün hurafeler, batıl inançlar dimağımıza hücum için gözle kulağa koşardı...” (Gül, 2009:8).

Hikâyede; sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

“... On yıldır buraya gelenler, bir aydan çok oturamamışlardı. İlk önce peri görünüyor, sonra büyük büyük taşlar atıyor, sonunda gelip camları kırıyor, içeridekilere geceleri hiç rahat vermiyordu. Kiracılardan ikisinin yüreğine inmiş, üçünün evlatlıkları çarpılmış, birisinin karısı korkudan altı aylık çocuğunu düşürmüştü...” (Gül, 2009:8)

“... - Bakınız beyim, niçin? Düşmanlarım, köşk kiracısız kalsın diye, peri lafı çıkarmışlar. Birisi girdi mi herkes fisebilillah peri propagandasına başlar. En sonunda da kiracılar işittikleri yalanı, gördük sanıyorlar. Örneğin kış ortası, köşkü başıma bırakıp savuşuyorlar. Daha kötüsü, çıkanlar da propagandacılara katılıyorlar. İki yıl daha böyle giderse, malımı ne satabileceğim, ne de kiracı bulabileceğim...” (Gül, 2009: 10)

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır.

“...Sermet Bey, bir gün çamlığın içine saklanıp, birdenbire perisinin karşısına çıkmayı yahut arkasında yavaşça gidip elini sürüvermeyi düşündü...” (Gül, 2009: 13)

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede Sermet Bey ve ailesinin perili olduğu iddia edilen bir eve kiracı olarak taşınmasıyla gelişen olaylar anlatılmaktadır.

Hikâyede birçok zihinsel unsura yer verilmesi sebebiyle hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.4.2. Balkon

Suat ve Resan uzun senedir birbirlerini seven iki gençtir. Suat'ın babası Muhsin Bey, Resan'ı daha bebekken evine getirmiş, onu kendi kızı gibi sevmiştir. Resan ile Suat evlenmek için fırsat kollarlar. Sonunda Resan gebe kalır ve bunu Suat'a söyler. Bunun üzerine Suat, konuyu annesine açar. Annesi bunu duyunca hem sevinir, hem şaşırır. İki sevgili balkona saklanıp, annelerinin babalarıyla konuşmasını beklemeye, daha sonra da ortaya çıkarak babalarına sürpriz yapmaya karar verirler. Anneleri bu konuyu kocasına açar ve kocasının cevabını bekler fakat kocasının tepkisi hiç de beklediği gibi olmaz. Adam hiddetlenip kesinlikle bu evliliğe karşı çıktığını söyler ve Resan'ın aslında öz kızı olduğunu açıklamak zorunda kalır.

Gizlendiği yerden bunu duyan Resan, kendisini balkondan atar. Suat ise sevgilisinin öldüğünü görünce delirir.

(Kısaltılmıştır.)

4.4.2.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

“...O zaman Suat'ın aklına bir fikir geldi. Annesi söyleyecekti ona bu kararı. Sonra kendileri de onun karşısına çıkıvereceklerdi...” (Gül, 2009: 23).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede, birbirini seven Resan ve Suat'ın evlenmeye karar verdikleri gün, kardeş olduklarını öğrenmeleri ve akabinde yaşanan üzücü olaylar anlatılmaktadır. Hikâyede yalnızca bir zihinsel beceri ile ilgili unsura yer verilmiştir.

4.4.3. Yalnız Efe

Kumdere isimli bir köyde yaşlı bir ihtiyar ile Kezban isimli kızı yalnız yaşamaktadır. Bu ihtiyar biraz mal ve mülk sahibidir. Yörük Hoca isimli bu ihtiyar köyün fakirlerine yardım etmektedir. Fakat bu ihtiyar düzenin bozulmasından dolayı büyük bir huzursuzluk içindedir. Bunun için de ağzından 'Ah bir genç olsam!' sözleri hiç düşmez. Köylüler tarafından da sevilen Yörük Hoca, evinde düzenlediği toplantılarda bu konuları onlara da anlatmaktadır. Kumdere Köyü'nün yakınlarında ovanın en zengin köyü olan Küçükalan isimli bir köy bulunmaktadır. Eseoğlu isimli faizci köylülerin hepsini faize bağlamıştır. Hatta borcunu veremeyen köylüleri mahkûm ettirmiştir. Eseoğlu, köylülerin bütün arazilerini zapt etmiştir. Eseoğlu aynı planı Kumdere'ye uygulayamadığı için iyice hırslanmıştır. Bu yüzden bütün memurları ve devlet görevlilerini, halka karşı sürekli kışkırtır. Her yeni gelen kaymakama burasının eşkıya yatağı olduğunu söyler. Hâlbuki Kumdere halkı, kendi geçimlerini kendileri sağlamaktadır. Ova işleri ve avcılıkla uğraşan halkın hiç kimseye zararı yoktur.

Bir gün kasabada Yörük Hoca ile Eseoğlu karşılaşır. Yörük Hoca o sıralar harmanı yeni sattığından biraz para sahibi olmuştur. Eseoğlu, hocadan biraz borç para ister. Yörük Hoca'da ona istediği parayı verir. Üç sene geçmesine rağmen Eseoğlu hala borcunu vermemiştir. Fakat Yörük Hoca Eseoğlu'ndan borcunu almaya karalıdır. Bir gün bunun için Eseoğlu'nun yanına gider. Olumsuz bir tepkiyle karşılaşan Yörük Hoca borcunu alamaz ve Eseoğlu'nun bir adamı tarafından öldürülür. Kızı Kezban'a bu haber tez ulaşır. Bu haber karşısında Kezban adeta yıkılır. Babasının ölüsünü almak için Eseoğlu'nun çiftliğine gider. Hala babasının kim tarafından, niçin vurulduğunu bilmiyordur. Bir taraftan da bunu Eseoğlu'dan başkasının yaptıramayacağını düşünmektedir. Çünkü Eseoğlu başta babasını olmak üzere bütün köylünün düşmanıdır. Kezban kâhyanın yanına varır ve babasının ölüsüne götürmesini ister. Kâhya Kezban'ı babasının ölüsünün yanına götürür. Kezban oradakilere babasını kimin öldürdüğünü sorar. Fakat kimseden bir türlü yanıt alamaz. Ertesi gün Yörük Hoca'nın ölüsü bütün köylüler tarafından köye götürülür.

Hoca'nın yakın arkadaşları, 'Senin öcünü kim alacak?' diye bağırırlar. Kezban vuramı bulmaya kararlıdır. Bunun için her yere başvurur. Fakat bir türlü sonuç alamaz. Eseoğlu'nun safça olan bir çobanına babasının nasıl vurulduğunu sorar. Çobanın ağzından babasını kâhyanın kardeşinin öldürdüğünü öğrenir. Kezban babasının öcünü alır. Bundan sonraki tek hedefi ise köylüyü soyan, masum insanlara zulüm edenlere karşı mücadele etmektir. Kezban artık Yalnız Efe ismiyle anılmaya başlamıştır. Yalnız Efe'yi sadece kadınlar görebilmektedir. Yalnız Efe'nin kız olduğunu bilmeyenler ise duyunca çok şaşırırlar.

(Kısaltılmıştır.)

4.4.3.1. Hikâyenin İncelenmesi

Hikâyede; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili bir unsur yer almaktadır:

"... - Anlat bana baba, dedim. "Yalnız Efe" kim? Nasıl sır oldu?" (Gül, 2009: 39).

Hikâyede; çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili iki unsur yer almaktadır:

"... Zengince idi. Elli yıl dolaşmak, onu biraz para sahibi etmişti. Kumdere'nin eşrafından sayılırdı. Köyün yoksullarına, dullarına, öksüzlerine yardım eder, herkesin ölüsüne kendi sevabı için mevlit okurdu. Dünyada hiçbir emeli kalmamıştı. Elli yıllık deneyim onda hiç umut bırakmamıştı..." (Gül, 2009: 43).

"... Bizde cevher olsa da para etmez, diyerek kafasını hafifçe omuzlarının arasına çekti. Yaş yetmiş, iş bitmiş! Gün gençlere kaldı. Oysa onlar da kendi havalarında... Hiçbir şeye akılları ermiyor. Her şeye eyvallah diyorlar. Anadolu adeta bir tekke olmuş... Bizim zamanımızda, kimse kimseye haksızlık edemezdi. Herkes birbirinden çekinirdi. Hele yabancılar ülkeye adım atamazlardı. İş, para, çift, çubuk bizimdi. Köy değil, hatta kasabaya bile Rum, Ermeni, Yahudi madrabaz giremezdi..." (Gül, 2009: 48).

Hikâyenin Değerlendirilmesi:

Hikâyede Kezban adında bir kızın babasının intikamını almak için erkek kılığına girmesi ve haksızlıklarla savaşması anlatılmaktadır.

Hikâyede birden fazla zihinsel unsura yer verilmesinden dolayı hikâyenin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ

Hikâye kitapları çocuğun gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Birçok zihinsel becerinin kazanılmasında ve zihinsel süreçlerin yaşanmasında hikâye kitaplarına ihtiyaç vardır. Çünkü çocuk kitap okurken tek başına içsel süreçleri yaşamaktadır. Kitaplarda yazarın ya da kahramanın dilinden sunulan zihinsel becerileri geliştirecek unsurlar bulunması çocuğu; düşünmeye, sorgulamaya, ilişki kurmaya, farklı açılardan bakabilme gibi zihinsel becerileri yaşamaya sürükler.

Bu nedenle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin en üst düzeyde zihinsel gelişimlerinin oluştuğu bu dönemde okuduklarının onun zihinsel gelişimine katkı sağlayacak biçimde olması gerekmektedir.

Çalışmada 4 hikâye kitabı incelenmiştir. Bu hikâye kitapları Türkçe Dersi Eğitim Programında yer alan 6 zihinsel beceri çerçevesinde incelenmiştir. Kitaplarda bu becerileri içeren unsurlara nasıl yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 1 Hikâye Kitaplarında Gözlemlenen Zihinsel Becerilerin Dağılımı

	Kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma	Sebe-sonuç ilişkilerini bulma becerisi	Çıkarımda bulunma becerisi	Olaylara farklı bakabilme becerisi	Sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi	Bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi
Dede Korkut Hikâyeleri	3	2	1	1	4	2
Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler	10	20	35	34	13	4
İnsan Ne İle Yaşar	4	11	3	4	8	6
Yalnız Efe	2	2	2	—	2	—

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan 7 hikâyede; 3 defa kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili unsurlar, 2 defa sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili unsurlar, 1 defa çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili unsur, 1 defa olaylara farklı bakabilme becerisi ilgili unsur, 4 defa sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili unsurlar tespit edilirken, bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili 2 unsur tespit edilmiştir.

Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler kitabında yer alan 64 hikâyede ise; 10 defa kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili unsurlar, 20 defa sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili unsurlar, 35 defa çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili unsurlar, 34 defa olaylara farklı bakabilme becerisi ilgili unsurlar, 13 defa sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili unsurlar ve bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili 4 unsur tespit edilmiştir.

İnsan Ne İle Yaşar adlı hikâye kitabında yer alan 4 hikâyede; 4defa kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili unsurlar, 11 defa sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili unsurlar, 3 defa çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili unsurlar, 4 defa olaylara farklı bakabilme becerisi ilgili unsurlar, 8 defa sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili unsurlar ve bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili 6 unsur tespit edilmiştir.

Yalnız Efe adlı hikâye kitabında yer alan 3 hikâyede; 2 defa kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma becerisi ile ilgili unsurlar, 2 defa sebep- sonuç ilişkilerini bulma becerisi ile ilgili unsurlar, 2 defa çıkarımda bulunma becerisi ile ilgili unsurlar, 2 defa sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma becerisi ile ilgili unsurlar tespit edilirken olaylara farklı bakabilme becerisi ile ilgili ve bir fikre çok farklı açılardan bakma becerisi ile ilgili herhangi bir unsur tespit edilememiştir.

Bu sonuçlardan yola çıkarak en çok zihinsel beceri ile ilgili unsur içeren Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler olurken, onu İnsan Ne İle Yaşar adlı hikâye kitabı onu da Dede Korkut Hikâyeleri takip etmektedir.

Yalnız Efe adlı hikâye kitabında yer alan hikâyeler ise içerdiği zihinsel unsurlar bakımından ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için işlevsel olması bakımından zayıf kalmaktadır.

Çalışmada Yüz Temel Eser’de yer alan hikâye kitaplarından üçünün zihinsel becerileri geliştirmede işlevsel olabilecekleri tespit edilmişken, dördüncü hikâye kitabının; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin, zihinsel becerilerini geliştirmede daha zayıf kaldığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Aşılıoğlu, B. 2008. Bilişsel Öğrenmeler İçin Eleştirel Okumanın Önemi ve Onu Geliştirme Yolları, D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Dergisi 10, s.1-11.

Beydoğan, Ö. 2007. Derinliğine ve Yüzeysel Öğrenmede Kavram Haritaları ve Şemaların İşlevi, Milli Eğitim Dergisi, sayı 173, s. 258-270

Çiftçi, Ö ve Çeçen, M. 2009. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Kazanımlarıyla İlgili Bilişsel Becerilere Ulaşan Düzeylerin İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, c.17, s. 637-648.

Çiftçi, Ö. Ve Temizyürek, F. 2008. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Ölçülmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt,5 Sayı, 9.

Demirel, Ö. 2010. Eğitimde Program Geliştirme. Pegem Akademi, Ankara.

Demirel, Ö.1987, Eğitimde Program Geliştirme, Usem Yayınları, Ankara.

Ekici, M. 1999. Dede Korkut Kitabı'nda Kadın Tipleri. Uluslar arası Dede Korkut Şöleni, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. 123-138.

Erden, M. Ve Akman, Y. 2009. Eğitim Psikolojisi. Arkadaş Yayınevi, Ankara.

Gelen, İ. 2004. Bilişsel Farkındalık Stratejilerinin Türkçe Dersine İlişkin Tutum, Okuduğunu Anlama ve Kalıcılığa Etkisi. VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, , 6-9 Temmuz, İnönü Eğitim Fakültesi, Malatya, s.1-27.

Güleryüz, H. 2006. Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Güneş, F. 2007. Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Güzel, A. 2006. Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar. Milli Eğitim Dergisi, say.169, s.85-104.

<http://iogm.meb.gov.tr>

<http://iogm.meb.gov.tr/files/mevzuat/45.pdf>

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7,8. Sınıflar). 2005. M.E.B.

Kemal, A. 2005. İnsan Ne İle Yaşar, Parıltı Yayıncılık, İstanbul.

Özbay, M. 2006. Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I, Öncü Kitap, Ankara.

Özbay, M. 2007. Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II, Öncü Kitap, Ankara.

Özby, M. Ve Melanlıoğlu, D. 2008. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2008. Cilt:V, Sayı:I, 30-45

Ramazan, A. 2005. Dede Korkut Hikâyeleri, Parıltı Yayıncılık, İstanbul.

Senemoğlu, N. (2007). Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan uygulamaya. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Seyfettin, Ö. 2009. Yalnız Efe, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Şimşek, T. 2005. Çocuk Edebiyatı, Suna Yayınları, Konya.

Türkçe Sözlük. 2005. Türk Dil Kurumu, Ankara.

Yakıcı, A. (1999). Dede Korkut Kitabındaki Sağlıkla İlgili Konular Üzerine. Uluslar arası Dede Korkut Şöleni, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları 353-362.

Yesilyaprak, B., Aydın, B., Can, G., Ersanlı, K., Kılıç, M., Külahoğlu, S. Ve diğerleri. (2002). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (2.baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Zeren, M. 2005. Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler, Parıltı Yayıncılık, İstanbul.

EK

Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Listesi

1. Dede Korkut Hikâyeleri (İlköğretim İçin Uyarlama)
2. Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler (İlköğretim Çocukları İçin Seçme Hikâyeler)
3. Karagöz ile Hacivat (İlköğretim İçin Seçme Hikâyeler)
4. Vatan Yahut Silistre (Namık Kemal)
5. Ömer'in Çocukluğu (Muallim Naci)
6. Gulyabani (Hüseyin Rahmi Gürpınar)
7. Şermin(Tevfik Fikret)
8. Altın Işık (Ziya Gökalp)
9. Yalnız Efe (Ömer Seyrettin)
10. Çocuk Şiirleri (İbrahim Alaaddin Gövsa)
11. Hep O Şarkı (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)
12. Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi (Orhan Seyfi Orhon)
13. Uluç Reis (Halikarnas Balıkcısı-Cevat Sakir Kabağaçlı)
14. Damla Damla (Rusen Esref Ünaydın)
15. Bağrıyanık Ömer (Mahmut Yesari)
16. Domaniç Dağlarının Yolcusu (Şukufe Nihai)
17. Evvel Zaman İçinde (Eflatun Cem Güney)
18. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler (Mehmet Seyda)
19. Gururlu Peri (Mehmet Seyda)
20. Akın (Faruk Nafiz Çamlıbel)
21. Havaya Uçan At (Peyami Safa)
22. Benim Küçük Dostlarım (Halide Nusret Zorlutuna)
23. Sevdalı Bulut (Nazım Hikmet)
24. Kuklacı (Kemalettin Tuğcu)
25. Yer Altında Bir Şehir (Kemalettin Tuğcu)
26. Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler (Arif Nihat Asya)
27. Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikâyeler (Sait Faik Abasıyanık)
28. Koçyiğit Köroğlu (Ahmet Kutsi Tecer)

29. Az Gittik Uz Gittik (Pertev Naili Boratav)
30. Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi(Cemal Süreya)
31. Çocuklara Şiirler (Vehbi Cem Askun)
32. Oguz (Rakım Çalapala)
33. Yonca Kız (Kemal Bilbasar)
34. Bitmeyen Gece (Mithat Enç)
35. Halime Kaptan (Rıfat Ilgaz)
36. Gümüş Kanat (Cahit Uçuk)
37. Vatan Toprağı (Mükerrem Kamil Su)
38. Barbaros Hayrettin Geliyor (Feridun Fazıl Tülbentçi)
39. Eşref Saati (Sevket Rado)
40. Nasreddin Hoca Hikâyeleri (Orhan Veli)
41. İnci'nin Maceraları (Orhan Kemal)
42. Allı ile Fırfırı (Oğuz Tansel)
43. Tiryaki Sözleri (Cenap Sahabettin)
44. Keloğlan Masalları (Tahir Alangu)
45. Billur Köşk Masalları (Tahir Alangu)
46. Osmancık (Tarık Bugra)
47. Balım Kız Dalım Oğul (Ceyhun Atuf Kansu)
48. Falaka (Ahmet Rasim)
49. Bir Gemi Yelken Açtı (Ali Mümtaz Arolat)
50. Üç Minik Serçem (Necati Cumalı)
51. Memleket Şiirleri Antolojisi (Osman Atilla)
52. Ülkemin Efsaneleri (İbrahim Zeki Burdurlu)
53. Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçme Şiirler (Necip Fazıl Kısakürek)
54. Aldı Sözü Anadolu (Mehmet Önder)
55. Göl Çocukları (İbrahim Örs)
56. Miskinler Tekkesi (Reşat Nuri Güntekin)
57. Tanrı Misafiri (Reşat Nuri Güntekin)
58. Ötlegen Kuşu (Halil Karagöz)
59. Arılar Ordusu (Bekir Yıldız)
60. Yankılı Kayalar (Yılmaz Boyunağa)
61. Yürekdede ile Padişah (Cahit Zarifoğlu)

62. Serçe Kus (Cahit Zarifoğlu)
63. Bir Küçük Osmancık Vardı (Hasan Nail Canat)
64. Tekerlemeler

HAZIRLATILACAK ESERLER

65. Türkçede Deyimler
66. Türk Atasözlerinden Seçmeler
67. Türk Bilmecelerinden Seçmeler
68. Türk Ninnilerinden Seçmeler
69. Türkülerden Seçmeler
70. Türk Manilerinden Seçmeler
- 71 Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler (Arif Nihat Asya)

DÜNYA EDEBİYATI

72. Seker Portakalı (Jose Mauro de Vasconcelos)
73. Oliver Twist (Charles Dickens)
74. Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carrol)
75. Gülliver'in Gezileri (Swift)
76. Define Adası (Robert Louis Stevenson)
77. Robin Hood (Howard Pyle)
78. Tom Sawyer (Mark Twain)
79. Ezop Masalları
80. Andersen Masalları I-II
81. Üç Silahşörler (Alexander Dumas)
82. La Fontaine'den Seçmeler (La Fontaine)
83. Pinokyo (Carlo Collodi)
84. 80 Günde Devr-i Alem (Jules Verne)
85. İnci (John Steinbeck)
86. Beyaz Yele (Rene Guillot)
87. Peter Pan (James Matthew Barrie)
88. Uçan Sınıf (Erich Kastner)
89. Yağmur Yağdıran Kedi (Marcel Ayme)
90. Ölümsüz Aile (Natalie Babbitt)

91. Yaşlı Adam ve Deniz (Ernest Hemingway)
92. Mutlu Prens (Oscar Wilde)
93. Şamatalı Köy (Astrid Lindgren)
94. Momo (Michael Ende)
95. Heidi (Johanna Styri)
96. İnsan Ne ile Yasar (Leo Tolstoy)
97. Sol Ayağım (Christy Brown)
98. Hikâyeler (Anton Çehov)
99. Değirmenimden Mektuplar (Alfonse Daudet)
100. Pollyanna (Elaanor Porter) [http: //iogm.meb.gov.tr](http://iogm.meb.gov.tr)

